

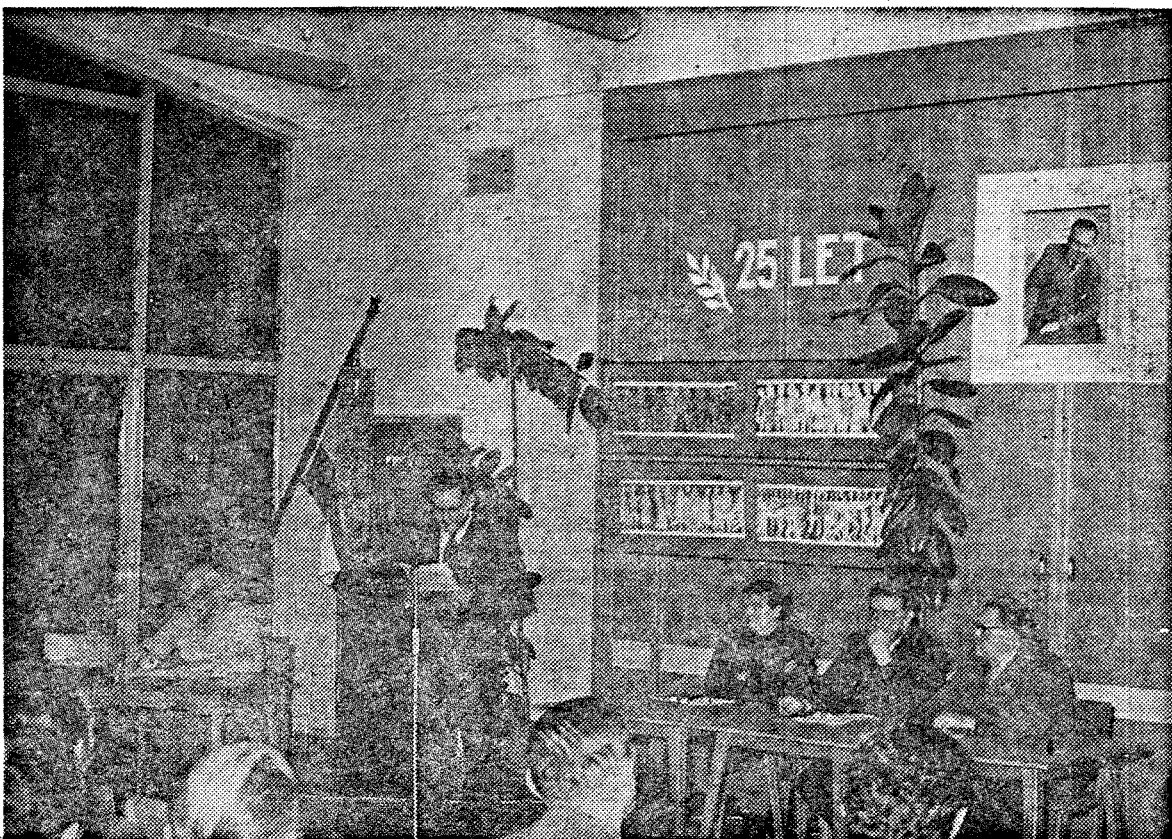
TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šušteršič

Leto XI. — št. 4 25. I. 1973

Minuli teden so potekali v znamenju občinskih zborov ZB NOV. Ta posnetek je z občnega zbora ZB NOV Kočevje.



Proslavljanje 400-letnice kmečkih uporov

Letošnjemu letu ob petsto-letnici slovenskih kmečkih uporov in štiri stoletnici skupnega upora slovenskih in hrvaških kmetov hočemo po vsej Sloveniji dati poudarek s številnimi vseljudskimi proslavami, ki so se delno začele že lani. Prav januarja je bil pred štiristo leti veliki hrvaško-slovenski kmečki upor, a se je marsikje zdelo, da so na to v tem mesecu kar pozabili. Zato pa je treba toliko večjo pozornost posvetiti posvetovanju, ki ga je 11. t. m. sklical delovni sekretariat odbora za proslavo petstoletnice slovenskih kmečkih vstaj in štiristoletnice slovensko-hrvaškega kmečkega upora. Posvetovanje je bilo pri republiški konferenci SZDL Slovenije v Ljubljani. Povabljeni so bili predsedniki občinskih konferenc SZDL 31 občin, ki so na ozemlju kmečkih puntov, toda udeležilo se ga je le devet zastopnikov iz občin: Brežice, Idrija, Kočevje, Kranj, Krško, Slovenska Bistrica in Zagorje ob Savi. Zato so za 24. t. m. sklicali na ponovno posvetovanje še zastopnike iz občin, ki niso bile prvič zastopane.

Iz poročila Janeza Zemljariča na posvetovanju vidimo, da je republiški od-

bor doslej opravil veliko delo, tako da je mogoče upravičeno govoriti o veliki politični akciji, kakor je treba imenovati priprave na vseljudske proslave obletnic kmečkih uporov. S kakšno skrbjo in z uspehi pa delajo po posameznih občinah, se bo šele bolje pokazalo na drugem posvetovanju zastopnikov občinskih konferenc SZDL.

Republiški odbor je doslej organiziral nekaj vseslovenskih akcij, in sicer: s komisijo za proslave v šolstvu so pripravili več nalog med pionirji in šolsko mladino, zlasti med mladimi zgodovinarji; priredili so posvetovanja in dogovore z vodstvi vseh knjižnic in muzejev, ki pripravljajo v Sloveniji posebne razstave in vneto raziskujejo obdobja kmečkih uporov na Slovenskem; zgodovinarji so imeli že eno znanstveno zborovanje, pripravljajo pa se, da se bodo sešli še dvakrat ter da bodo obravnavali dosedanja svoja dogajanja in raziskave o kmečkih uporih; razpisanih je bilo kar sedem natečajev za podelitev nagrad za kulturno umetniška dela s tematiko o kmečkih uporih; izšlo bo (ali že izhaja) dvajset publikacij o kmečkih uporih. Najpomembnejše pa bodo velike, osrednje prireditve, ki jih zlasti skrbno pripravljajo. Tako bo prihodnji mesec v Donji Stubici v kraju kjer je bila največja bitka ob koncu velikega hrvaško-slovenskega upora pred štiristo leti, mednarodno zborovanje zgodovinarjev. Pričakovati smemo, da bodo zgodovinarji ob tej priložnosti izpopolnili še marsikatero vrzel med ugotovitvami o velikem uporu. Marca bodo v Ljubljani odprli izredno pomembno razstavo, ki bo ponazorila slovenske kmečke upore. To razstavo pripravljajo najbolj poklicani strokovnjaki. Septembra bo v Donji Subici mogoče vseljudsko zborovanje, ko bodo tam odkrili veličasten spomenik voditelju kmečkega upora Gubcu — »Begu« (ime Matija je sporno). Sklepna velika proslava petstoletnice slovenskih kmečkih uporov bo decembra v Ljubljani.

Naš, republiški prireditveni odbor neposredno sodeluje z republiško konferenco SZDL SR Hrvatske pri pripravi velikih skupnih prireditev.

Spored proslav v Sloveniji je mnogo širši, ker letos praznujemo tudi petsto-

letnico slovenskih kmečkih uporov. Ne gre namreč le za en upor in zato tudi ne za eno samo obletnico. V petsto letih se je na Slovenskem zvrstilo toliko uporov slovenskega kmeta proti zatiralski gospodi, da vsi najbrž niso niti ugotovljeni. Tokrat pa tudi prvič v zgodovini proslavljamo izredno pomembne dogodke iz naše zgodovine in jim dajemo pravi poudarek, tako da šele zdaj dokončno iztrebljamo predsodke in zmo-te o kmečkih uporih, ki jih je tudi kapitalistična gospoda, ne le fevdalna, prikazovala in presojala po svojih oblastniških merilih. Zgodovinarji so pravzaprav šele zdaj dobili besedo.

Kako široko so zastavljene naloge, ki jih vodi ali jih neposredno opravlja naš republiški odbor, vidimo nekoliko že iz tega, da v okviru odbora delujejo naslednje komisije: za spomenike; zgodovinska; za kulturno umetniške manifestacije; za proslave po šolah; za razstave in muzeje; za založniško dejavnost itd.

Ze dosedanje, lanske prireditve so bile pomembne in na splošno uspešne. Tako so imeli proslavo v Sevnici in od-krili so tudi spomenik. V Škofji Loki so zgodovinarji obravnavali slovenske kmečke upore. Sicer pa so javna občila nekaterim krajevnim prireditvam in pripravljalni dejavnosti po občinah posvečala premalo pozornosti. Prav zaradi tega, da bi proslave zajele kar največ ljudi na vsem Slovenskem, ni na sporedu več osrednjih proslav, marveč so zamišljene številne krajevne prireditve ali razne jubilejne naloge po občinah. Republiški odbor pričakuje kar največ pobud od samih občinskih konferenc SZDL.

Na posvetovanju v Ljubljani se je pokazalo, da so mogoče številne pobude ali da bi vsekakor bilo treba uresničiti takšne zamisli, kakršna je n. pr. ta, naj bi kočevska občina povezala 30-letnico kočevskega zbora s proslavo obletnice kmečkih uporov. Iz poročil zastopnikov iz posameznih občin na posvetovanju v

(Konec na 2. strani)

pomagaj si sam...

UNIOR EXTRA

SVET SKLADA ZO ZZB NOVJ SPOROČA

Svet sklada zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne za dodeljevanje nagrad (priznanj in denarnih nagrad) vabi občane, delovne organizacije, znanstvene in strokovne ustanove, družbe benopolitične organizacije, združenja in društva naj predlagajo kandidate za nagrade.

Nagrade podeljujejo za objavljena umetniška in znanstvena dela ter stvaritve s tematiko iz narodnoosvobodilnega boja, in sicer: za leposlovna dela (kar velja tudi za mladinsko in otroško leposlovje); za publicistiko; za zgodovinska znanstvena dela (upoštevani so tudi učbeniki, berila itd.); za stvaritve upodabljajoče umetnosti; za glasbena dela, uprizoritve in filme.

Nagrado lahko prejme bodisi posameznik, bodisi skupina, znanstvena ali strokovna ustanova, družbenopolitična ali delovna organizacija, združenje ali društvo.

Utameljene in dokumentirane predloge je treba odposlati pismeno z dovolj podatki, da je mogoče presoditi, kakšna je vrednost dela ali stvaritve.

Svet sklada bo podelil nagrade le na podlagi poslanih predlogov in ne bo razširil seznama kandidatov, če bi se kakšni kandidati priglasili na osebno pobudo.

Za nagrade pridejo v poštev le stvaritve in dela, ki so nastala leta 1972. Svet bo obravnaval tudi nenagrajene predloge, predlagane prejšnje leto, če bodo predlogi obnovljeni.

Predloge je treba poslati do 15. aprila t.l., nagrade pa bodo podeljene na dan borca, 4. julija letos.

besede in dejanja

NETOČNE IN NEPRIMERNE OCENE

Po najnovejših podatkih SDK lahko okrog 85.000 zaposlenih v Sloveniji, to je okrog 14 odstotkov vseh zaposlenih oziroma 20 odstotkov vseh zaposlenih v industriji, pričakuje večje težave v poslovanju in nevarnost, da bodo morali izplačevati 90-odstotne osebne dohodke. Razen tega v naši republiki še nismo ovr-dnotili posledic obveznih odpisov terjatev čez 90 dni in obveznega sodelovanja organizacij združenega dela poslovnih partnerjev, kar bo imelo — glede na visok presežek terjatev na dolgove pri organizacijah združenega dela — gotovo zelo velike učinke na možno zmanjševanje do-

hodka in s tem na pojavljanje večjih izgub. Zato so ocene, češ da pri nas ne bo večjih problemov v zvezi s neplačili, netočne in neprimerne.

Komunist, 10. I. 1973

NIŽJI OSEBNI DOHODKI NARAŠČAJO HITREJE

Težnja, da bi se nižji osebni dohodki hitreje dvigali od najvišjih, je lani kar dobro uspela, je pred tednom dni izjavil Ibrahim Latifčić, direktor zveznega zavoda za statistiko. V devetih mesecih so se v desetih skupinah s povprečno najnižjimi osebnimi dohodki zvišale plače za 31 odstotkov, a v desetih skupinah s povprečno najvišjimi dohodki je zvišanje znašalo le 6 odstotkov.

Ekonomika politika, 15. I. 1973

NAJVAŽNEJŠE DOLOČILO

Najvažnejše določilo v predlogu pokrajinskega zakona o preiskavi izvora lastnine, ki ga je pokrajinski izvršni svet predložil Pokrajinski skupščini Vojvodine, da ga sprejme, je v tretjem členu. To se glasi: Lastnina, ki je občani niso pridobili s osebnim delom, s dedovanjem, podarjenjem ali na drug zakonit način, se odvzame in prenese v družbeno last.

Politika, 20. I. 1973

NI SUROVIN

Jugoslovanska tekstilna industrija bo imela tudi letos težave s surovinami. Kot je ugotovil svet zvezne gospodarske zbornice za tekstilno industrijo, zaradi neurejenega financiranja izvoza nismo pravo-

časno sklenili pogodb o nakupu volne in bombaža. Hkrati pa se svet ni strinjal s spremembami v uvoznem režimu retencijske kvote, tekstilna industrija nima toliko možnosti za to, da bi se preusmerila na naravna vlakna, kar je sicer značilno za države, ki so razvite kot mi.

Dnevnik, 20. I. 1973

DAVEK

Ko se razpravljalo o zakonu o letošnjem dopolnilnem (stabilizacijskem) davku v Srbiji, so nekateri tovariški predlagali, naj bi domače avtomobile obdavčili manj kot pa uvožene.

— Saj mi ne obdavčujemo avtomobilov, pač pa ljudi — je pojasnil Aleksander Jovanović, sekretar za zakonodajo.

Politika, 18. I. 1973

● Henry Kissinger in Le Duc Tho sta v torek dopoldne parafirala sporazum o prekinitvi ognja v Vietnamu. To je včeraj zgodaj jutraj v enajstminutnem govoru po televiziji sporočil ameriški predsednik Nixon, podobno sporočilo pa so objavili tudi v Hanoju in Saigonu. Sporazum predvideva, da se bodo v 60 dneh iz Vietnama umaknile vse ameriške čete, hkrati pa bo demokratska republika Vietnam izpustila ujetje ameriške vojske. Druge podrobnosti sporazuma še niso znane. Podpisali ga bodo zunanji ministri DR Vietnama,časne revolucionarne vlade Južnega Vietnama, Združenih držav Amerike in sajgonskega režima v soboto prav tako v Parizu.

● Po ugotovitvah statistikov je obseg jugoslovanske blagovne menjave s tujino lani dosegel vrednost 92 milijard 899 milijonov dinarjev. Od tega pride na izvoz 38 milijard 38 milijonov dinarjev ali 18 odstotkov več, na uvoz pa 54 milijard 867 milijonov dinarjev ali 5 odstotkov manj, se pravi, da se je vrednost menjave v celotni državi za 3 odstotke. V zvezi s tem se je zmanjšal zunanjetrgovinski primanjkljaj: konec 1972. leta je znašal še 16 milijard 835 milijonov dinarjev (leto dni prej 25 milijard 603 milijonov dinarjev — to pomeni, da se je lani primanjkljaj skrčil za 34 odstotkov). Znano je tudi, za koliko se je povečal izvoz po republikah. Na tretjem mestu, za Srbijo in Hrvaško, je Slovenija, ki je izvozila za 7 milijard 292 milijonov dinarjev blaga ali 22 odstotkov več kot leta 1971.

● Predsednik Tito je za prispevek k uspešnemu delu pete konference »svetovni mir skozi pravo«, ki je bila junija 1971 v Beogradu, odlikoval predsednika vrhovnega sodišča ZDA Warrena Burgerja, sodnika Williama Thompsona in uglednega washingtonskega odvetnika Charlesa Shina. Visoka jugoslovanska odlikovanja jim je izročil naš veleposlanik v ZDA Toma Granfil.

● Veljko Vlahović, predsednik odbora za pripravo programa 10. kongresa ZKJ, je izjavil, da je zdaj ugodno politično ozračje za pripravo kongresa. Dobre priprave zlasti pa trdni in učinkoviti samoupravni družbeni odnosi bodo prispevali k boljšim rezultatom. To pa pomeni, da v prihodnjih letih pričakujemo izboljšanje položaja in življenjskih pogojev nasploh, predvsem pa delavcev.

● Na posvetu, ki ga organizirata predsedstvo ZKJ in svet ZSJ 6. in 7. februarja v Beogradu, bodo pregledali, do kod smo prišli pri uresničevanju delavskih amandmajev, kaj in kje so ovire za njihovo uveljavljanje ter izmenjali izkušnje o izoblikovanih praktičnih rešitvah, zlasti pri ustanavljanju temeljnih organizacij združenega dela.

● Generalni sekretar Združenih narodov Kurt Waldheim je izrazil upanje, da sporazum o prenehanju ognja v Vietnamu »podpisane brez odlaganja«. Waldheim bo, kot so uradno sporočili, konec meseca, potem, ko bo obiskal nekatere evropske države, odšel tudi na obisk v azijske države Indijo, Bangladeš, Tajsko in Japonsko.

Nadaljevanje s 1. strani

Ljubljani vidimo, da so v nekaterih občinah z vso resnostjo zastavili delo in dosegli tudi že več lepих uspehov. Tako je v krški občini Zveza prijateljev mladine Slovenije dala pobudo za »transverzalo po poteh kmečkih uporov«. Izdali bodo tudi knjižnico z opisom krajev, znamenitih iz velikega upora leta 1573. Na področju slovenskobiografske občine je štenberški grad, ki je bil nekaj časa last nasilnika Tahyja. Izdali so ponatis zgodovinskega razprave prof. mag. Koropca o Stattenberku. Lani septembra je bilo na štenberškem gradu srečanje pisateljev posvečeno upornosti naših kmetov. Osrednjo proslavo v Stattenberku bodo priredili 17. junija. — V Tolmini pa bodo 27. in 28. aprila na osrednji proslavi združili prireditve kulturnih in znanstvenih ustanov — muzejev, knjižnic, tržaškega in goriškega gledališča, nastope pevskih zborov itd. Na posvetovanju je zgodovinar dr. Bogo Grafenauer omenil, da bi lahko v Idriji (in najbrž tudi v drugih občinah) združili proslavo obletnice kmečkih uporov s proslavljanjem pomembnih dogodkov iz narodnoosvobodilne vojne. F. S.

● Ministri za zunanje zadeve držav članic varšavskega pakta so na sklepnem sestanku v Moskvi definirali »novo koncepcijo o konferenci za uravnoteženo omejevanje vojaških sil v Evropi«. Po tej formuli bi morala biti ta konferenca odprta vsem državam, ki bi želele na njej sodelovati. Začela bi se na Dunaju 31. januarja. Na sestanku so sprejeli stališča, da konferenca o omejevanju oboroženih sil v Evropi ne bi smela predstavljati samo pogovorov med suverenimi državami in vojaškimi bloki, kakor to predvideva ameriška formula. Američani so namreč omejevali konferenco na pet socialističnih držav (Sovjetska zveza, Nemška demokratična republika, Poljska, Češkoslovaška in Madžarska) na eni strani in pet do šest članic atlantskega pakta na drugi strani.

● V Rimu je prišlo do ostrih spopadov med policijo in levičarji, ki so se zbrali pred palačo kongresa, kjer je zasedalo italijansko neofašistično gibanje. Karabinjerji so demonstrante zasuli s solzilnim plinom. Obenem so se začele zbirati skupine neofašistov, da bi napadli levičarje, če bi se približali palači. Demonstracije proti neofašističnemu kongresu so bile tudi po drugih italijanskih mestih.

● V Helsinkih bo med 26. in 31. januarjem interparlamentarna konferenca o evropskem sodelovanju in varnosti. To bo prvo tovrstno zborovanje v zgodovini evropskih parlamentov. Jugoslovansko delegacijo, ki bo štela osem članov, bo vodil predsednik jugoslovanske skupine interparlamentarne unije in podpredsednik zvezne skupščine Peko Dapčević. Pobuda za sklicanje konference se je rodila leta 1966, ko je OZN sprejela resolucijo o dobrih sosedskih odnosih v Evropi. Poglavitna tema in cilj konference sta — kako zgraditi trajen mir in razvijati enakopravno sodelovanje med državami na celini. Konference se bodo udeležili predstavniki vseh parlamentov iz evropskih držav, iz ZDA in Kanade.

● Izvršni biro je sklenil predlagati predsedstvu ZKJ, naj bi bila četrta seja konference ZKJ v drugi polovici aprila letos v Beogradu. Razen tega je obravnaval nekatere aktualne naloge, pri razvijanju ideološke dejavnosti ZKJ, ter ugotovil, da se je treba organizirano posvetiti marksistični idejni in teoretični ustvarjalnosti, usposabljanju aktivistov ZK za ofenzivnejši idejni boj z marksističnim orožjem. Revija »Socializem« naj bi postala glasilo predsedstva ZKJ in naj bi imela pomembno vlogo pri razvijanju in poglobljanju idejnopolitičnih smernic ZKJ.

● Od leta 1965 do konca leta 1972 je ameriško vojno letalstvo odpravilo na jugovzhodno Azijo 7.438.052 ton bomb. To je tri in polkrat toliko kot med vso drugo svetovno vojno oziroma dvanaestkrat toliko kot med korejsko vojno, je sporočil Pentagon. Lani so letala odpravila 1.084.359 ton bomb. Decembra so samo na DR Vietnam odpravili 95.450 ton bomb.

● Nikaragua je prosila mednarodno skupnost za milijardo dolarjev pomoči, da bi obnovili svoje glavno mesto Managua, ki ga je konec leta razdejal potres. K pomoči je pozval nikaragvajski minister za delo Martinez v govoru, ki ga je imel na izrednem sestanku gospodarske komisije OZN za Latinsko Ameriko.

● V krogih kongresa zunanjega ministrstva potrjujejo vesti, po katerih namerava zahodnonemški kancler Willy Brandt spomladi obiskati Jugoslavijo. Prvo potovanje bonskega kanclerja v Beograd je bilo v načrtu že za lanski september, vendar so morali priprave za ta obisk zaradi nepričakovanih parlamentarnih volitev v ZRN odložiti.

● Švedska policija je aretirala osem ustaških teroristov, ki so pripravljali umore oziroma ugrabitve več uglednih švedskih osebnosti, med temi predsednika vlade Palmeja in nekaterih uradnih jugoslovanskih predstavnikov. Med aretiranimi sta oba predsednika, blagajnik in tajnik ustaške organizacije Hrvatski osvobodilni pokret.

● Hamilcar Cabral, generalni sekretar afriške stranke za neodvisnost Gvineje — Bissau, je bil ubit. Cabral je drugi afriški vodja, ki so ga ubili v zadnjih letih. Februarja 1969 je bil v Dar es Salaamu ubit Eduardo Modleana, vodja fronte za osvoboditev Mozambika. Hamilcar Cabral se je večkrat mudil v Jugoslaviji, zadnjič pred letom dni.

Odgovor obvisel v zraku

Prejšnji teden je avstrijska vlada na poslednji odgovorila na noto, s katero je naša vlada 6. novembra lani protestirala proti nacionalistični in šovinistični gonji nad slovensko manjšino na Koroškem. Kot je znano, je naša vlada izročila to noto avstrijski vladi potem, ko so neonacistični hujškači iz organizacije Heimatdienst umčili ali premazali dvojezične napise na Koroškem, ko so se fizično lotili nekaterih Slovencev in se jih zbirati na zborovanjih, ne da bi avstrijske oblasti karkoli storile. To je slovensko manjšino, ki so ji začeli groziti z novim krivičnim pretevanjem in s takšnimi nacionalističnimi gesli kot »Slovenska Koroška ne obstaja«, prisililo, da se je obrnila na matično državo, Jugoslavijo, podpisnico državne pogodbe, s katero je bila pred 17 leti ustanovljena nevtralna Avstrija.

V svoji noti izraža jugoslovanska vlada zaskrbljenost, ker šovinistične in neonacistične sile, združene v nasilnih organizacijah, ovirajo avstrijsko vlado v uresničevanju zakona o uvedbi dvojezičnih napisov v 205 koroških krajih, obenem pa ugotavlja, da so se pristojni organi obnašali pasivno in niso storili potrebnih ukrepov. Ti dogodki so obenem ogrozili dobre sosedske in prijateljske odnose med Avstrijo in SFRJ, piše v jugoslovanski noti, ki nato opozarja Avstrijo, da je z državno pogodbo iz leta 1955 prevzela povsem natančno določene obveznosti glede zaščite slovenske in hrvaške narodnostne manjšine, vendar pa te obveznosti tudi po 17 letih še ni izpolnila, četudi se je po drugi strani zavzemala za pravice svoje narodnostne manjšine na Južnem Tirolskem.

Jugoslovanska nota omenja, da je ustanovitev Heimatdiensta iz leta 1957 pomenila v bistvu obnavljanje dejavnosti nacističnega Heimatbunda, in da so začeli uvajati pri popisu prebivalstva vindišarje kot posebno kategorijo, na škodo Slovencev. Poleg tega so leta 1958 ukinili na Južnem Koroškem obvezno dvojezično šolstvo in odpravili slovenščino v šestih od devetih sodnih okrajev, kjer so jo dotlej uporabljali kot uradni jezik. Naša nota posebej poudarja, da je prav to neizpolnjevanje obveznosti iz državne pogodbe spodbudilo šovinistične in neonacistične sile, da so ustvarile napeto, netolerantno vzdušje do slovenske manjšine, pri čemer omenja izjavo voditelja Heimatdiensta iz leta 1970, da »bo zavladal mir na Koroškem šele tedaj, ko tam ne bo več ene izmed dveh narodnostnih manjšin«. Ta organizacija je tudi z zdajšnjimi protislovenskimi in protijugoslovanskimi akcijami povsem razkrila svoje šovinistične in neonacistične cilje, zato jugoslovanska vlada zahteva njeno prepoved, kot je to predvideno v državni pogodbi, hkrati pa pričakuje od avstrijske vlade, da bo v dogovoru s slovensko in hrvaško manjšino čim prej izboljšala njen položaj oziroma popolnoma in dosledno izpolnila obveznosti iz državne pogodbe.

Avstrijska vlada je na to jugoslovansko noto odgovorila šele po dobrih dveh mesecih, ker jo je poprej, kot je izjavil kancler Kreisky, skrbno proučevala, da bi lahko čim bolj temeljito odgovorila. Odgovor pa je v nekaj stvarkih tale: avstrijska vlada se strinja, da bi bilo

treba odnose med manjšino in njo pretehtati v neposrednem stiku med izbranimi predstavniki manjšine in predstavniki vlade, zato pa je decembra lani z odobravanjem sprejela na znanje ustanovitev reprezentativne komisije izvedencev pod predsedstvom zveznega kanclerja. Ta komisija bo strokovno proučila vsa vprašanja iz državne pogodbe, pravi avstrijski odgovor, ki nato izraža obžalovanje, da je delno zaradi jugoslovanske note, še bolj pa zaradi kasnejših izjav jugoslovanskih državljanov nastal zmoten vtis, da sta bili slovenska in hrvaška manjšina doslej v celoti ali zvečine prikrajšani za pravice, ki jima pripadajo. Nato avstrijski odgovor navaja nekaj korakov, ki jih je avstrijska vlada storila za Slovence (med drugim navaja tu ravno tista dva zakona iz leta 1959, ki sta še bolj okrnili pravice manjšine in povzročila diplomatsko intervencijo Jugoslavije). Odgovor zavrača trditve jugoslovanske note, češ da avstrijski vladi manjka dobra volja pri reševanju problemov manjšine. Avstrijski vladi se zdi samo po sebi razumljivo, da ne more biti nobenega govora o prepovedi tistih organizacij, ki jih navaja jugoslovanska nota, obenem pa tudi obžaluje, da je jugoslovanska nota obsodila avstrijske državljane zaradi šovinističnih in neonacističnih akcij. Po mnenju avstrijske vlade so to zgolj trenutna čustva, prek katerih je treba usmeriti pogled v prihodnost.

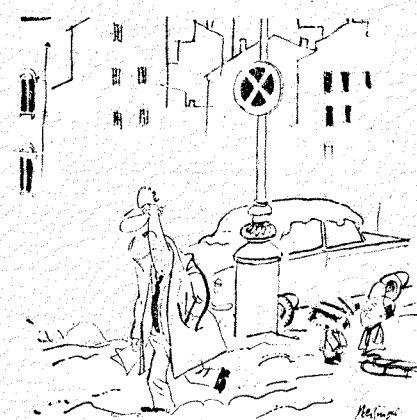
Treba se je ustaviti pri nekaterih definicijah iz tega avstrijskega odgovora, da bi lahko odgovor v celoti dojel.

Najprej je tu vprašanje tako imenovane komisije izvedencev, ki jo odgovor tako zelo poudarja, češ da bo skupaj s predstavniki manjšine proučila vprašanja iz državne pogodbe. Manjšina pa je — prek obeh svojih osrednjih organizacij — svoje sodelovanje v tej komisiji že odklonila, ker sta njena člana postala predsednik tako imenovanih vindišarjev in pa podpredsednik zloglasnega Heimatdiensta. Znano je, da so vindišarje kot posebno kategorijo iznašli nacisti, da bi s tem pospešili raznarodovalni oziroma ponemčevalni proces na Koroškem. Tudi današnji neonacistični heimattienstovci si pomagajo z vindišarji, da bi diskreditirali Slovence, s tem da delajo razliko med »nacionalističnimi« Slovenci in »domovini zvestimi« vindišarji (torej tistimi, ki se žele vključiti v »veliki nemški narod«).

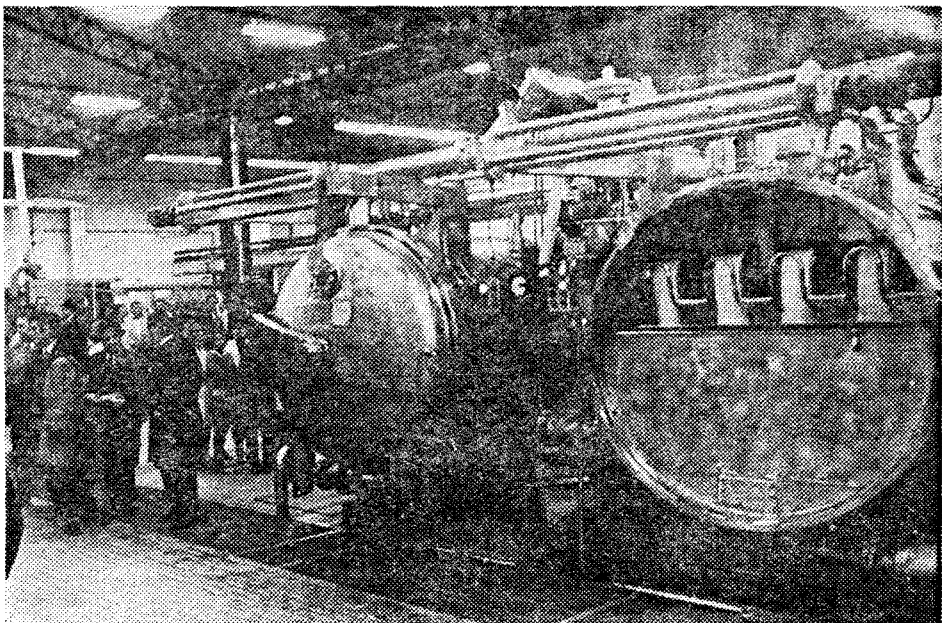
Tu gre nedvomno za neonacistične poteze, ki jih avstrijski odgovor tako kategorično zavrača, s tem da vse označuje zgolj za trenutna čustva: trenutno čustvo je bilo torej uničevanje dvojezičnih tabel, pa protislovenska gesla, pa hujškaške demonstracije, pa skrunjenje partizanskih spomenikov, pa fizični napadi na Slovence, pa pozivanje k novemu pretevanju prebivalcev (za kar se že vnaprej ve, da bo, ob stopnjevanju grožnjah in nasilju, neugodno za manjšino, ki novemu popisu, zaradi splošno znanih slabih izkušenj iz preteklosti, nasprotuje). Sicer pa je sam zvezni kancler Kreisky glede zbiranja podpisov za novo pretevanje manjšine rekel: »To je najčistejše hitlerjansko glaso vanje, ki se začena s Slovenci, se nadaljuje s tujimi delavci in se nato vrne k Židom...« Tudi zahteva o prepovedi Heimatdiensta ne pomeni vmešavanja v notranje zadeve Avstrije, ker je ta možnost vsebovana v državni pogodbi. Na splošno lahko rečemo, da je avstrijski odgovor na jugoslovansko noto obvisel v zraku: ničesar ni, kar bi lahko avstrijski vladi očitali, beremo v tem odgovoru, za manjšino je bilo veliko storjenega, za vse drugo pa bodo Avstrijci že sami poskrbeli v svoji hiši in potem takem zavračajo vsakršno »vmešavanje od zunaj«.

Nekaj ni znano: ali je avstrijska vlada popustila domačim desničarskim silam (to bi bila za socialiste, ki so na vladi, zelo kratkoročna politika, saj se nek dan kaj lahko obrne proti njim samim), ali pa se zanaša na naklonjenost svetovne javnosti (v kateri je že začela razpletati bajko o lastni, ogroženosti s strani Jugoslavije). Kakorkoli že: predstavniki slovenske manjšine so že povedali, da s takšnim odgovorom ne morejo biti zadovoljni, ker daje še nadaljno potuho neonacistični in šovinistični gonji proti njim. KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...



»Prijaviti gre dohodek za lansko leto. Kako se bo šele držal, ko ga bo moral plačati!«



Prejšnji teden so v Gorenjski predilnici Škofja Loka odprli novo predilnico in oplemenitilnico, kjer bodo pletli in plemenitili blago tipa jersey. Novi obrat bo imel letno zmogljivost 1000 ton pobarvanega in 300 ton pletenega oziroma oplemenitenega blaga. Vanj so vložili 18,9 milijona dinarjev. Podjetje je lani investiralo v osnovna sredstva 25 milijonov lastnega denarja. Ob otvoritvi je spregovoril tudi zvezni sekretar za finance Janko Smole in razložil stabilizacijska prizadevanja zveznega izvršnega sveta. Ob tej priložnosti je sindikalna podružnica sporočila, da za pomoč in obnovo Vietnama prispeva 50.000 dinarjev, ki so jih izročili koordinacijskemu odboru za pomoč žrtvam imperialistične agresije v Vietnamu, navzoči pa so izrazili ogorčen protest proti ameriškemu divjanju v Vietnamu. Vse delovne organizacije v Sloveniji so pozvali, da podpro junaški boj vietnamskega ljudstva. Ta dogodek dokazuje, da naši delovni ljudje tudi med slavljenjem najpomembnejših uspehov ne pozabljajo na trpeče in ogrožene.

V Banjolah bo treba graditi

Občni zbor počitniške skupnosti ZZB NOV v Banjolah je lani marca sklenil, da je treba začeti graditi nove letoviške prostore za bivanje gostov, ker so sedanje počitniške hišice že precej amortizirane. V starih prostorih ni pritlikin, sanitarij in tudi sicer niso dovolj udobni. Novi upravni odbor je prevzel nalogo, da ukrene vse potrebno za začetek gradbenih del. Toda naslonil se je lahko na članstvo. Upal je, da bodo člani znali na pristojnih mestih zagovarjati nujno potrebno graditev in tako zagotoviti denarna sredstva. Upravni odbor je sicer dobil vsa pooblastila, da se loti graditve. V ta namen so se že dogovarjali na puljski občinski skupščini in pri zavodu za urbanizem. Dogovor je bil uspešen toliko, da so dobili prvi osnutek, ki ga je napravil tov. Prelec. Na podlagi tega osnutka je zdaj že narejen načrt. Z graditvijo bodo pridobili 16 sob, razširili bodo restavracijo in pridobili bodo še nekaj drugih prostorov. Upravni odbor ima načrt, da bi v petih letih pridobili še kakšnih 50 sob z 90 ležišči. Sobe bi imele vse potrebno udobje s centralno kurjavo.

Upanje je, da bo 19 občin, ustanoviteljic letoviške skupnosti, sposobnih uresničiti ta načrt. Nekatere občine so že določile znatna denarna sredstva in omogočile upravnemu odboru, da bo izpolnil sklep občnega zbora.

Obala v Banjolah doslej ni bila ure-

jena. Po sprejetem načrtu bodo uredili tudi obalo s pristopom k morju.

Pristojni dejavniki občinske skupščine v Pulju so pokazali razumevanje za gradbeno dela v Banjolah. Po urbanističnem načrtu v prihodnje ne bo mogoče nikjer več nadalje graditi, če ne bodo načrti popolnoma usklajeni s celotno urbanistično ureditvijo. Poslej bo treba le doseči, da bodo vse ustanoviteljice borčevskega letovišča podprle popolno uresničenje načrta.

Sožalna brzojavka

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije je poslal vrhovnemu svetu afriške stranke za neodvisnost Gvineje Bisaa in Kaperdskih otokov brzojavko. V njej izraža najgloblje sožalje ob smrti Amilkarja Kabrala, generalnega sekretarja te stranke, ki je padel kot žrtev zločinke imperialistične roke. — Nepriznana smrt tovariša Kabrala znanega borca proti kolonializmu, rasizmu in tujemu gospodarstvu je globoko prizadela vse borce narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in druge naše državljane, je med drugim rečeno v tej brzojavki.

Za spominski dom borcev in mladine v Kumrovcu

UČENCI OSNOVNE ŠOLE DANILE KUMAR POZIVAJO NA AKCIJO ZBIRANJA STAREGA PAPIRJA

Veliko je bilo spotikanja nad predlogom in prizadevanji Janeza Dremlija, predsednika ZB NOV »Danile Kumar« iz KS »Posavje« v občini Ljubljana-Bežigrad, naj bi v Kumrovcu zgradili Dom borcev NOV. Leta in leta se za to zamisel ni ogrela nobena organizacija razen nekaterih v KS Posavje in v Kumrovcu. Odkrita naspotovanja sicer ni bilo, zato pa je bilo toliko več pomislekov, izrečenih v slučajnih srečanjih in razgovorih, pri omizjih in celo v žaljivih pisnih poslahih Janezu Dremliju.

Zamisel bi bila propadla, če ne bi dobivala življenjske moči iz vsakoletnih srečanj posavskih in kumrovskih otrok, njihovih staršev, borcev NOV, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, iz pobratenih osnovnih šol in srečanj bežigradskih občanov, ki so prirejali izlete v Kumrovec kar s posebnimi vlaki. V teh stikih se je zamisel ohranjala in razrašala, dokler ni končno zajela tudi najvišjih vrhov družbenopolitičnih organizacij v republikah in zvezi. Na vsem lepem je mnogim postalo jasno, da takšna zamisel ne sme umreti. Mnogi, ki so v začetku stali ob strani so se zavedali, da naš sedanji trenutek zahteva nekaj, kar bo neposredno povezano s tovarišem Titom, o čem bo to za Jugoslavijo in revolucijo njenih narodov in narodnosti simbol in ponos.

Sicer pa je prvotna zamisel le osnova sistema, kar se je v Kumrovcu tako rekoč že začelo graditi. Predlog o Domu borcev NOV se je spremenil v predlog za izgradnjo Spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije, najprej s poudarkom na turizmu, končno pa s poudarkom na muzejsko in študijsko dejavnost. (Muzej »25. maj«, v katerem bodo razstavljena darila, ki jih dobiva tovariš Tito za rojstne dneve, knjižnica, fototeka, kinoteka, prostori za seminarje, predavanja, študij zgodovinarjev itd.).

Pa tudi to še ni vse. Dom s takšnim konceptom je postal osnovni motiv za končno uresničenje že znane kumrovške zamisli o Spominskem parku Kumrovec, ki zajema območje Kumrovca, skrajne zaščitne meje tega parka pa zajemajo še del Slovenije oziroma celotno Kumrovsko polje, ki ga je skoraj dvakrat več v Sloveniji kot na Hrvaškem.

Če bo Zvezna skupščina tak predlog sprejela — in skoraj gotovo ga bo — če ga bodo podpirala predsedstva vseh zveznih družbenopolitičnih organizacij, potem bo tudi rešeno eno tistih vprašanj, ki je bilo kamen spotike tudi pri najbolj optimističnih zagovornikih izgradnje Spominskega doma v Kumrovcu. To je vprašanje vzdrževanja doma po njegovi izgradnji.

V spominskem domu naj bi se srečavali borci in mladina Jugoslavije ter gostje iz vsega sveta. Tu naj bi bil študijski prostor za proučevanje delavskega gibanja in revolucije, narodnoosvobodilnega boja, našega samoupravnega sistema itd. Seveda bi bile v njem na voljo tudi hotelske in turistične storitve. Tu naj bi mladi na kar najbolj neposreden način podoživljali nepretrgan razvoj naše revolucije ter veličino življenjske poti tovariša Tita.

Seveda izgradnja doma s takšnim namenom in nalogami ni mogla ostati stvar dveh borčevskih organizacij ali krajevnih skupnosti. Po mnogih iniciativnih odborih je sedaj na čelu te akcije Zvezni odbor sestavljen iz predstavnikov vseh družbenopolitičnih organizacij zveze, republik, pokrajin in JLA. Odbor ima izvršni odbor, sestavljen iz predstavnikov Zveze borcev NOV in Zveze mladine Jugoslavije.

Izvršni odbor je med drugim že organiziral zbiranje sredstev za izgradnjo Doma. Ustanovljeni so odbori na republiških in pokrajinskih sedežih, v občinah, v krajevnih skupnostih, v delovnih organizacijah in v JLA.

Predsednik slovenskega republiškega odbora za postavitev Spominskega doma v Kumrovcu je Janez Dremelj, člani tega odbora pa so predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij Slovenije.

V Sloveniji smo začeli intenzivno zbirati sredstva ta mesec. Poglavitna oblika bo zbiranje s pomočjo »Zbiralnih polj« z imeni in zneski darovalcev. Te pole bo treba izpolnjevati v dveh izvodih, ker bo en izvod spominski dokument, deponiran v Spominskem domu.

Slovenija pa je dala še eno iniciativo za zbiranje sredstev. Učenci osnovne šole Danile Kumar iz krajevnih skupnosti »Posavje«, ki so pobrateni z učenci osnovne šole Maršala Tita v Kumrovcu, so pozvali učence vseh osnovnih šol v Sloveniji, naj zbirajo star papir in namenijo zaslužek izgradnji Spominskega doma v Kumrovcu. V to akcijo se je na posebno željo takoj vključilo tudi podjetje DINOS, ki ima o akciji zbiranja starega papirja veliko izkušenj, predvsem pa dober posluh za težave, ki nastajajo v vsaki taki akciji.

Učenci osnovne šole Danile Kumar so z akcijo zbiranja starega papirja začeli takoj po novem letu. Po hišah in stanovanjih so raznesli najprej obvestila, potem pa so prihajali z vozički in odvažali stare časopise, ki so jim jih poklanjali občani. V sredo, 17. januarja, je bila pred osnovno šolo Danile Kumar »bilanca« prve nabiralne akcije. V poseben DINOSOV avtomobil so naložili zbran papir in ko so ga stehali, ga je bilo 7 ton. Zanj bo podjetje DINOS nakazalo 1750 dinarjev, namenjenih za izgradnjo Spominskega doma v Kumrovcu.

Akcija zbiranja sredstev za Spominski dom v Kumrovcu se je torej začela, uspela pa bo toliko bolj, kolikor bolj bodo občani informirani, zakaj se gradi takšen dom. Izvršni odbor za izgradnjo doma izdaja v ta namen poseben bilten (doslej sta izšli dve številki), na republiški odbor pa je poslal vsem družbenopolitičnim organizacijam posebno obrazložitev in navodila za zbiranje sredstev.

V to verjamemo vsi skupno z Janezom Dremlijem, ki ob vsaki priloiki, tudi med skeptiki, rad pove, da imamo samo enega Tita, in da se je tudi ta veliki človek rodil v majhni vasi — Kumrovcu in ne kje drugje.

STANE KOMAN

ob tabornem ognju

Zamislimo se in vprašajmo se...

Člani uredništva »TV 15« smo se na svoji zadnji seji dlje kot ponavadi ustavili pri tisti strani lista, kjer pod naslovom »Imeli smo ljudi« objavljamo kratke osmrtnice o naših tovariših in tovarišicah, bivših borcih, aktivistih, interniranih in zapornikih, partizanskih materah in očetih, ki nas dan za dnem zapuščajo, legajo v nedra zemlje slovenske.

Ustavili smo se zato, ker se je v zadnjem času število osmrtnic zelo povečalo, ker je naraščanje mortalitete med borci, kot bi se izrazil suhoparen statistik, čedalje hitrejše. Za rubriko o umrlih uporabljamo verzje iz Prešerenove pesmi »Grobni tuljoki: Imeli smo ljudi... Prav tako ali še bolj bi bili zanjo primerni verzji dr. Francea Prešerna iz pesmi Memento mori: ... kaj znancev že zasula je lopata!

Predvsem se tovarišem in tovarišicam, ki jim čut pietete do umrlih narekuje, da nam pošiljajo

v objavo njihove osmrtnice, opravičujemo, ker so te osmrtnice prav kratke in ker včasih kakšna tudi zaostane ali se celo izgubi. Če bi še tako radi, ne moremo objavljati daljših, ker bi to zavzelo preveč prostora. In če kakšna zaostane ali se celo izgubi (kar je zelo redko), je to posledica naporenega redakcijskega dela, v katerem je potrebna naglica, če naj list redno izhaja. (Redakcija »TV 15« je tako maloštevilna, da ji ne gre za meriti vsake napake!)

Dlje časa kot ponavadi pa smo se ustavili pri tej strani tudi zato, ker se je treba ob pogledu na naraščajoče število naših umrlih tovarišev zamisliti. Berite ta kratka poročila o njih malo pozorneje in videli boste tragedijo generacije, ki je med vojno preživela kri in trpela po zaporih ter internacijah, generacije, ki je tudi po vojni prispevala največ žrtv za izgradnjo socialistične domovine — umirati pa mora tako zgodaj, pre zgodaj. Poglejte njihovo starost v času smrti: osemindeset, petdeset, dvainpetdeset, petinpetdeset, osemindeset, šestdeset, dvainšestdeset let... Med starejšimi iz naših vrst, katerih osmrtnice objavljamo, najdete samo partizanske matere in kakega predvojnega revolucionarja. O vseh drugih bi lahko rekli: še dolgo bi lahko živeli...

Pri vsem tem pa se zavedamo, da v »TV 15« še zdaleč niso objavljene osmrtnice vseh, ki umro.

Objavimo pač tisto, kar nam kdo pošlje — koliko pa je pokojnih, ki jim nihče ne napiše žalnih besed v slovo.

Ob rubriki »Imeli smo ljudi« pa smo se ustavili tudi zato, ker želimo, da bi se ob nji ustavil in zamislil še kdo drug, da bi se ob nji zamislili družbeni organi, ki naj bi skrbeli za žive in jim, če je mogoče, pomagali podaljšati življenje.

Vsak pogreb je tragičen, najbolj tragičen pa je pogreb tovariša, ki bi lahko živel, če bi mu bili pomagali. Koliko jih hira po kmetih, ki niso deležni niti »uradnega«, kaj šele človeške skrbi! In vendar smo že nič kolikokrat slišali in brali, da je človek naše največje bogastvo... Za marsikoga ni pripravljeno drugega kakor zastava in venec (včasih še to ne) — toda kaj mu pomagata!

Vprašajmo se:

Je bil ta in ta tovariš deležen zadostne zdravniške pomoči? Ga je kdo izmed vojnih tovarišev obiskoval, mu svetoval, ga bodril, mu moralno pomagal? So družbeni organi, ki naj bi jih imenovali socialne, kaj storili za te ljudi? Namreč storili zares, ne samo v papirnatem smislu!

Osmrtnica za osmrtnico se vrste v našem listu... samo nekaj vrstic prostora lahko posvetimo vsakemu, toliko jih je, ki odhajajo...

Zamislimo se in vprašajmo se!

FRANCE ŠUSTERŠIČ

Moj ognjeni krst

Rodil sem se leta 1925 v revni delavsko-kmečki družini v Vrhpolju v Vipavski dolini. Bilo nas je šest otrok, ki smo bili večkrat lačni kot siti. Pred drugo vojno sem bil doma. Učil sem se za kleparja. V naših krajih je po prvi svetovni vojni ostalo povsod precej raznega streliva in orožja. Zato nas je oče nenehno opozarjal, naj se ničesar ne dotikamo. Tedaj so se dogajale številne nesreče in največ žrtev je bilo med otroki. Oče nas je strašil, da bi puška vsakogar tako silovito vrgla ob tla, da bi se nikdar več ne mogel pobrati, če bi kdo poskušal ustreliti. Tako je v meni tičal strah pred puško do samega napada na Veseli gori pri Šentrupertu na Dolenjskem; tedaj sem izstrelil prvi naboj iz dolge enometne francoske puške...

Po končanem obveznem šolanju sem moral hoditi vsako soboto popoldne na nekakšen pouk predvojaške vzgoje. Pušk pa tedaj nismo dobili in smo jih sploh neredko videli.

Ob napadu na Jugoslavijo aprila 1941 so se skozi našo dolino dan in noč vlekle kolone do zob oborožene italijanske soldateske. V naši vasi so se večkrat ustavili za kakšen dan. Nas, fantiče, so vojaki vpraševali, če smo že kdaj videli jugoslovanske vojake, kakšne puške imajo in ali res vsak strel zadene. Mi pa smo jim vse to potrjevali, ko smo spoznali, kako jim je ob naših besedah kar sapo jemalo... Kar sem povedal Italijanom, sem pa tudi sam verjel, ker sem živel kar tri leta ob meji in sem večkrat videl jugoslovanske granicarje. Ti so imeli čisto drugačne puške kot Italijani. Zdeli so se mi tudi bolj postavni kot pa italijanski vojaki.

Lahko si mislite, kako hudo smo bili razočarani, ko nam je kmalu potem vodja fašistov zmagoslavno kričal razglašal, da so zmagali, češ da je to ponovni dokaz o nepremagljivosti Italije in da nastaja ponovno veliki rimski imperij. Tega kar nismo mogli verjeti. Saj je bila tam nekje Jugoslavija, o kateri smo veliko slišali od staršev. V šoli so nas učili le, da vzhodno od Italije živijo barbari...

Šele leta 1942 sem prvič slišal o uporu v Jugoslaviji. Potem sem kmalu zvedel, da so tudi k nam prišli uporniki, ki so jih Italijani imenovali »ribelli«. Tistega leta je odšel prvi domačin k »četašem«, kakor so tedaj ljudje sprva imenovali partizane. To je bil Ivan Razpor. Ko je prišel kot italijanski vojak na dopust, je odšel z orožjem in v italijanski uniformi med naše borce.

Prvič sem videl »četaše« ali »gošarje« jeseni 1942. Pozneje sem imel z njimi pogosto stike, ne da bi pomislil, da je to nevarno. Tako so nas obiskali nekako ob koncu januarja 1943. Povedali so mi, da nas bodo, fante, Italijani vpoklicali v tako imenovane posebne bataljone. Tistega meseca so res poklicali na sedež »gillaa«, fašistične organizacije v Vipavi (kjer je zdaj dom JLA), vse fante letnikov 1925 in 1926. Tam smo morali priseči zvestobo Italiji in duceju. Besedilo prisege smo se morali naučiti na pamet. Zadnjega januarja so nas pismeno poklicali, da se moramo 2. februarja zgledati na karabinjerski postaji v Vipavi, da bomo dobili navodila, kam nas bodo poslali in kaj bomo morali vzeti s seboj.

Zbrali smo se na dvorišču karabinjerske postaje in tam čakali ves dan. Ko se je zmrčilo, nam je brigadir sporočil, da bomo »zaradi varnosti« prenočili kar na postaji. Začeli smo ga prepričevati, naj bi nas pustil zadnjo noč domov. Potem je odšel v pisarno in nekam telefoniral. Ko se je vrnil, je rekel, da nas bo pustil domov, a le, če pojdemo res takoj spat in če se bomo pazili pred »ribelli«. Brž ko smo se vrnili domov, se nas je večja skupina zbrala na dogovorjenem kraju. Tam smo nestrpnost čakali, da pridejo po nas — za nas še zmeraj tako skrivnostni partizani, ki so se meni nič tebi nič z orožjem sprehajali po »italijanskem« ozemlju in se bojevali za svobodo.

Končno so prišli... Odšli smo skupno v gostilno. Tam so nam morali skuhati večerjo, nakar smo se napotili na Kovk tik za vasjo. Ko se je zdanilo, smo bili že partizani. Ves dan smo opazovali, kako so proti naši vasi vozili tovornjaki, polni fašistične policije. Pozneje smo zvedeli, da so ves dan motovili po vasi, kričali na ljudi in jim grozili, češ da bodo vse pobili in požgali. Naši starši pa so jim dali pismo, ki ga je napisal takratni komandir vipavske čete. V italijanski in se bilo napisano, da so nas vzeli partizani; če nas Italijani hočejo dobiti, pa naj pridejo po nas na »Monte Kukoo«, kakor so Italijani imenovali Kovk. Kajpak, nihče nas ni prišel iskat...

Ko se je zmrčilo, smo se napotili nazaj v dolino in od tam v tabor, ki je bil pri Sverem Miklavžu na pobočju Nanosa (med Vipavo in Podnanosem). Tam smo ostali nekaj dni. Verjetno bi še nekaj časa taborili, če bi ne bilo izdajalskega pokola naše patrulje v Beli. Tam je padel tudi naš vaščan Ivan Razpor, ki me je spravil k partizanom. Najbrž smo se zaradi tega premestili v nov tabor za Podrago, ki so jo pozneje imenovali Mala Moskva, ker v tej vasi ni bilo izdajalca. V četi nas je bilo kakih 120 po 16 do 17 let starih fantičev. Oboroženih je bilo le približno deset borcev, a še ti so imeli večinoma stare avstrijske puške in komaj po nekaj nabojev.

Po vsem tem, ker so se slovenski fantje umaknili k partizanom ne le na Vipavskem, so se Italijani začeli pripravljati na gonjo, da bi nas polovili, preden bi jim postali nevarni. Verjetno smo zaradi tega kmalu zvedeli, da pojdemo na Dolenjsko, kjer so bile partizanske brigade, češ da se bomo pozneje vrnili z brigadami — oboroženi in izurjeni vojaki.

Začele so se vsestranske priprave na pohod v kraje, o katerih poprej nismo niti še nič slišali. Terenci so nam nanosili vsega, kar bi naj potrebovali na dolgi poti. Dobil sem prve gozdarice, kakršne sem si tako dolgo želel, odkar sem pomnil. Odšli smo nekako sredi februarja 1943. Po prvem nočnem pohodu smo prispeli do pivške čete. Tam smo dobili »za spremstvo« lahko italijansko brečo. Zdelo se mi je, da smo bili popolnoma varni; kdo bi nas pa tudi upal napasti, ko pa smo imeli tako močno orožje... Naslednjo noč smo prešli bivšo italijansko-jugoslovansko mejo. Naslednji dan smo se ustavili ob nekem našem oporišču. Ko se je zmrčilo, smo nadaljevali

pohod. Potovanje je bilo izredno naporno za nas, saj je bil le redkokdo med nami vajen tako dolge hoje, zlasti še, ker smo bili hudo obloženi. Vodnik se je moral ogibati naseljenih krajev in nas voditi po skritih, kurirskih poteh. Snega je bilo čedalje več, a gazi smo si morali šele utirati. Bili smo bolj in bolj utrujeni. Opotekali smo se, zadevali drug ob drugega. Proti jutru so se nam začele veke same od sebe zapirati. Dotlej ne bi mogel verjeti, da je mogoče spati tako med hojo v koloni. Ko se je daniilo, nam je vodnik povedal, da smo v Jelenovem žlebu in da bomo počivali ves dan. Rekel je tudi, da smo tu lahko popolnoma brez skrbi, a smo kmalu zvedeli, da ni tako.

Na robu gozda smo hitro zakurili in se zgrnili ob velikih kresovih, kuharji pa so nam začeli pripravljati krepko hrano. Polegli smo na smrekove veje. Nad polovico se nas je tudi sezulo in si sušilo čevlje ob ognju. Ko sem se ogrel, se je začel na hlačah topiti primrznjen sneg. Slekli sem še hlače in jih bos odnesel k ognju. To je storilo tudi več drugih. Hudo utrujeni smo kmalu trdno zaspali.

Zbudil sem se, ko me je nekdo močno vlekel za jase. Okrog glave so žvižgale svinčene. Niti pomislil nisem, da sem bos in le v spodnjih hlačah. Kolikor so me nesle noge, sem jo ucvrl za zadnjimi tovaršji, ki so se umikali globlje v gozd. Zbrali smo se na nekakšni planjavi. Ugotovili smo, da je manjkala edini stražar, ki smo ga postavili, da bi nas stražil. Pozneje smo zvedeli, da se je tudi on preveč zanašal in tako so ga Italijani presenetili. Čudno smo se spogledovali. Nad polovico nas je bilo bosih v snegu do kolen, kakšnih štirideset pa nas ni imelo niti hlače... Čudno je le, da se ne spominjam, ali me je kaj zeblo. Ko nas je komandir preštel, nas je razvrstil v strelce, tako da je bilo tistih deset oboroženih spredaj, drugi pa za njimi. Mahnili smo jo proti prejšnjemu taboru, kjer smo spali, proti italijanskim položajem, in vzklikali na vse grlo: »Juriš! Huraaa!« Strelci so tudi nekajkrat ustrelili, breča pa je odpovedala. Ne morem reči, ali so se Italijani umaknili zaradi našega naskoka ali pa zato, ker so mislili, da so že opravili svojo nalogo. Menim pa, da so pobegnili v strahu, ker so najbrž menili, da je bila tam brigada... To pa sem lahko dognal seveda šele pozneje, ko sem bil dovolj izkušen. Če bi Italijani vedeli, da je tam spalo okrog 120 nedoraslih fantičev in le deset slabo oboroženih, bi nas pač zlahka obkolili in polovili. Zalostno smo gledali, kako je naša prtljaga s hlačami vred dogorevala. Italijani so namreč našo zapuščili

no pometali na ogenj... Rešili smo le nekaj prismojenega fižola in malo koruznega zdroba.

Umaknili smo se globlje v gozd. Zdaj smo skrbno postavili straže in kurili nismo več tako velikih kresov. Ko se je zmrčilo, smo se zvrstili spet v kolono. Ni nas več težila oprema; ostalo je le še nekaj nahrbtnikov. Nad polovico nas je bilo bosih in okrog štirideset le v spodnjih hlačah...

Potovanje posledje je bilo zares mučno. Prejšnjo noč smo bili le utrujeni, zdaj pa tudi goli, bos in lačni. Vodnik pa se je moral pogosto ustavljati, da je iskal pravo pot. Med takšnimi postanki sem si eno nogo ovil z ovratno ruto, drugo boso nogo pa sem dvignil iz snega in stal na eni nogi kot štorčija. Bilo je čedalje hujše proti jutru, ko je sneg zmrznil in se je neenako udiral. Pot nas je vodila dalje skozi kočevske gozdove, mimo požganih vasi, ki so pogorele med roško ofenzivo. Pod jaboljani smo razbrskali sneg in včasih je imel kdo srečo, da je našel kakšno zmrznjeno jabolko. Ne morem popisati, kako so se nam krčila mlada srca ob pogledu na požgane domove, zlasti še, ko smo pri tem mislili na domačo vas. Vodnik nam je pripovedoval, kako je bilo med roško ofenzivo in kako so se trume tisoče fašistov masčevale nad nemočnim prebivalstvom.

Naslednji dan se mi je nekje posrečilo stakniti razcefrane hlače. Ne spominjam se več, kako me je doletela ta sreča... Ostal pa sem še zmeraj bos. Med hojo še nisem čutil posebnih težav. Ko pa smo se delj časa kje ustavili, so mi noge okrog gležnjev čudno nabrekli. Pokazali so se mehurji, kakor da sem se poparil s kropom. Potem so mehurji pokali. Nekaj časa me je strahovito skelelo... Ne spominjam se več, kako dolgo smo hodili od Jelenovega žleba do Poljan oz. Podturna. Ko smo končno prispeli do brigad, smo bili kaj klavirni na pogled. Borci so nas zelo pomilovali. Vsem, ki smo bili bos, so se noge gnobile.

Tam smo ostali kakšen teden dni. Prvič smo se učili streljati s puškami. Toda o kakšnem streljanju ni bilo niti govora, ker je vsakdo nadvse varčeval z naboji. Ko je bilo treba nastopiti spet pot, sem prejel dober kos vrečevine, da sem si ovil še zmeraj bolne noge. Dodelili so me v Čankarjevo brigado. Tako »obutu« sem prebrel tudi Krko. Napravili smo pohod do Brezove rebri... Tedaj pa se je začelo čisto drugo obdobje... Omenim naj le še, da sem prišel do čevljev spet prav tam, kjer sem jih izgubil — po naši znameniti zmagi v Jelenovem žlebu. Kako bi mogel pozabiti to ime!

FRANCO TOMAZIČ

Zadnja pot Poldeta Stražišarja

Franc Jerovšek-Vasja je pripovedoval, kako se je bojeval med svojim zadnjim bojem Polde Stražišar, komandant gorenjskega obreda, in kako je umrl v saloti, da so ga šele čez šest let pokopali. Stražišar je bil razen Staneta Zagarja in Jožeta Gregoriča eden najspodobnejših vodilnih borcev osvobodilnega boja na Gorenjskem. Bil je neustrašen in požrtvovalen borec. Žrtvoval je življenje julija 1942. Umrl je ranjen v kraški jami na Lipanskem vrhu. Njegovo okostje so našli šele leta 1948.

Jerovšek živi s svojo številno družino v leseni hišici v Gozdu. Po poklicu je lovec in v službi pri zavodu za gojitev divjadi. Kot velik ljubitelj narave je zbral in razstavil številne zanimive predmete ob hiši in v nji.

Vasja je bil prvoborec. Ze istega dne, ko so Nemci 21. junija 1941 napadli Sovjetsko zvezo, se je lotil z Mirkom Rogljem-Petkom boja proti okupatorju; na železnici med Mojstrano in Kranjsko goro sta prerezala žico železniških zapornic; zahodno od Kopravnika pri Kostanjku sta vrgla čez daljnovod visoke napetosti žico in napravila kratek stik. Jerovšek se je osumljen pri Nemcih že decembra 1941 umaknil k partizanom. Marsikaj je doživel in tako tudi ve, kako je padel Polde Stražišar iz Javornika, komandant gorenjskega odreda. Vasja je bil leta 1942 kurir.

Se dobro se spominja, da je bila julija tistega leta velika ofenziva proti našim enotam na Jelovici. Tam je bila tedaj partijska konferenca, ki se je je udeležil Stražišar kot komandant gorenjskega odreda. Spremljal ga je Franc Potočnik, bataljonski intendant. Konferenca je bila na Dražgoški gori blizu Mošenjske planine. Vasja kot kurir je imel nalogo, da Stražišarja in Potočnika po končani konferenci povede v gorenjski odred, ki je bil nekje na Pokljuki. Vodil ju je med Nornjem in Sotesko čez dolino Save Bohinjske. Nato so pot nadaljevali čez Gorjuše in Grajsko planino na Javornik. Spotoma se jim je pridružil poključki kurir Lado iz Poljšice.

Stražišar in Potočnik sta bila po delu na konferenci, zaradi neprespanih noči in dol-

ge hoje na koncu moči. Sklenila sta v gozdu prenočiti. Poslala sta Vasjo naprej in mu naročila, naj pojde v poključki bataljon med Razorjem in Draškim vrhom ter pove komandantu Iztoku (pisal se je Zec in je bil po rodu Čeh), da bosta prišla naslednji dan. Z njima je ostal kurir Lado.

Komandant Iztok je menil, da poključki bataljon ne bo mogel ostati na dotedanjem položaju, ker so se bližali Nemci z Rudnega polja. Zato so ponoči odšli iz Podlipance proti Gaberju. Stražišar in Potočnik sta zjutraj prispela v tabor, kjer ju je pričakal Iztok. Tam je bila precejšnja goličava, tako da so jih Nemci opazili in napadli.

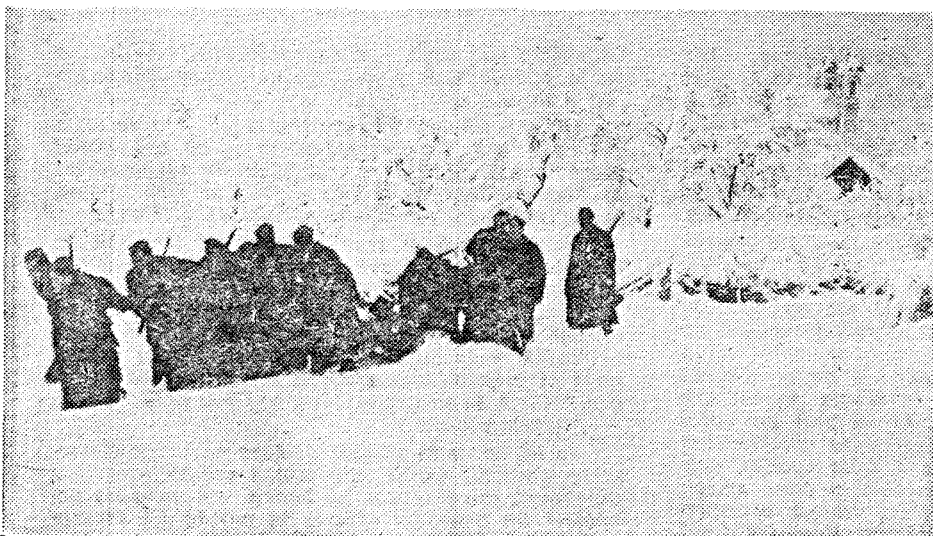
Med napadom je bil Stražišar hudo ranjen. Laže ranjena sta bila tudi Potočnik in Iztok. Potočnika so ujele, Iztok pa je ušel in se je vrnil v bataljon. Potočnika so Nemci hudo mučili in ubili. Iztok se je pozneje bojeval v Prešernovi brigadi. Med junaškim bojem je padel na Zirovskem vrhu.

Za Stražišarjem se je izgubila sled. Iskali so ga Nemci in naši, a zaman. Ko so čez leta v jami našli njegov skelet, je bilo po njem videti, da se je Stražišar naslonil na komolce in tako umrl. Pred smrtjo je na eni strani odložil pipo, na drugi pa nož.

Vasja je imel leta 1948 žalostno dolžnost, da je prenesel okostje junaka — v nahrbtniku v dolino. Telesne ostanke Stražišarja so položili na mrtvaški oder na Jesenicah. Potem so jih slovesno pokopali...

BRANKO BLENKUS

fotografija z vprašajem



Tokrat prinašamo fotografijo partizanskih topničarjev. Po značilnih dveh zvonikih v ozadju boste lahko ugotovili, kje je bila posneta. Prav gotovo se bo tega kraja in motiva spomnil kateri od topničarjev, morda pa bo tudi prepoznal koga od tovarišev. Prosimo torej, da nam sporoči: kje in ob kakšnih priložnostih je bila fotografija posneta, kateri enoti (divizion itd.) pripadajo tovariši na sliki, ter osebne podatke za tiste, ki jih bo prepoznal!

Ploden medobčinski sestanek

V Radovljici so se minuli teden sestali predstavniki občinskih vodstev ZZB NOV z Gorenjske. To medobčinsko telo se sestaja večkrat in vedno v drugem kraju, kar je rodilo že vidne uspehe. Očitno je, da je tak način dela treba nadaljevati, saj imajo te občine podobne probleme, sorodne značilnosti od zgodovine do vsakodnevnih potreb in mentalitete.

Na posvetu so govorili predvsem o izvažanju in pripravi na občinske konference, ki so jih dobro in izčrpno pripravili. Važno je le še, da se nanje pripravi tudi članstvo in pa — kar je posebej važno — združenja, kjer se odvija osnovno življenje. Dogovorili so se tudi za datume konference. V Škofji Loki je že bila, v Radovljici bo 27. januarja, v Kamniku dan pozneje, v Trzinu 11. februarja, v Kranju 24. februarja, Jesenice in Domžale pa bodo datum še sporočile, kar se je medtem verjetno že zgodilo.

Pomembno pri tem je, da se predstavniki gorenjskih občin medsebojno udeležujejo ne le proslav in raznih prireditev, temveč tudi konferenc. K temu jih silijo prireditve same: zbori gorenjskih aktivistov, internirancev, srečanje nekdanjih borcev, obiski v Begunjah in podobno.

Zato so se pogovorili tudi o usklajevanju datumov različnih prireditev, da ne bi bile več na iste dneve, kot se je — brez prave koordinacije — že večkrat zgodilo v minulih letih. Vse torej govori o nujnem medsebojnem sodelovanju in proti prevetemu upoštevanju občinskih meja, ali pa prav zaradi tega.

Govorili so tudi o pokojninah in priznavninah za kmete-borce. Bili so na posvetu

glede tega v Ljubljani, a se je pokazalo, da na tem področju vlada velik nered. Zakon o pokojninah še ni začel veljati, kot je bilo domenjeno in hkrati rečeno, naj bi občinske priznavnine z novim letom ukinili (ker bo to posledice urejeno z zakonom), a nujno so morali ostati pri starem: če hočejo, da ljudje ne bodo ostali brez tistih, sicer nevelikih, a vendar pomembnih mesečnih priznavninah, jih morajo odbori do nadaljnega izplačevati še naprej. Delo in priprave okoli tega je sestanek kritično obsodil.

Novost tega sestanka je bila tudi prisotnost predstavnikov Kokrškega odreda, ki ima domicil v Trzinu in ki so prišli zaradi pojasnjevanja novih načrtov odbora tega odreda.

Odbor namreč pripravlja na široko oživljeno in trajnejšo dejavnost, ki ima za cilj predvsem sodobnejše oblike razvijanja tradicij NOB, k čemur hočejo pritegniti predvsem mladino in različna društva.

V ta namen so pripravili vrsto predlogov in utrjevanje organizacijske mreže, ki naj bi omogočila izvajanje teh načrtov, v katerih ne bi sodelovali le nekdanji borci, temveč tudi vse teritorialne enote, planinci, taborniki, šolska mladina in drugi. Ker je Kokrški odred deloval na vsem levem bregu Save, torej poleg Trzica, zajema občine Jesenice, Radovljico, Kranj, Kamnik in Domžale. Iz vseh teh krajev je bilo v tej enoti veliko borcev, ki naj bi posledaj bolj vedeli, kdaj, kje in kako sodelovati. Predstavniki odreda so ob tem zaprosili, naj bi odbori ZZB pri svojih odborih osnovali nekakšne podobore ali komisije, ki bi pomagali razvijati tako zamišljeno delovanje.

Vse to bi bilo obstoječim organizacijam v pomoč, saj bi ob različnih prireditvah in tudi pri pogrebnih imeli na voljo pripravljeno organizacijo s številnimi ljudmi, vsekakor s številnejšimi, kot lahko govorimo danes.

Razprava o tem je bila izčrpna. Po različnih pojasnilih ter izmenjavi mnenj je posvet predlog pozdravil in podprl ter šel še korak naprej. Prisotni so namreč ugotovili, da bi bilo take komisije ali podobore dobro sestaviti za vse nekdanje partizanske enote od Gorenjskega odreda do VDV.

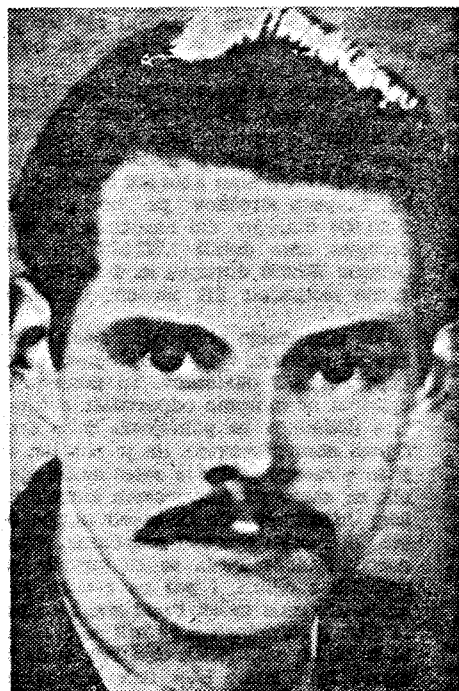
To delo je seveda šele na začetku, vendar vse kaže, da bo zaradi pravilno zastavljenih nalog in organizacije kronano z uspehom.

Posvet v Radovljici je pokazal, da bo sodelovanje s tem okrepljeno, kar je tudi bistvo vseh naporov zlasti v današnjih razmerah, zlasti na Gorenjskem. Občine levega brega Save vse po vrsti mej s sosednjo Avstrijo, kjer nacisti in netilci sovraživa nevarno dvigajo glave!

I. JAN

Medicinci, padli v NOB

Konstantin Nachtigal-Kostja



Rodil se je 20. aprila 1918 v Waltendorfu pri Grazu. V dijaških letih je urejal »Slovensko mladino«. Znan je po stikih s Karlom Destovnikom-Kajuhom, povezan pa je bil tudi z Borisom Kidričem. Na medicino se je vpisal jeseni 1939. Tudi v tem času je deloval v naprednih študentskih in medicinskih organizacijah. Aprila 1941 ob napadu Nemcev na Jugoslavijo je odšel med prostovoljce. Italijani so ga prvič zaprli 28. aprila 1941, od junija 1941 pa je zaradi stalnega okupatorskega preganjanja nenehoma menjaval bivališče. Sodeloval je pri tajnih tečajih prve pomoči. Jeseni 1941 je odšel k partizanom, po izvršeni akciji pa se je vrnil v Ljubljano. Novembra je bil spet aretiran in marca 1942 obsojen na tri leta strogega zapora. Iz jetnišnice Orbinu se je po razpadu Italije 31. decembra 1943 vrnil domov, a že 7. januarja 1944 so ga spet aretirali in ga odpeljali v Begunje, kjer so ga 24. januarja 1944 ustrelili.

GOSTINSKO PODJETJE HOTEL RUDAR TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 26

HOTEL RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p. p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in poseben salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijeteljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge. — Vabljeni.

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

MESTNI ODBOR ZZB NOV, Ljubljana, Komenskega ul. 7 10.000 din; Brencič Tončka, Ljubljana, Obirska 27 (prvi obrok) 50 din.

Do 22. januarja 1973 skupno zbrano 27.950 din.

Odbor za izgradnjo Spominskega doma v Kumrovcu se zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun št. 50100-678-46402 Odbor za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu pri RO ZZB NOV Slovenije.

POMAGAJTE GRADITI SPOMINSKI DOM BORCEV NOV IN MLAJINE JUGOSLAVIJE V KUMROVCU!

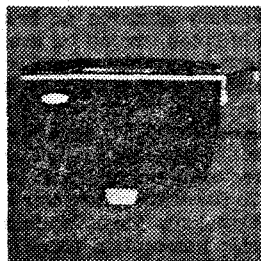
FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

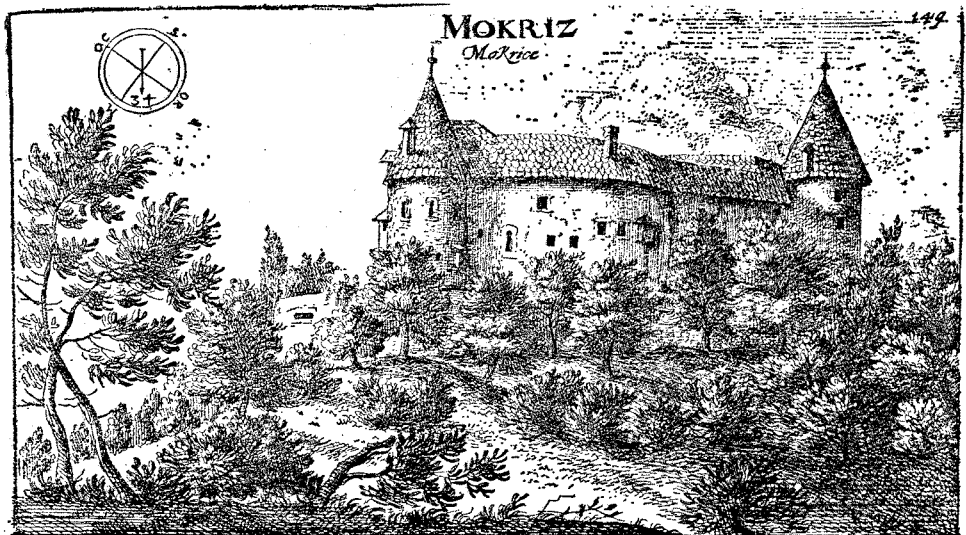
Podložniki sprva sploh niso imeli pravice nositi orožja. Orožje je bilo častni, plemiški prilastek. Toda sčasoma je postalo nujno, da so podložnikom priznali vsaj omejeno pravico do orožja, ko so jim naložili dolžnost, da so sodelovali pri obrambi meje ali grajskega, pa tudi mestnega obzidja. V petnajstem stoletju so obrambo urejali po novih tako imenovanih obrambnih redih. To je bil nekakšen začetek nove državne vojaške organizacije. Poslej so nalogali vojaško dolžnost tudi podložnikom. Ko se jim je zdelo potrebno, so lahko vpoklicali med branilce in jim s tem dali pravico do orožja, ki pa je bilo predpisano, kakšno ali katere vrste sme biti. Pod orožje pa niso vpoklicali vsakogar ali ne uvedli »splošne vojaške dolžnosti«; brambovec je moral postati bodisi vsak deseti, dvajseti ali pa celo peti mož. Obrambni red iz leta 1431 je določal, da je podložnik smel biti oborožen s puško (puške pa so bile tedaj še razmeroma redke), z lokom, kopjem (sulico), kijem, mečem in nožem. Po predpisih iz leta 1443 pa je bil podložnik lahko nekoliko manj oborožen, tako da je bilo dovolj, če je imel kopje, lok in kij in da so imeli na vsakih dvajset vojakov po štiri puške. Toda če že vsem podložnikom ni bilo treba stopiti v vojaške vrste, so morali »zapečkarjiti« prevzeti nelahko breme za oborožene tovariše, vojake, so morali skrbeti za malodane, kakor da so njihova najemniška vojska — jih vzdrževati, jim plačevati orožje. Koliko je moral vsak posamezni podložnik prispevati za vojaštvo, so določili po njegovem premoženju, a kaže, da to breme ni bilo kdo ve kako lahko za nikogar.

Časi se niso zboljšali niti v šestnajstem stoletju in potreba po moči obrambni vojski je bila čedalje večja. Zato so nadalje izpopolnili »črno vojsko«, kakor se je imenovalo vojaštvo iz vrst podložnikov, kmetov. Tako so leta 1536 na Stajerskem in Kranjskem popisali po gospodstvih za vojaščino sposobne moške (kakšna so bila merila za to, kdo je sposoben, je prepuščeno naši domišljiji). Niso bili več zadovoljni le z vpoklicem vsakega dvajsetega moškega; poslej so odobrili ponekod celo vsakega petega ali vsaj desetega ali petega. Na Kranjskem samem so nalogali vojaško dolžnost vsakemu šestemu moškemu izmed desetih za orožje sposobnih. Po predpisih iz leta 1528 bi utegnili »črna vojska« na Notranjskem in Dolenjskem šteti do sedem tisoč pešcev. Značilno je, da po več spremembah organizacije črne vojske v sedemnajstem stoletju na splošno niso več pritegovali v vojaško službo kmetov v slovenskih deželah. Verjetno so kmečku uporabi zelo vplivali na razvoj vojaške organizacije

Pogled na grad Mokrice pri Brežicah. Tudi preteklost tega srednjeveškega gradu je povezana z zgodovino kmečkih uporov v 15. in 16. stoletju. (Risba iz Valvasorjeve Topografije vojvodine Kranjske.)



Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezsumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje



Naše želje, naše možnosti in naši načrti

Navada je, da ob tem času pregledamo svoje uspehe in neuspehe ter si načrtamo, kaj in kako bomo v novem letu delali, da bodo uspehi večji. Poleg naše zavesti in ljubezni do dela nas k temu sili tudi občutek odgovornosti do bralcev in socialistične skupnosti, saj vemo, da mora naš list izražati najnaprednejše ideje in najnaprednejša prizadevanja za ohranitev revolucionarnih vrednot in za nadaljevanje revolucije. Pri tem moramo naše želje in želje naših naročnikov uravnati z možnostmi.

Uredništvo želi, da bi bralcem nudilo kar največ zanimivega in lepo napisanega branja, da bi bil časopis po vsebini in obliki pester in da bi izhajal na boljšem papirju, kjer bi lahko prinašali bogatejše foto gradivo. Nadalje želimo, da bi boljše zajemali vsa važnejša dogajanja v naših organizacijah, poglobljeno opisovali prizadevanja za uveljavljanje samoupravnih, socialističnih odnosov in ohranjanje vrednot, ki jih je tako obilno rodila naša dosedanja revolucija, da bi imeli boljši in rednejši stik s partizanskimi družinami in partizanskimi kraji in bi tako lahko pristneje opisovali njihova občutja, njihova žrtvovanja in uspehe. Želimo, da nas gmotne razmere in splošna nestabilnost ne bi utesnjevale pri naših prizadevanjih.

Nedvomno so želje naših bralcev istovetne z našimi, le da jih izražajo na različne načine. Mnogi bralci negodujejo zaradi oglasov, nekateri tudi zaradi slabega papirja in drobnega tiska. Nekateri vidijo le sami sebe, svoje delovno področje ali rodni kraj, drugi se pritožujejo, da pišemo, le z nekaterih področij, druga pa zanemarjamo. So tudi taki, ki naš list odpovedujejo zaradi tega, če v svojih zahtevah pri oblastnih organih niso uspeli ali če se jim je kje zgodila kaka krivica, kakor da bi bil naš list v takih zadevah lahko razsodnik in kakor da bi imel možnost kakorkoli odločati v korist posameznikov. Nedvomno so mnoge pripombe glede napak in pomanjkljivosti v našem listu upravičene, vendar pa je takih pripomb zelo malo, pa tudi sami si prizadevamo, da opaženo napako takoj popravimo. Posameznih prenapetih zahtev pa ne moremo in ne smemo upoštevati. Predvsem moramo takšne in drugačne želje spraviti v sklad z možnostmi.

Kakšne so naše možnosti

Naše uredništvo dela ob preskromni kadrovski zasedbi. V preteklem letu se je število novinarjev skupaj z urednikom povzpelo na pet ob dveh stalno honorarno angažiranih. To je prav gotovo najskromnejša kadrovska zasedba v primerjavi z drugimi tedniki. Mi se s tako skromno kadrovsko zasedbo ne hvalimo, ker se zavedamo, da je nam in našemu listu le v škodo. Povedati pa moramo, da smo ob koncu leta izgubili še našega dolgoletnega in plodovitega sodelavca Mileta Pavlina, ki je odšel v pokoj. Tudi če bomo na njegovo mesto vzeli mlajšega tovariša, se bomo še lep čas čutili kakovostno okrnjene. To pa pomeni dodatni napor za preizkušeno sestavo uredništva,

obeta pa nam tudi, da ne bomo mogli biti navzoči povsod in na vseh področjih. Veliko nam tu lahko pomagajo dopisniki s terena, ki se morajo bolj poglobiti v problematiko na svojem področju ter izpopolniti tehniko pisanja in poročanja, da bo aktualna in zanimiva.

Poglejmo še gmotne možnosti! V preteklem letu smo po dvehletnem zaporednem primanjkljaju prišli na zeleno vejo in poslovanje zaključili z malenkostnim prebitkom. Ustvarili smo 2.551.510 dinarjev dohodka, skupnih stroškov pa bo predvidoma 2.451.000 dinarjev. Od naročnine in prodaje časopisa smo dobili 1.723.010 dinarjev, oglasov 707.000 dinarjev in dotacije od Kulturne skupnosti SR Slovenije 121.5510 dinarjev.

Če natančneje pogledamo sestavo dohodkov za naš list, vidimo, da oglasi predstavljajo kar 27,7 odstotkov. To pomeni, da se oglasom ne moremo odpovedati, dokler tega vira dohodkov ne pokrijemo kako drugače. Oglasi nam pomagajo, da je naš list cenejši in v resnici je TV-15 daleč najcenejši tednik ne samo na Slovenskem ampak tudi v vsej Jugoslaviji. Če bi hoteli oglase odpraviti, bi morali povišati naročnino. Vsak naš naročnik dobi TV-15 za 80 par, 23 par je pokritih z oglasi, 7 par pa z dotacijo. Polna lastna cena za en izvod znesla bi 1 dinar in 15 par. Na uredništvu bi bili zelo srečni, če bi se lahko odpovedali oglasom in če bi namesto njih lahko objavljali več zanimivih fotografij in več branja, vendar bi se morali v ta namen bralci odločiti za zvišanje naročnine na 58 dinarjev letno. V tem primeru bi lahko nemoteno poslovali in ne bi imeli skrbi za gmotni obstoj našega lista.

Veliko bi nam pomagalo širjenje našega lista, kar mislimo, da naš list glede na vsebino in obliko zasluži. Če bi število naročnikov zvišali samo za 16.833, bi ob sedanji naročnini odpadla potreba po oglasih, če pa bi število naročnikov (sedaj jih je nekaj čez 42.000) naraslo za 19.726, bi tudi pokrili potrebo po dotaciji, ki je v prihodnje tako ali tako ne bomo dobili. Prav bi bilo, da bi vsak naš bralec pomagal širiti naš list, ker bi tako pomagal sebi in nam.

Dobili smo nekaj pritožb zaradi predrogne tiska. Doslej smo vse važnejše prispevke tiskali s črkami petit ali colonel, ki so pri tiskanju časopisov običajne, le malo pa smo tiskali na nonpareille. Če bi hoteli nonpareille in colonel popolnoma odpraviti, bi se srečali z mnogimi težavami, zakaj vsak prostorček v našem listu je temeljito izkoriščen. Predvsem bi morali list po obsegu razširiti. Sedaj normalno izhajamo na šestnajstih straneh. Če bi hoteli izhajati na dvajsetih, bi letno potrebovali dodatnih 208.985 dinarjev po dosedanjih cenah papirja in tiskarskih storitev, ki pa se bodo prihodnje leto predvidoma povišale za 10 do 12 odstotkov. Zahteva po večjih črkah je vsaj za sedaj še nestvarna, ker bi nujno zahtevala povečanje obsega na 20 tiskovnih straneh, kar bi privedlo do podražitve lista. Menimo, da si morajo starejši ljudje pomagati z ustreznimi očali.

Da bi preprečili primanjkljaj, smo mora-

li lani preiti z boljšega papirja na navadni roto papir. S tem smo prihranili 66.275 dinarjev. V prihodnje nas k tiskanju na roto papirju sili tudi obljubljena subvencija, ki nam bi pokrila izpad dotacije, kar pa še ni gotovo. Vsekakor bomo morali tiskanje na boljšem papirju temeljito pretehtati in se šele po tem odločiti tako ali drugače.

Naši načrti in izboljšave

Glede na razpoložljive gmotne in kadrovske možnosti v letu 1973 našega lista ne bomo mogli bistveno spreminjati. Predvidoma ga bomo tiskali na enakem papirju in v enakem obsegu, pa tudi naročnine ne bomo zviševali. Če bo to glede na ukinitve dotacije in podražitve papirja in tiskarskih storitev vendarle nujno, se bomo za to odločili šele med letom in res po temeljitih razmisleku. Da pa naši bralci zaradi objavljanja oglasov na branju ne bodo prikrajšani, smo sklenili, da pri obsegu šestnajstih strani ne bomo objavljali več kot eno in pol tiskane strani oglasov. Kadar bo oglasov več, bomo izšli na dvajsetih straneh.

Po zunanosti se naš list ne bo spreminjal, izvedli bomo le nekatere notranje in vsebinske premike. 1., 2. in 3. stran bodo še nadalje namenjene aktualnim dogodkom in problemom, iz katerih naj bi odsevala napredna stališča naših organizacij in posameznikov, s tem da bomo na tretji strani uvedli rubriko »Naši delovni uspehi«. Tudi po obliki in ustaljenih rubrikah naj bi se ne spreminjale. Na 4. in 5. stran smo premaknili dosedanje vsebine z 10. in 11. strani, da bodo bralci hitreje prišli do zanimivega branja. Na 4. strani bomo torej objavljali prispevke pod rubriko »Iz naše revolucionarne preteklosti«, ki pa se načeloma ne smejo nadaljevati v več številkah. Dalje bomo spodaj v kotu objavili fotografije z vprašanjem. Na 5. strani v zgornjem desnem kotu bomo prinašali fotografije padlih in umorjenih medicincev v NOB, spodaj bomo tiskali podlistek posebno zanimive vsebine in trajne vrednosti, ostanek strani pa bo namenjen morebitnemu nadaljevanju s 4. strani ali krajšim prispevkom iz NOB. Na 6. strani spodaj bo praviloma teklen podlistek, zgoraj pa bo prostor rezerviran za prispevke ali reportaže s kulturnega področja. Na to stran bomo dajali tudi križanke, če časopis ne bi mogel iziti na dvajsetih straneh. 7. stran ostane nespremenjena. 8. in 9. stran bosta poslej v celoti namenjeni obrambni vzgoji in civilni zaščiti. Na teh dveh straneh bomo objavljali tudi prispevke in reportaže iz delovanja organizacij, ki so posebno pomembne za krepitev obrambne pripravljenosti, uvajamo pa tudi novo rubriko »Telegrami«, kjer bomo na kratko poročali o obrambnem delovanju po občinah in krajevnih skupnostih. Na 10. in 11. stran se premakne vsebina z dosedanjih 4. in 5. strani, torej bodo tu rubrike: Dopisniki poročajo, Imeli smo ljudi, Utrinki in odmevi ter Pravni nasveti. Na 12. strani z leve strani naj bi teklen pokončni feljton, ki smo ga doslej objavljali na 9. strani. Tu bomo objavljali posebno zanimive in dokumentarno pomembne spomine ter vojnogodovinske

študije iz NOB. Ostanek strani in dve tretjini 13. strani bo namenjeno naši reportaži iz partizanskih krajev in o partizanskih ljudeh. Namesto rubrike »Dobro je, če veste« nameravamo uvesti novo rubriko »Ne zamudite«, kjer bomo opozarjali na filme, drame, televizijske in radijske oddaje ter druge prireditve in publikacije, ki so za negovanje revolucionarnih in obrambnih vrednot še posebno važne in zanimive, tako da bi jih bilo škoda zamuditi. Rubrika »Podobe in simboli« na 14. strani ostane, namesto »Berila za mlade« bomo razširili mladinsko stran, in sicer tako, da bi nazorneje in prepričljiveje opozarjali na aktivnosti mladih ter tako spodbujali samoupravljalstvo zavest in ustvarjalnost. Ta del TV-15 za mladino bi se imenoval »O mladih in za mlade«. Zadnja stran bo namenjena prispevkom iz svobodoljubnega in revolucionarnega gibanja po svetu, spodaj pa bomo objavljali novo slikanico Mileta Pavlina in Evgena Sajovica. (Opisani razpored velja za normalno število, torej za 16 strani).

Takoj ko se bomo kadrovsko znova okrepili, bomo začeli sistematično obiskovati občine, kjer se bomo sestajali z borci in rezervnimi starešinami. Tako bomo navezali boljše stike in ustvarili pogoje za nadaljnje širjenje našega lista.

Menimo, da bomo z načrtnimi vsebinskimi, oblikovnimi in organizacijskimi premiki naš list dalje in znatneje izboljšali. Naši načrti so skromni, a stvarni in dobro pretehtani, pa upamo, da vas ne bomo razočarali in da nam boste še nadalje ostali zvesti, da nas boste pri naših prizadevanjih in težavah razumeli in podprli.

V imenu uredništva
FRANCI STRLE

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELLO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

so bile nič posebnega, kar vemo tudi iz zgodovine celjskih grofov. Zato pa ni bilo nič čudnega, če so si sprti mogotci iskali zaveznike in da je marsikdo pozdravil celo samega hudiča za zaveznika. Ni izključeno, da je bilo že v srednjem veku precej diplomatskih iger, ki pa menda nikdar v zgodovini niso bile kdo ve kaj čedne.

Zgodovinar pa ugotavlja spritost tega na to, kar zanesljivo drži. Tako pravi, da so kmetje na zgorjem Stajerskem ob novici, da so Turki spet pridivljali na Kranjsko, za svojo obrambo ustanovili tako imenovano kmečko zvezo. Po nemško se je ta organizacija imenovala Bauernbund. Kaže, da je bilo takšno povezovanje, združevanje kmetov tako rekoč »v zraku«, znamenje časa. Zato pa je vzbudilo tudi izreden odmev med kmeti v slovenskih deželah, saj celo ljudsko ime za kmečki upor (včasih pa upor nasploh) izvira iz besede Bund (izgovor: punt). Po zgledu prve kmečke zveze so kmalu potem tudi slovenski kmetje snovali svoje organizacije, ki pa so imele — vsaj potem — mnogo širši pomen in namen, kakor pa le te, da so se kmečki trpinji hoteli skupno braniti pred Turki. Kmetje so se začeli globlje zavedati prastare resnice, da je v slogi moč ter da posamezni slabici, če združijo svoje skromne moči, postanejo vsega upoštevanja vredna sila.

Zato bi najbrž pri obravnavi kmečkih uporov nikar ne smeli pozabiti, da je *upore omogočila organizacija upornikov* ali da noben upor tlačanov proti zemljiški gospodi ni mogel postati pomembnejši, če je nastal le kot izbruh nezadovoljnosti, tako rekoč »spontan«.

Kmalu pred začetkom prvih pomembnejših kmečkih uporov je med podložniki povzročila hudo, splošno ogorčenje uvedba novega davka, glavarine po sklepu deželnih stanov notranjeavstrijskih dežel leta 1470. Zgornjestažerski kmetje, ki so ustanovili svojo obrambno zvezo proti Turkom, so se organizirani začutili močnejše; med njimi se je vzbudila upornost. Pravo revolucionarno dejanje za tiste čase je bilo, da so organizirani kmetje na svojem zboru februarja leta 1471 razveljavili sklep deželnih stanov o uvedbi glavarine. Kmet tedaj ni imel nikjer zastopnikov. Ko pa so kmetje tedaj imeli svojo organizacijo, kmečko zvezo, so zahtevali, da jih priznajo kot stan in da jih bo v deželnih stanovih zastopala njihova zveza.

Kako pomembno je bilo tedanje kmečko gibanje, se

kaže tudi iz tega, da se ga je plemstvo nemalo ustrašilo in da je celo cesar, ki je že pred kmečkim zborom zvedel, da se nekaj pripravlja, pač iz strahu, da bi se mu izmuznil davčni dohodek, ukazal, naj preprečijo kmečko zborovanje. Zagrozil je s kaznijo, če bi se kljub temu kdo udeležil kmečkega zbora. Tako vidimo, da se zgodovina vendar nekako ponavlja...

Oblastniki so se v vseh dobah zelo motili, ko so pričakovali, da bodo s prepovedmi in grožnjami ustavili razvoj ter ukrotili ljudstvo. Tako je bilo tudi pred petsto leti. Cesar je vztrajno pritiskal, naj bi iz ljudi iztisnili kar največ dohodkov, medtem ko so podložniki čedalje bolj boleče, na lastni koži čutili, da so vse njihove žrtve zaman ter da gospoda ne ukrene nič učinkovitega za varstvo golega življenja ljudi.

Zgodovinar omenja za tiste čase izredno značilno pismo neznanega meniha cesarju. To pismo je bilo leta 1478, če že ne prej, nabito javno v Gradcu. V njem je med drugimi rečeno:

»Pokonci iz spanja, ki v njem že predolgo ležiš po mili volji! Kličejo te Kranjci, Korošci in Stajerci. Nihče se ne zmeni za močnega sovražnika, proti kateremu bi bil potreben najmočnejši odpor. Niti ti (to je cesar) niti tvoji knezi, svetniki, prelati in plemiči niste doslej storili nič. Samo preprosti kmetje in reveži na zgorjem Stajerskem so se spomnili na božjo milost, ko so se leta 1469 zbrali pri Knittelfeldu in pretresali grenke misli in žalostnega srca bolečine ubogega stajerskega ljudstva, ki ga pogubljajo, ne da bi česa krivo — ropanje, pobijanje in požiganje in ki odhaja od tebe in drugih tvojih gospodov brez tolažbe, brez nasveta. Tako zbrani so se namenili povezati, da bi se sami rešili iz stiske. Vendar so povabili tudi plemstvo in svoje gospode, naj bi jim pri tem pomagali fizično in s svojim premoženjem. Če bi pa tega ne dosegli, se hočejo bojevati sami na smrt.«

Tako pogumnih poslanic na samega cesarja najbrž ni bilo mnogo. Toda tudi največji pogum razgaliti resnico ter opozoriti na prave vzroke ljudskega gorja ni nič pomagal, kakor je bilo nešteto krat jalovo vsako upanje ljudi, ko so se z zaupanjem obračali na cesarja kakor na samega boga. Toda pismo je tako zgovorno, da iz njega

zvezo več o pravem položaju, o miselnosti in občutju ljudstva, kakor bi tv mogli spoznati iz sicer še tako pomembnih zgodovinskih listin.

Kmečka zveza na Koroškem, torej med slovenskimi kmeti, je nastala skoraj v istem času kot omenjena prva (znana) kmečka organizacija na zgorjem Stajerskem. Čeprav je bila koroška dežela precej oddaljena od obmejnih, pred Turki neposredno ogroženih pokrajin, jo je vendar tudi dosegel turški val leta 1473 — tokrat je segel prvič tako daleč. Ljudje so spoznali, da tudi za svojimi gorami in rekami niso varni, zlasti ne v rečnih dolinah, pač zato, ker plemstvo tudi tu ni storilo prav nič za obrambo dežele. Zato so ustanovili tudi sami kmečko zvezo. To bi lahko nekoliko upravičevali domnevo, ne le da je bila potreba po kmečki, podložniški organizaciji kakor rečeno »v zraku«, marveč da se je organizacijsko gibanje začelo bolj ali manj po vsem slovenskem ozemlju, čeprav se ni javno pokazalo. Vsekakor pa je bilo izraz izredne stiske ljudstva, hkrati pa dokaz, da je fevdalna družba prehajala na višjo razvojno stopnjo, ki jo v zgodovini označujejo z začetkom novega veka ter med drugim s takšnimi zgodovinskimi, edinstvenimi dogodki, kakršno je bilo odkritje Amerike. V tistem prelomnem obdobju nikakor ni bilo najmanj pomembno, da se je začela prebujati ljudska samozavest tako, da se je zatirani, nepismeni kmet začel samo organizirati.

Koroška kmečka organizacija se je že leta 1474 obrnila s spomenico na zbor zastopnikov stajerskih in koroških deželnih stanov. Odločno so jim povedali, da bodo kmetje poslej sami ukrepali, če se ne bo nič spremenilo; če bodo stanovi še nadalje ne nalagali davčna bremena podložnikom, ne da bi tudi storili učinkovite obrambne ukrepe proti Turkom, kmetje ne bodo več plačevali gospodi obveznosti, predpisanih po urbarjih.

Deželni stanovi niso mogli ostati popolnoma slepi in gluhi spritno splošne nezadovoljnosti podložnikov. Zato so tistega leta poročali cesarju (kakor rečeno prej), da obupani podložniki celo grozijo, da se bodo pridružili Turkom...

Se nadaljuje

Umetniški jubilej Aleksandra Valiča



Aleksander Valič se rad odzove vablom na partizanske proslave in sodeluje tudi v kulturnih programih

V teh dneh so na odru ljubljanske Drame s svečanim poudarkom proslavili umetniški jubilej slovenskega igralca Aleksandra Valiča, ki je ob tridesetletnici svojega umetniškega delovanja tam nastopil v imenitno in dobrodušno izoblikovani vlogi Geronta v Molièrovih »Skapinovih zvijačah«. Tako je torej tudi naš priljubljeni Sandi po že dokaj dolgi poti ustvarjanja stopil na jubilejno, življenjsko in umetniško stopnico, ki ga bo, kot upamo, v njegovem delu vodila še naprej, kakor ga je bila svojčas več let vodila tudi partizanska pot po malone vsej slovenski zemlji, koderkoli je hodil. In odtlej ima še danes najtoplejše spomine prav na to svoje partizanstvo, ki ga je ob njegovih očitnih sposobnostih pravzaprav prvo povzdignilo v priznanega kulturnika in nazadnje dokončno v igralca, čemur se ni nikoli več izneveril.

Toda Aleksander Valič — (ki se je rodil v Gorici 1. 1919) — kot talentirani ljubitelj kulture ni prišel v partizane na tem področju nepripravljen. Že pred vojno se je namreč daljšo dobo intenzivno amatersko ukvarjal z gledališkim delom in gledališčem, saj je v tej smeri uspešno več let deloval pri viškem Sokolu, kjer je že ne le igral, ampak kdaj pa kdaj tudi režiral, kot n. pr. je tam 1. 1938-39 vidno uspela njegova režija Golarjeve veseligrice v treh dejanjih »Dve nevesti«.

Ob italijanski okupaciji 1. 1941 je to njegovo delo takoj zamrlo, zato pa se je Valič s svojimi viškimi fanti in prijatelji takoj vključil v narodnoosvobodilno gibanje in je že marca meseca 1942 odšel v partizane. Tam pa se je kaj kmalu izkazal tudi kot dober recitator in je kot tak vse česče nastopal bodisi na prireditvah ob tabornem ognju in bodisi na mitingih, od katerih ima še danes v svetlem spominu zlasti nastop v Dvoru pod Babno goro in pozneje na Gorenjskem, predvsem nastop na Jelovici. Kot izredno uspešnega partizanskega kulturnika so ga nato 1. 1944 poslali na gledališki tečaj k SNG v Semiču, ki ga je nad vse zadovoljivo zaključil in se zatem povrnil v Frontno gledališče VII. korpusa ter v Cankarjevo brigado.

Kot bорец in kulturnik je tako dočakal osvoboditev in je potem že nastopil kot partizanski igralec v SNG v Ljubljani kot zdravnik Purgon v Molièrovi komediji »Na-

mišljeni bolnik«. Ko so zatem ustanovili Slovensko gledališče v Trstu, je takoj poklicno vstopil v njegov igralski zbor, toda že po dveh letih so ga povabili v ljubljansko Dramo, kjer je ostal vse do danes.

V ljubljanski Drami si je Valič kot igralec postopoma priboril prav posebno mesto. Do danes je odigral dolgo vrsto karakternih vlog, izmed katerih imajo mnoge komični pridih, saj jih Valič zna obarvati z dobrodušnim humorjem in toplo človečnostjo. Posebno afiniteto ima do upodabljanja malih ljudi, ki jih pozna in zato tudi vselej življenjsko verjetno izklesše. Njegovi človeški liki so torej vselej raznovrstni in do natančnosti domišljeni ter zato v vsebinski in oblikovni transfiguraciji vseskozi živi. Seveda se posebno razžiivi v ljudskih originalih in v komičnih likih, v katerih zna biti zdaj, če je treba, humoren, zdaj pa tudi otožen, skratka, vselej živ in razgiban, tako da ob njih gledalcem nikoli ni dolgčas. Tak je, na priliko, bil že njegov klasični Lipe v Goldonijevih in Ruplovih »Primorskih zdravah«, nič manj zanimiv pa ni bil tudi ne v »Seviljskem brivcu«, »Ukročeni trmoglavki«, »Matičku«, »Talcu«, »Botru Andražu«, »Lažniku«, itn. vse do današnjega Geronta.

Svoj presenetljivo zreli umetniški vrh pa je nedvomno pred leti dosegel v enkratni upodobitvi Diderotovega »Rameaujevega nečaka«, za katerega je tudi upravičeno 1. 1967 dobil nagrado Prešernovega sklada. Celo nadvse strogi gledališki kritik Josip Vidmar je ob tej uprizoritvi in Valičevi enkratni interpretaciji zapisal te-le pohvalne besede: »Nečaka je predstavljal A. Valič, ki sta mu bili s to nalogo naloženi najmanj dve tretjini teksta in najmanj štiri petine igre. Svojo nalogo je opravil z osupljivo zmogljivostjo spomina in z živo igro, ali če hočete, govorico, ki je bila ves čas naravna, prepričevalna in značilna za karakter tega izgubljenca. Kot pomišlja med izpovednimi kaskadami bi bilo nemara dobro še močnejše poudariti trenutke, v katerih nastajajo moralno psihološke napetosti med njim in njegovim sobesednikom Diderotom, napetosti, ki se tako in tako vselej razgube v novih in novih izbruhih neženirane odkritosrčnosti. Toda tudi brez te prilike za te spremembe v tonu, ki niso ostale povsem neizkoriščene, je Valičeva storitev vredna priznanja in spoštovanja.« Tako je torej ta Valičeva vloga nedvomno nosila težo večera, njegova realizacija pa nas je očarala in vsekakor tudi prepričala.

Ko smo tako na kratko pregledali njegovo gledališko pot, ne smemo pozabiti, da je Valič zelo veliko in uspešno nastopal tudi v našem radiu in televiziji, večkrat pa je nastopil tudi v naših filmih, od ka-



Aleksander Valič marca ali aprila 1945 v Toplicah, kjer je nastopil na mitingu kot član »frontnega gledališča VII. korpusa«

terih je treba zlasti omeniti »Akcijsko«, »Dolino miru«, »Slovo Andreja Vitužnika«, »Naš avto« in »Svet na Kajžarju«. V tridesetih letih svojega umetniškega dela je tedaj Aleksander Valič doprinesel velik delež k današnji podobi naše Drame in njegov igralski habitus nam torej zagotavlja, da njegova sedanja odrska pot še zdaleč ni končana. Zatorej: »staremu« partizanu, dragemu Sandiju, lahko želimo tudi mi — še veliko uspeha!

SMILJAN SAMEC



Sredi avgusta 1945 Aleksander Valič kot rekonvalescent v bolnišnici Planina recitira »Hlapca Jerneja«

»LITERARNI LENINGRAD V LETIH BLOKADE«

Institut za rusko književnost je pripravil izdajo zbornika »Literarni Leningrad v letih blokade«: delo, ki želi v celoti prikazati dejavnost sovjetskih književnikov in »samoukov« na področju pesništva, proze, satire in sploh literarnega ustvarjanja v času, ko je bil Leningrad obkoljen. Knjiga bo izšla januarja v deset tisoč izvodih.

»PESEM MRTVIM PROLETARCEM«

V Sarajevu pripravljajo snemanje filma o mladih v narodnoosvobodilnem boju. Scenarij piše Mladen Oljača, naslov filma pa bo »Pesem mrtvim proletarcem«. To bo zgodba o mladih borbah proletarskega bataljona iz prve proletarske brigade. V njem so se borili borci iz skoraj vseh naših narodov in narodnosti. Njihova borbenost pot je navdihnila pesnika Branka Ćopića, da je napisal znano »Pesem mrtvim proletarcem« in tako bo naslov tudi filmu.

beleške

DORE KLEMENČIČ-MAJ V POSTOJNI

Konec decembra lani se je v postojnskem domu JLA predstavil akademski slikar Dore Klemenčič-Maj z deli, vsebinsko vezanimi na dni narodnoosvobodilnega boja in povojne izgradnje.

SPOMENIK KMEČKIM UPOROM

Minuli teden se je v Ljubljani sestel delovni sekretariat odbora za proslavo slovensko-hrvaškega punta in odločil predlagati odboru za proslavo petstoletnice kmečkih vstaj in štiristoletnice slovenskega-hrvaškega punta osnutek spomenika, delo akademskega kiparja Stojana Batiča. Spomenik bo stal na južnem robu platoja ob ljubljanskem gradu, ki ga imenujejo Lipnik, ureditev okolice pa je zasnoval arhitekt Braco Mušič.

Spomenik bodo odkrili na velikih proslavi v počastitev obletnice kmečkih uporov, decembra letos.

OSEM KNJIG V TURŠČINI

V Skopju je lani izšlo osem knjig v turščini za manjšino, ki živi v makedonsko-kosovskem-metohijskem predelu. Letos nameravajo knjižne izdaje še pomnožiti.

IŠČEJO TITOV GLAS

Stipe Delić je končal montažo »Sutjeske« in se pripravlja na sinhronizacijo. Sedaj mu je najvažnejše, da poišče igralca, ki bo posodil glas Richardu Burtonu v vlogi Tita. Avtorji istočasno razmišljajo o reklamiranju filma. Med drugim pripravljajo tudi kratek film o »Sutjeski«. Slovesna premiera filma bo 4. julija na Tjentištu, v počastitev proslave tridesetletnice bitke na Sutjeski in dneva borca, nakar bo »Sutjeska« predstavljena na puljskem festivalu.

»VOJNA JE KONČANA«

Dokumentarist Predrag Golubović je posnel v okolici Mladenovca igrani film pod naslovom »Vojna je končana«. Gre za »krvavo vojno komedijo«, kot je svoj film opredelil režiser. Film je nastal v proizvodnji »Zastava-filma« iz Beograda in »Kosova-filma« iz Prištine, traja pa nekaj manj kot uro. Na vprašanje, zakaj film ni celovečeren, je Golubović pojasnil, da ni dovolj sredstev. Ima pa dogovor s proizvajalcem, da bodo v primeru uspeha dali dodatna sredstva za izdelavo celovečernega filma. Film je nam-



Faruk Begoli v filmu »Vojna je končana«

reč tako komponiran, da je mogoče za uvod dati zgodbo z začetka vojne. V glavnih vlogah nastopajo: Bata Živojinović, Ljubiša Samardžić, Abdurahman Salja, Veljko Mandić, Dunja Lango, Faruk Begoli in drugi.

ZBORNIK O UDELEŽENCIH OKTOBRске REVOLUCIJE

V Beogradu so 13. januarja končali pogovore člani sovjetsko-jugoslovanske redakcije za izdajo zbornika dokumentov o jugoslovanskih internacionalistih — udeležencih oktobrske revolucije in meščanske vojne v Sovjetski zvezi od 1917. do 1921. leta. V zborniku bodo med drugim objavljeni tudi življenjepisi legendarnih junakov Dundića, Agatovića, Gregorića in vrste drugih znanih imen našega revolucionarnega gibanja.

75 LET FRANA ROŠA

Stirinajstega januarja je praznoval vzgojitelj, pesnik, pisatelj in dramatik Fran Roš svoj petinosemdeseti življenjski jubilej. Stevilnim čestitkam, ki jih je slavjenec prejel v teh dneh, se z iskrenimi željami pridružuje tudi naše uredništvo, katerega sodelavec je Fran Roš že vrsto let.

SEDEMTONSKA LETALSKA BOMBA

Sovjetski Vojaški vestnik piše, da ameriško vojno letalstvo uporablja v Vietnamu nove letalske bombe z veliko rušilno močjo BLU-82. Bombe so težke po sedem ton, od česar je eksplozivni naboj težak približno šest ton. Bombe te vrste so dolge 2,5 in debele poldrug meter.

Te bombe so namenjene za vzpostavljane pristajališč za helikoptere v gostih džunglah, prav tako pa tudi za uničevanje žive sile in onesposabljanje prometnih zvez. Bombe, ki imajo padala, spuščajo iz letal C-130 iz višine 7.000–10.000 metrov. Vžigalniki so naravnani tako, da bombe eksplodirajo le nekaj metrov od tal. Ob eksploziji ne nastane jama, ampak močan zračni val, ki podira dreve in druge ovire na prostoru do tisoč metrov daleč od kraja eksplozije.

NAJVEČJE JADRALNO LETALO NA SVETU

V Zahodni Nemčiji so pred kratkim dokončali izredno veliko jadrarno letalo, ki ima čez krila 29 metrov, dolgo pa je dobrih deset metrov. Letalo so izdelali študentje aeronavtične, delo pa so opravili v šestih mesecih. Jadrarno letalo, ki so ga imenovali SB-10, je veljalo 70.000 mark. Pri gradnji je sodelovalo tudi zahodnonemško obrambno ministrstvo. Letalo ni namenjeno za prodajo, kajti sprito njegove izredne lastnosti ga nameravajo uporabiti za podiranje svetovnih rekordov v hitrosti, višini in dolgotrajnosti poletov.

KITAJSKI NADZVOČNI LOVSKI BOMBNIKI

Kitajci serijsko izdelujejo dvomotorne reakcijske lovske bombnike F-9, ki so sicer zasnovani že na zastarelih sovjetskih lovcih MIG-19, vendar so tako zelo izboljšani, da dosežejo dvakratno hitrost zvoka. Letala te vrste lahko prenašajo tudi atomske bombe. Američani trdijo, da imajo Kitajci že 200 letal F-9 in jih mesečno izdelujejo po petnajst.

zanimivosti

PRVA LETEČA BOLNIŠNICA

Ameriške letalske sile, ki so razmeščene v Zahodni Evropi, so pred kratkim dobile posebej opremljeno reakcijsko transportno letalo Douglas C-9 A NIGHTINGALE, ki ga bodo uporabljali kot prvo letečo bolnišnico na reakcijski pogon. S temi letali nameravajo zamenjati deset propellerskih transportnih letal C-118 in C-131, ki so jih prav tako uporabljali v sanitetne namene.

Letalo C-9 A lahko sprejme v ambulantno zdravljenje 40 bolnikov. »Letečo bolnišnico« uporabljajo na letalskih linijah od jugovzhodne Turčije in severozahodne Afrike do Norveške, torej na območju, kjer so v oporiščih NATO tudi ameriške vojaške sile.

LASER KOT SUPER OROŽJE

Z dolgotrajnim in uspešnim izpopolnjevanjem so dosegli precejšen napredek tudi pri laserjih, ki bi jih uporabljali kot super orožje. Znano je, da so laser najprej uporabljali samo za poskuse, kasneje pa so ga začeli kot orožje vključevati v kopensko vojsko, letalstvo in raketne enote. Laser je zelo učinkovit zlasti za uničevanje raznih optičnih sistemov.

V najnovejšem času so povečali moč laserskega sevanja, s tem pa so povečali tudi uničevalno moč laserskega orožja. Čeprav mnoge podatke skrbno skrivajo, je znano, da imajo že take laserje, katerih sevanje ima moč več kot 200 kilovatov; to pa je desetkrat večja moč, kot jo je imel katerikoli laser, ki smo ga poznali doslej. Novi laser lahko prebije že 13 mm debel jekleni oklep.

SOVJETSKA RAKETA »STRELA«

Sovjetske kopenske enote so že več let oborožene tudi z lahкими protiletalskimi »raketami tipa »strela«, ki jih je moč izstreliti kar z ramen. »Strelina« bojnica glava je teška 1,8 kg, učinkovita pa je do višine 2500–2700 metrov. S temi raketami so oborožene tudi severno-vietnamske enote in so z njimi sestrelile že večje število ameriških letal in helikopterjev.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Čuvarji in prijatelji hkrati

Dravska dolina, tam pri Dravogradu in v minuli vojni zadnje prizorišče krvavih borb verjetno v vsej Evropi. Še 15. maja so se upirali ostanki nemških in ustaških divizij odločnemu napadu partizanov, dokler niso bili stisnjeni, dokončno poraženi, »zajeti in razoroženi«.

Na te kraje ob jugoslovansko-avstrijski meji nas zato vežejo lepi pa tudi grenki in otožni spomini, saj je mnogo naših borcev dalo svoja življenja že po definitivno podpisani kapitulaciji nemških nacističnih sil.

Podoba krajev ob Dravi se je v letih po vojni zelo spremenila, žal pa le bolj v dolinskih predelih, tako rekoč ob glavni cesti. Obsežno gozdnato področje z vasi in redkimi zaselki na obeh bregovih Drave ne čuje velikega industrijskega utripa in razvoja. Vasice in posamezne samotne kmetije, povečini z bte v strmine, bi bile lahko idealna klimatska zdravilišča in kraji počitka, saj leže v nadmorski višini do nekako 1500 m v nepokvarjenem okolju in tihoti, ki jo moti sem ter tja le šumenje gozdov in kjer so v jasnih nočeh brez lune zvezde »na doseg roke«.

Značilnost gozdnatega in planinskega področja na levem bregu Drave in Meže so številne obmejne stražarnice — karavle. Na redko so posejane, toda nič več tako osamljene kot nekoč. Čeprav naši graničarji budno pazijo na morebitne ilegalne prehode, kar je njihova poglavitna dejavnost, vnašajo ti mladi ljudje nov prijateljski duh med okoliške prebivalce. Zlasti zadnja leta.

Pričelo pa se je takole:

Graničarji so na enem izmed svojih stankov kritično pretresli in ocenili odnose z okoliškimi obmejnimi prebivalci in ugotovili, da ne temelje v zadostni meri na socialističnih načelih medsebojnega zaupanja in pomoči tako, kot so nekoč že temeljili med zadnjo vojno med partizani in prebivalci. Zastavili so si poglavito nalogo: popraviti tisto, kar ni prav, torej ponovno si pridobiti zaupanje. Pripravili so načrt in razpisali vsakoletno tekmovanje o vzpostavljanju dobrih medsebojnih odnosov z okoliškimi prebivalstvom, ki obsega kulturnoprosvetne stike, pomoč prizadetim ob morebitnih nesrečah, sezonsko spravilo sena in podobno. Posamezne storitve in obseg pomoči so točkovali po posebnem sistemu.

Lani je zmagal sektor graničarjev s sedežem v Dravogradu. Mladinci-vojaki so vzeli to tekmovanje zares. Z raznimi načrtnimi akcijami so si pridobili naklonjenost okoliških kmetov in potrdili zavest, da niso več nujno zlo ob meji, marveč resnični prijatelji, na katere se lahko zanesejo in obrnejo v stiski in sili. Odnos med njimi se je tako bistveno spremenil in preokrenil v pravo smer.

Izredno lepa zamisel je torej dosegla predvideni namen. Toda mladinci-graničarji dravogradskega sektorja pravijo, da je to še začetek. Ne samo, da bodo tekmovanje nadaljevali, razširili ga bodo z novimi akcijami. Tako bodo kupili iz svojih prihrankov prenosni 16-milimetrski kinoprojektor in pričeli kulturnoprosvetno delo po okoliških vaseh. Zlasti pozimi bo akcija zelo dobrodošla okoliškemu hribovskemu prebivalstvu, ki nima možnosti niti za pouk niti za razvedrilo.

Ta hvalevredna pobuda in zmaga v tekmovanju je prišla na uho tudi podjetju »Iskra«. Sklenilo je nagraditi njihovo prizadevanje. Na dan JLA se je ponudila prilika. Zmagovalcu so podarili lep radijski sprejemnik z vdanim gramofonom »Savica«, ki ga je prejela obmejna stražarnica — karavla Strojno.

Graničarji te karavle, ki jo vodi vodnik Djordje Pejović, so bili lani zelo aktivni. Tako so pomagali gasiti požar pri neki kmečki hiši, poleti so priskočili na pomoč pri spravilu pridelkov, pozimi so v visokem snegu nesli na nosilih bolno učiteljico v dolino itd. Vse to jim je uspelo zaradi pravega občutka tovarištva in medsebojnega razumevanja; saj žive kot ena sama velika družina. Čeprav se čisto menjavajo — najdalj traja služba šest mesecev — so sklenjena prijateljstva trajna in slovo od tovarišev je vedno težko.

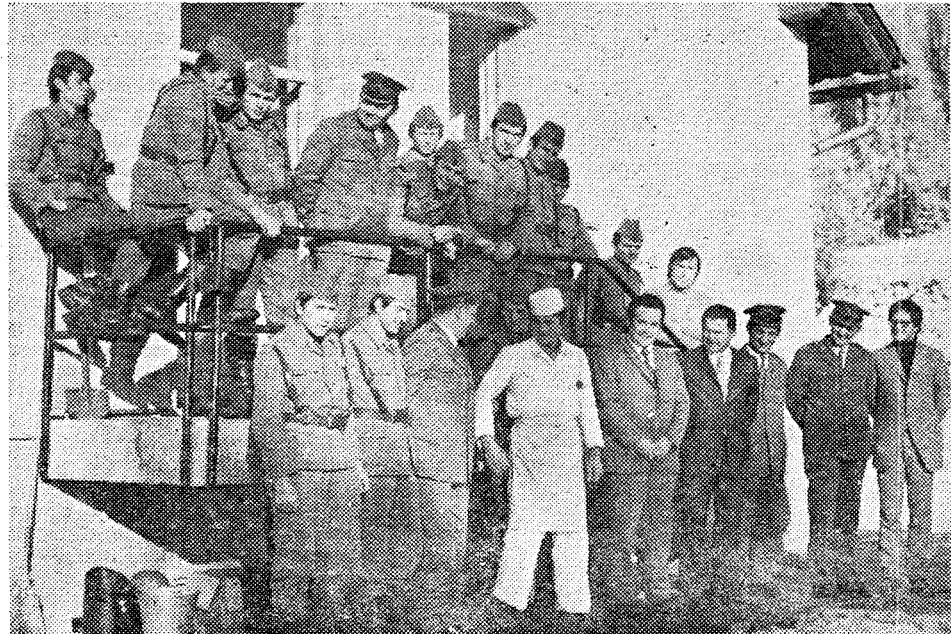
VOJNE PRIPRAVE V EGIPTU

Po vsem Egiptu ustanavljajo posebne vojne odbore, sklicujejo se stanke, pripravljajo načrte za civilno zaščito in izvajajo razne vaje. Hkrati s tem pa je bil proračun egiptovske vlade izpostavljen ostrim kritikam, češ kako je mogoče zahtevati, da je Egipt pripravljen na vojno, ko pa je že nekoliko močnejše deževje pred dobrim mesecem povzročilo prekinitev prometnih zvez in daljnovodov.

Obiska polkovnika Aleksandra Vajsa, ki jim je v imenu garnizije čestital k uspehu in prazniku, so se zelo razveselili pa tudi predsednika delavskega sveta »Iskra Commerce« Albina Pahorja, ki jim je izročil

darilo. Ob tej priložnosti so nam zaupali, da jim zmaga tudi letos bržkone ne uide, kakšne načrte imajo za prihodnje, pa je za sedaj še skrivnost.

MARJAN KRALJ



Gostje so se fotografirali skupaj z graničarji pred karavlo

Skladišča za stara letala

Kaj se dogaja z letali, ki jih izločijo iz oboroženih sil? Mnogi mislijo, da jih takoj uničijo. Vendar ni povsem tako, ugotovimo iz članka, ki ga je pred kratkim objavil britanski letalski časopis AIR PICTORIAL.

Po končani drugi svetovni vojni se je v ameriškem vojnem letalstvu nabralo večje število letal, ki so bila za operativno uporabo neprimerna, ali pa so to bila letala, ki jih zaradi občutnega zmanjšanja vojnega letalstva niso več potrebovali.

Usoda takih letal je bolj ali manj znana. Največ jih pošljejo med staro železje, precej pa jih tudi konservirajo in hranijo za »boljše čase«. To velja zlasti za transportna letala tipa C-47 in C-54, pa tudi za srednje bombnike B-26.

Na njihovo rehabilitacijo včasih res ni treba dolgo čakati. Tako na primer je že nekaj let po končani drugi svetovni vojni izbruhnila nova vojna v Koreji, kjer so začeli spet uporabljati med drugim tudi zastarela letala iz prejšnje vojne. Ob tej priložnosti so ugotovili, da so bili stroški za konserviranje letal nekajkrat manjši, kot bi bili, če bi kupili nova letala.

Na podlagi izkušenj iz korejske in vietnamske vojne so Američani sklenili ustanoviti poseben center za hrambo in vzdrževanje iztrošenih vojaških letal, ki ga nekateri imenujejo kar »letalsko pokopališče«.

Vietnamska vojna je ponovno dokazala, da je letala, ki so jih izločili iz operativne uporabe letalskih enot, še vedno mogoče koristno uporabljati na bojiščih. Še več: ugotovili so, da so taka letala za mnoge naloge ustrenejša od najodobnejših hitrih letal.

Center za hrambo in vzdrževanje iztrošenih letal deluje v letalski bazi Davis-Monthan (Arizona) na 1500 hektarjev velikem prostoru. Tam imajo približno 5500 letal, ki pripadajo več kot 50 različnim tipom. Ni naključje, da je center prav v tem letalskem oporišču. Zanj so se odločili predvsem zaradi izredno majhnih količin padavin (260 mm na leto), pa tudi zato, ker je zrak suh in ker je v njem zelo malo solne kisline; Zato imajo letala lahko kar na prostem, ne da bi jih preveč napadala rja.

V tem centru je zaposlenih približno 1200 ljudi, od katerih je le nekaj 200 vojaških oseb, vsi drugi pa so civilisti. Medtem ko je bilo konec leta 1971 v tem oporišču 5.570 iztrošenih letal, menijo, da jih imajo sedaj že kakih šest tisoč.

Obiskovalec lahko tam vidi ostanke (kakih 60 letal) nekdanj tako močne bombniške flotilje, ki je štela približno tisoč bombnikov tipa B-47. Poleg njih so v vzornem redu razvrščeni težki bombniki B-52; teh je približno sto petdeset. Na »pokopališču« pa je še 85 novejših strateških bombnikov B-58, ki so jih v vojnem letalstvu uporabljali le malo časa. Kmalu so namreč ugotovili, da bombniki niso dosegli pričakovanj in so jih poslali delat družbo veteranom iz druge svetovne vojne.

Na drugem koncu tega ogromnega skladiščnega prostora so razvrščeni nekdanji slavni lovci-prestrelniki tipa SABRE F-86 in SUPER SABRE F-100, pa tudi najrazličnejši lovski bombniki (F-84F, F-104, F-105, A-3, A-4 in še mnogi drugi).

Največ prostora pa so tu namenili trans-

portnim letalom. Med temi so najštevilnejši štirimotorni transporterji GLOBEMASTER C-124 in CARGOMASTER C-133, manj pa je drugih transportnih letal (C-119, C-121, C-130 itd.).

Ko iz operativne uporabe izločeno letalo prispe v center, ga uskladiščijo šele potem, ko gre skozi osemnajst raznih operacij. Nanašajo pa se na odvzem orožja in občutljive elektronske opreme, deaktivizacijo hidromineralizacij, odstranitve rje z najbolj občutljivih delov, konserviranja letala in motorjev itd.

Center se ukvarja tudi s prodajo rezervnih delov, ki jih snemajo z letal. Za te dele se zanimajo razne ustanove v ZDA in tudi v tujini.

V centru pa seveda tudi ponovno usposabljanje letala za uporabo, če je to potrebno. Takšna letala natančno pregledajo in jih pripravijo za polete. Na podlagi programov o vojaški pomoči ali prodaji se tako vrača v ameriške letalske sile in v letalske sile tujih dežel (azijskih, afriških in evropskih) kar precej v tem oporišču uskladiščnih letal.

Ce pa z letali ne vedo več kaj početi, jih odstranijo iz oporišča in prodajo kaki železarni.

Trdijo, da center za hrambo in vzdrževanje iztrošenih letal posluje zelo dobičkonosno. Samo v letu 1970 so od prodanih letal in rezervnih delov izrili približno 400 milijonov dolarjev, medtem ko so obratovalni stroški s plačami zaposlenega osebja znašali komaj kakih deset milijonov dolarjev. To pomeni, da za vsak porabljeni dolar dobijo 44 dolarjev in da je »letalsko pokopališče« zelo koristna in rentabilna investicija.

BORCEM ENOT 14. DIVIZIJE

V soboto, 3. februarja 1973, s pričetkom ob 19 uri bo v ljubljanskem domu JLA deseto tradicionalno srečanje borcev 14. divizije. Vabljeni so vsi tisti tovariši, ki so se daljši ali krajši čas bojevali v sestavi divizije, pa tudi tisti tovariši, ki so se bojevali v njenih enotah še pred njeno ustanovitvijo, n. pr. 1. slovenski proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča bataljon Ljube Serčerja itd. Prav tako so vabljeni borci iz Gradnikove in Prešernove brigade, ki so se v sestavi divizije bojevali leta 1943, ter tisti, ki so v sestavi divizije sodelovali pri zaključnih operacijah maja 1945 na Koroškem. Ker odbor nima naslovov vseh teh tovarišev, velja to obvestilo kot vabilo na srečanje. Informacije o srečanju dobite na tel. številki 316-081 ali 23-092.

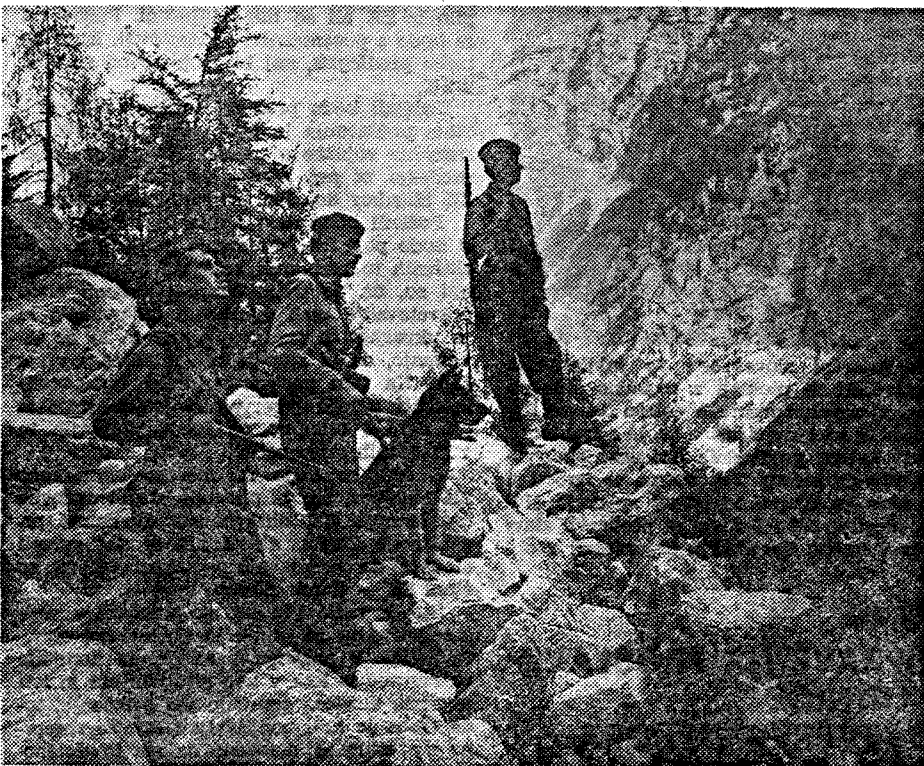
Odbor 14. proletarske divizije, Beethovnova 10, Ljubljana

Od psička do soborca

Vsako pasje življenje ni pasje: različni psi — različne življenjske okoliščine. Tako na primer sobni ali salonski psiček, kljub mnogim ugodnostim, živi pravo pasje življenje; ne sme lajati, ne sme biti napadalen. Zdaj se je vmešala še zima in prinesla kup novih, tako imenovanih slanih pasjih težav. Sneg v vele mestih, na vasi niti ne, je hud sovražnik sobnih psičkov; ceste in pločniki so potreseni s soljo, ki neusmiljeno razjede ne samo naše »jeklne konjičke«, marveč tudi šapice malih, nakodranih štirinožcev. Edini izhod so — zaskrbljeno pišejo naši časopisi — pasji čevljički. Ker pa tovrstnih čevljarjev zaenkrat še ni dovolj, so se lastniki sobnih psov na tujem nekako znašli: izmislili so si poseben sprej za zaščito pasjih šap pred slanim snegom. Mi pa o tem problemu nismo razmišljali, zato bomo morali naše psičke še zmeraj prenašati, kadar bomo šli pozimi z njimi ven.

Imajo pa zato v Ljubljani sobni psički svoj frizerski salon. Striženje je sicer nekajkrat dražje kot striženje moje ali katerekoli druge glave, kar pa je samo dokaz izredne stabilnosti nekaterih žepov. Spominimo se samo ljudi iz naših mesnic: »Malo pljučk, potem jetra, pa kos mesa in kakšno dobro kost za našega psička!« In tako naprej.

Čas pa je že, da se poslovimo od »nelajajočih« in nenapadalnih psičkov in se raje seznanimo z življenjem štirinožcev, ki ne poznajo sprejeva, sob s centralnim ogrevanjem, kopalnic v keramiki in luksuznih avtomobilov. To so psi, ki jih človek pripravlja za svoje pomočnike v obrambi pred nesrečo in silo, pred sovražnikom in vojno.



Skupna budnost

Prvi pasji koraki

Enote teritorialne obrambe ter enote JLA so pred nedavnim uprizorile dokaj ne navadno vajo: s pomočjo izsolanih in dobro izurjenih psov so polovili in »uničili« veliko skupino spretno skritih »diverzantov«. Dresirani psi so svojo bojno nalogo opravili izredno dobro. Izkazali so se kot odlični vezisti, radisti, opazovalci, stražarji, zasledovalci, kurirji, čuvarji, minenj in kaj še vse ne. Zlasti pa kot zvesti in zelo pogumni soborci človeka.

Tako so torej tudi vojaški službeni psi zasedli pomembno mesto v naši vsakodnevni pripravljenosti za obrambo. O poteku vzgoje štirinožnih udeležencev omenjene vaje sem se pred kratkim pogovarjal z njihovimi učitelji, z vzgojitelji na šoli, ki se imenuje Center za pouk vojaških službenih psov.

Vojaški živinozdravnik Radmilo Gajic:

»Psiček ostane pri svoji materi približno dva meseca, točneje: štirinajsetdeset dni. Potem se poslovijo od nje in odide v krdele

svojih sovrstnikov, kjer se, preprosto povedano, samo igra. Pravzaprav je to obdobje začetka priprav na samostojno življenje. Psički spoznavajo okolje, pridobivajo prve izkušnje in se postopoma učijo spoštovati človeško besedo.«

Takšno je pasje otroštvo, ki je, kot kaže, dokaj pestro in prijetno. Igra, zabava in razvijanje smisla ter navad za premagovanje ovir, brez česar ne more v samostojno življenje. Učitelji v tem »vrtcu« so ne samo poklicni dreserji, temveč tudi vojaki — vodniki psov, vsak pes ima svojega vodnika. Njemu zaupa tudi takrat, ko med obrokom hrane posluša vznemirjajoče lajanje pušk, regljanje mitraljezov ter treskanje petard. Brez take »glasbe« ni pasjega kosila ali večerje. Pa še nekaj: naj bo psiček ne vem kako lačen, ponudbo neznanca odkloni; hrano vzame samo iz rok svojega vodnika. In ko se v »vrtcu« nenadoma pojavi »sovražnik«, krdele malih psov takoj juriša nanj in ga napade.

Takšno življenje traja približno šest mesecev. Potem pa: slovo od vesele in razigrane bratovščine. Do včeraj prost je mladi pes naenkrat v oklepu. Privežajo ga k njegovi montažni hišici, ki ga bo spremljala do konca življenja.

Slabih, zadostnih in dobrih ocen ni!

— Po kakšnih merilih izbirate učitelje psov, zlasti pa vojake — vodnike? — se je glasilo moje naslednje vprašanje.

»Predvsem upoštevamo prijave prostovoljcev, ker je znano, da vsak človek ne more biti vzgojitelj psov. Brez ljubezni do živali ni uspeha; zato za tovrstno dolžnost vojakov ne določamo, kot je to za druge dolžnosti v raznih rodovih in službah naše armade. Poiščemo fante, ki so predvsem psihično pripravljeni vzgajati in voditi pse. Kajti urjenje psov je zelo zahtevno in zapleteno in terja dobre živce. Pes ni puška ali top, ne sodi torej med vojaško tehniko. Z nervoza ali pretepanjem živali ne doseže človek čisto nič; zato mora vsak vojak, bodoči učitelj in vodnik, najprej na tečaj, kjer se seznanj z biologijo, zoopsihologijo, s splošno socialno metodologijo in tako naprej.«

Naj omenim, da v Centru šolajo samo pse, ki v svoji rani mladosti uspešno opravijo posebne teste. Le »brihtne« pse — bi lahko rekli. Po končanem šolanju pa štirinožni »šolarji« opravljajo izpit. Ocene so: dober, prav dober in odličen. Kar pa zadeva uspeh, je ta odvisen od več dejavnikov: od psa oziroma od njegove živčne dejavnosti, od vojaka-vodnika ter od mnogih notranjih in zunanjih lastnosti živali. Kljub temu Center za šolanje vojaških službenih psov že leta pozna samo prav dobre in odlične ocene svojih »šolarjev«.

Ugriz, težak 317 kilogramov

Pa sem spet vprašal: — Kdo je bolj napadalen: pes ali psica?

»Samec je močnejši, težji in pogumnejši, samica pa je izredno krvoločna. Vendar psica lahko odpove; zlasti takrat, ko pride obdobje parjenja. Psu pa se kaj takega ne zgodi, zato šolamo v glavnem samce.«

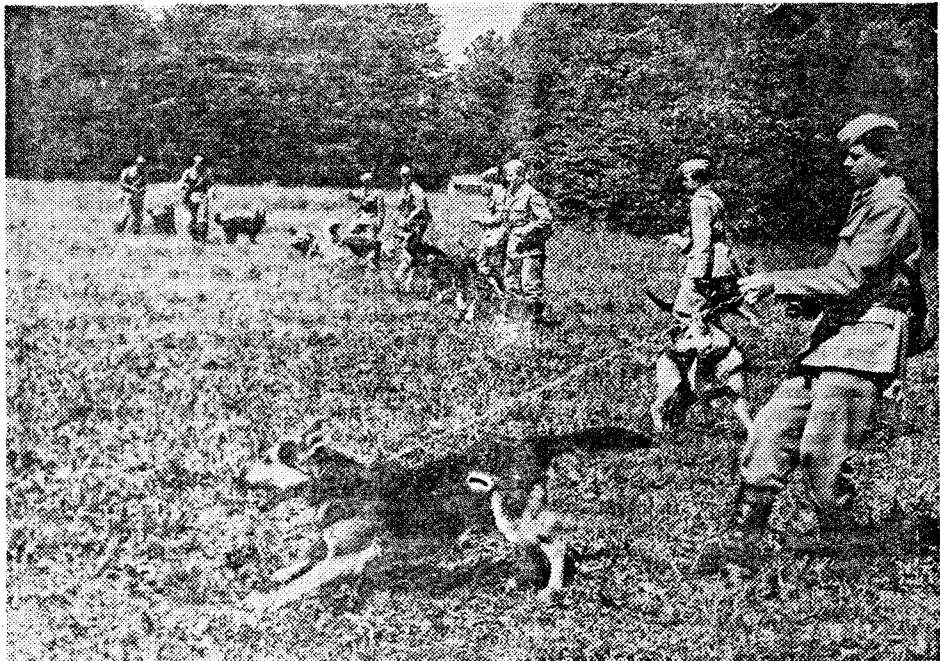
In kaj se dogaja, ko je šole konec? Nič hudega. Pes odide v »prekomanovo«, na dolžnost. Z njim gre tudi vsa njegova oprema: hišica, veriga, pasovi, pribor za hrano in »osebno« higijeno ter vse drugo, kar je dobil v šoli. Kajti pes ne mara »podedovati« nič tujega.

Seveda imajo v Centru tudi zdravnike oziroma skupino ljudi, ki skrbijo za zdravje psov. Na voljo so jim laboratorij in ambulanta. Psi imajo tudi svojo kuhinjo in kuharje. Na jedilniku je dovolj mesa, kruha, pa tudi zelenjave; vitallini, ki se včasih tudi psu upirajo.

»Dobro izurjen pes je zlata vreden«, je povedal moj sobesednik, »kajti njegova moč in njegov sluh sta tako rekoč neprekosljiva. Poglejte: sluh psa je dvajsetkrat močnejši oziroma občutljivejši od sluha človeka. Kaj pa šele voh, ki je desetmilionkrat ostrejši od voha človeka! In ne nazadnje: če pes ugrizne s polnim »zadetekom«, je ta njegov ugriz enak pritisku 317 kilogramov na 2,5 kvadratna centimetra!«

Toliko torej o šolanem psu, o zvestem in pogumnem pomočniku človeka; psu, ki pomeni živo in razumno »oročje« naše zaščite in obrambe.

Besedilo: B. JAKOVljevič
Slike: S. KRSEVAN



»Sovražnik« se bliža vodniku, zvesti pes »Luks« je pripravljen za spopad

telegrami

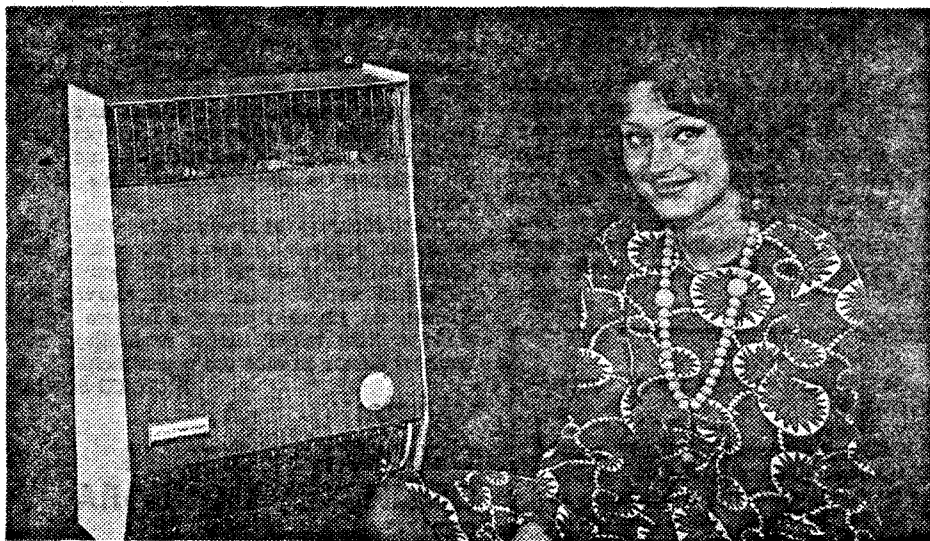
VELENJE: Občinski odbor ZRVS bo v vseh svojih združenjih pripravil predavanje o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja, temo in predavatelje pa bosta pripravila republiški odbor ZRVS v sodelovanju z glavnim štabom za SLO SR Slovenije. Vse starešine bodo seznanili tudi s tematiko iz samozaščite.

ORMOZ: Obveznih letnih izpitov za leto 1972 se je udeležilo 151 odstotkov rezervnih starešin, kar pomeni, da se jih je udeležilo tudi veliko takih, ki jim na izpit ne bi bilo več treba priti.

PTUJ: Ptujski rezervni starešine široko sodelujejo pri obrambni vzgoji prebivalstva svoje občine. Lani so sporazumno s pristojnimi organi skupščine, svetom za narodno obrambo, oddelkom za narodno obrambo in Delavsko univerzo izbrali iz svojih vrst 26 predavateljev, ki so se takoj vključili v aktiv predavateljev Delavske univerze Ptuj na področju obrambne vzgoje prebivalstva ter izvedli 466 predavanj v okviru 962 učnih ur.

NOVO MESTO: Lani so rezervni starešine te občine ustanovili 4 strelske družine, in sicer v Dolenjskih Toplicah, Straži, Žužemberku in Mirni peči, v katere se je včlanilo skupaj 288 strelcev — rezervnih starešin in mladincev. Združenje RVS Straža je orožje, strelivo, tarče in vse drugo kupilo celo s prispevki, ki so jih dali člani sami, in tako omogočilo nekaj nad 50 mladincem redne strelske vaje.

PTUJ: Na izpiti so rezervni starešine dosegli zelo lepe uspehe, saj jih je 51 odstotkov bilo odličnih, 22 odstotkov prav dobrih, 18 odstotkov dobrih in 9 odstotkov zadovoljivih.



PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREŽŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

dopisniki nam poročajo

PODLEHNIK

KOLEKTIV PODJETJA IMOS OBDARIL HALOŠKE OTROKE

Poslovno združenje za industrijsko gradnjo IMOS iz Ljubljane je ob letošnjem novem letu že drugič obdarilo nekatere haloške otroke, ki obiskujejo šolo v Podlehniku. Ta šola nosi ime po haloškem revolucionarju Martinu Koresu, ki je bil doma v tem revnem haloškem kraju.

Kot nam je povedal Radovan Verk, ravnatelj šole v Podlehniku, je podjetje IMOS poslalo bogata in praktična darila najrevnejšim haloškim otrokom. Te pozornosti so bili otroci, njihovi starši pa tudi šolski kolektiv zelo veseli, še posebej, ker je njihov dedek Mraz te otroke praktično oblekel od nog do glave. Darila pa jim je v imenu dedka Mraza prinesel na dom kar pismo- noša.

Zato se vodstvo šole v imenu otrok, njihovih staršev pa tudi v svojem imenu temu delovnemu kolektivu najlepše zahvaljuje. Hvala vsakemu posamezniku v podjetju IMOS ki je s svojim delom prispeval k njihovem novoletnemu veselju!

FRANJO HOVNIK

MOJSTRANA

ODLIKOVANJA OB KRAJEVNEM PRAZNIKU

Na Dovjem in Mojstrani se je pred enatridesetimi leti začela vstaja proti okupatorju: 16. decembra 1941. Ta znameniti dogodek praznujajo kot krajevni praznik. Minuli december so ob spomeniku padlim in žrtvam okupatorskega nasilja priredili žalno slovesnost. V okviru proslave je predsednik jeseniške občinske skupščine France Zvan nedavno v Mojstrani izročil odlikovanje petim udeležencem upora proti okupatorju decembra 1941. Odlikovanja predsednika republike. Odlikovani so bili: Ivan Dolžan, Kristel Martelj, Janez Klančnik, Karel Paulus in Janez Skomavc. BRANKO BLENKUŠ



NOVO MESTO

ZAKONCA ZUPANČIČ STA PREJELA PLAKETO

Dne 13. januarja je bila na novomeškem rotovžu zlata poroka Novomeščanov Janeza in Jožefe Zupančič. Jubilant je znan dolenski revolucionar in nosilec spomenice 1941. Njegova revolucionarna dejavnost se je začela že pred drugo svetovno vojno, višek pa je dosegla med revolucijo; Zupančič je mnogo prispeval v osvobodilnem gibanju med železničarji. Zupančičeva sta imela štiri otroke.

OBČINSKE SKUPŠČINE PREBERITE

Odbor borcev 5. SNOUB Ivana Cankarja pripravlja izdajo knjige »Zgodovina Cankarjeve brigade«, za kar so potrebna znatna finančna sredstva. Za finančno pomoč se je obrnil tudi na vse občinske skupščine SR Slovenije in se s tem javno zahvaljuje za izkazano podporo skupščinam naslednjih občin: Črnomelj, Gornja Radgona, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Koper, Kranj, Ljubljana-Center, Bežigrad, Šiška in Mestni svet, Ljutomer, Logatec, Maribor, Novo mesto, Piran, Ptuj, Ravne, Škofja Loka, Trebnje in Zalec.

Naprošamo še druge občinske skupščine, da po svojih možnostih podpro to za zgodovino NOB pomembno akcijo.



Na prisrčni slovesnosti so jubilarntoma naprej čestitali pionirji z osnovne šole na Grnu. O revolucionarnem deležu Janeza Zupančiča in njegove družice pa je spregovoril Avgust Avbar, predsednik občinske skupščine v Novem mestu. Zakoncema je izročil v priznanje za njeno dejavnost »plaketo Novoga mesta«. Jože Butara je pozdravil slavljenca v imenu borčevskih organizacij v občini.

KOČEVJE

PRIPRAVE NA PROSLAVO 30-LETNICE KOČEVSKEGA ZBORA

Izvršni odbor občinske konference SZDL v Kočevju je na razširjeni seji razpravljala o pripravah na praznovanje 30-letnice zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Kočevski zbor je bil od 1. do 3. oktobra 1943, čez teden dni pozneje od 10. do 12. oktobra, pa je bil tudi prvi kongres Zveze mladine Slovenije v Kočevski Reki. Družbenopolitični delavci množičnih organizacij v kočevski občini menijo, da je treba tako pomembni obletnici dati primeren poudarek.

V ta namen so izvolili prireditveni odbor. V okviru proslave v več prireditvah bodo priredili tudi zbor slovenskih aktivstov in srečanje preživelih udeležencev kočevskega zbora. Računajo, da sta še živi dve tretjini odposlancev slovenskega naroda na kočevskem zboru.

Za proslavo pomembne obletnice imajo letos le skromna denarna sredstva, zato se bodo morali obrniti na pristojna mesta, da jih bodo podprli pri uresničenju lepe in za vso našo skupnost pomembne zamisli.

VIKTOR DRAGOS

JESENICE

VESELI SO BILI OBISKA TOVARIŠEV

Med nekdanjimi borci in aktivisti jih je čedalje več priklenjenih na bolniško posteljo ali na dom. Prav ti ljudje so še zlasti veseli, ko jih obiščejo prijatelji in tovariši iz vojnih časov.

Vsa združenja borcev NOV v jeseniški občini so ob novoletnih praznikih pripravila obiske tistih tovarišev, ki so že delj časa bolni v bolnišnicah ali doma. Upravni odbor sklada za borce NOV pri jeseniški občinski skupščini je določil denarno vsoto za skromno obdaritev bolnih tovarišev ob novem letu. Upravni odbor je med letom vestno gospodaril z dodeljeno podporo za zdravljenje borcev v zdraviliščih in za podporo pri šolanju otrok borcev. Zato je tudi nekaj prihranil za skromno novoletno obdaritev.

Člani združenj, ki so obiskali bolnike, so se lahko prepričali, kako pomembni so takšni obiski, ki se jih bolniki razveselijo ne zaradi simboličnega darila, marveč ob dokazu, da jih niso pozabile njihove organizacije. Zato takšni obiski poglobljajo zavestnost članov in moč vse organizacije.

SREČKO SORLI

MARIBOR

DELOVNI PROGRAM OBČINSKEGA ODBORA ZRVS

Nedavno so na prvi seji aktivna ZK pri občinskem odboru ZRVS Maribor sprejeli delovni program. Program izhaja iz znanih stališč, sklepov druge konference ZKJ, delovnega programa republiškega odbora ZRVS Slovenije, sklepov 13. seje mestne konference ZK Maribor in sklepov seje občinskega odbora ZRVS Maribor. Aktiv je na tej podlagi določil neposredne naloge, ki jih bodo uresničili že do novembra.

Na prvem mestu je vsekakor prizadevanje, da bodo razčlenili dejansko stanje v združenjih. Ugotovili bodo udeležbo rezervnih vojaških starešin pri dejavnosti posameznih družbenopolitičnih organizacijah, kakšna je družbenopolitična zavzetost teh tovarišev, kaj so pomanjkljivosti in težave

ter kako je treba izboljšati dejavnost združenj rezervnih vojaških starešin. V zvezi s tem bodo ugotovili, kaj so naredila združenja pri pripravah in za uresničenje predlogov o sprejemu starešin v ZK, kakor tudi za to, da bi bilo sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami boljše. Zbrali bodo podatke, koliko rezervnih starešin je izstopilo iz ZK ali so bili izključeni. Pogovorili se bodo s posamezniki in ugotovili, koga bo treba predlagati, naj bi ga ponovno sprejeli v ZK.

Izdelali bodo predlog, kakšna idejnopolitična predavanja bi bilo treba pripraviti za rezervne vojaške starešine. Na podlagi tega predloga bi naj potem mestna konferenca ZK Maribor določila primerne predavatelje.

Poživili bodo delo z mladino. Prizadevali si bodo poglobiti zanimanje mladine za šole aktivnih in rezervnih vojaških starešin. Menili so, da bo treba čimprej sklicati širše posvetovanje vseh družbenih dejavnikov, ki se ukvarjajo z vzgojo mladine in ki se zavzemajo, da bi stopalo več mladine v vrste JLA. Na tem posvetovanju bo treba tudi izluščiti naloge rezervnih vojaških starešin pri delu z mladino po šolah, podjetjih in v krajevnih skupnostih.

Obrnili se bodo na mestno konferenco ZK Maribor, naj bi ukrenila, da bi osnovne organizacije ZK obravnavale dejavnost organizacije ZRVS. Aktivni ZK bi naj zavzeli stališče do nedelavnih — zlasti še, če so člani ZK — članov ZRVS.

Storili bodo ukrepe za pomladitev vodstev združenj na območju občinskega odbora ZRVS. V posamezne odbore in komisije so namreč iz leta v leto izvoljeni eni in isti tovariši, ki sicer zaslužijo vse priznanje, toda treba je tudi usposabljanje mlajše rezervne starešine za določene naloge in dolžnosti v organizaciji.

Prizadevali si bodo tudi, da bi kar najmanj rezervnih vojaških starešin odhajalo na delo v tujino. S posamezniki, ki kljub vsemu zapuščajo domovino, bodo redno v stikih, pogovarjali se bodo z njimi ter jih opozarjali, kakšna mora biti osebnost rezervnega starešine JLA.

DRAGO MIKLAVEC

LIPICA

JUBILEJ KARLA MASLA

Predstavniki občinskih odborov ZZB NOV primorskih občin so organizirali 30.

imeli smo ljudi



Katarina Kumar-Vojka

Katarina Kumar-Vojka se je na pragu svojega 57. leta za vedno poslovila od nas. Rodila se je leta 1915 v Kanomlju v kmečki družini, ki je štela kar petnajst otrok. Preživela je hudo mladost v veliki revščini. Ko je umrla mati, je Katarina morala kot mladoletno dekle skrbeti za številne nepreskrbljene otroke. — Ko se je leta 1942 na Primorskem razplamtel vstaja, se je Vojka uvrstila med aktivistke. Kmalu je postala osumljena in okupator jo je preganjal. Leta 1943 so jo prijeli in zaprli ter v zaporu hudo mučili. Ostala je trdna. Odnali so jo v internacijo. Konec leta 1943 se je vrnila in se takoj pridružila sodelavcem OF. Vsa njena družina je sodelovala v osvobodilnem gibanju. — Katarina je bila zgladna žena in mati. Po osvoboditvi je vneto sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah. — Pokopali smo jo na Idrskem pokopališču, kjer se je od nje poslovila množica borcev in prijateljev. V slovo ji je spregovoril zastopnik ZB NOV.



Ivan Gabršček

Ivana Gabrščka iz Idrskega, hrabrega partizanskega topničarja 3. prekomorske brigade, ni več; umrl je decembra. — Rodil se je pred 63 leti v revni kmečki družini. Komaj šest let mu je bilo, ko je moral iti v pregonstvo v Italijo med prvo svetovno vojno. Ko se je vrnil, sta z očetom za silo obnovila razpadajoči dom. Izučil se je za čevljarja. Deloval je v tedanjem prostetnem društvu na vasi med mladino. Ze osemnajstletnega so ga fašisti prijeli, češ da je

decembra 1972 v »Maestosa« v Lipici prisrčno tovariško srečanje v počastitev 60-letnice Karla Masla-Draga, primorskega narodnega junaka, enega izmed prvih primorskih borcev, proslavljenega komandirja Brtinske čete in drugih enot, držnega borca, na katerega glavo je fašistična policija razpisala leta 1942 visoko nagrado.

Na srečanju se je zbralo več kot 30 predstavnikov. O Karlovih junaških dejanjih je spregovoril Mirko Remec, nekdanji bорец njegove čete, nato pa v imenu gostiteljev sekretar občinskega komiteta ZKS Sežana Drago Mirošič.

V znak priznanja za vojne zasluge in tovariške pozornosti ob življenjskem jubileju je predsednik ZZB NOV Nova Gorica tov. Panjtar izročil Karlu Maslu spominsko darilo na beograjski razstavi nagrajenih originalnih linorez Iveta Šubica »Utrujen«. Na hrbtno stran pa so se vsi navzoči podpisali.

Ginjeni Karlo Maslo se je gostitelju in zbranim tovarišem iskreno zahvalil za pozornost ter z znano skromnostjo poudaril, da je med vojno storil le svojo slovensko narodno dolžnost po najboljših močeh in v neomajnem prepričanju, da je oborožen boj proti fašizmu nujen za obstoj slovenskega ljudstva.

M. Z.

SPOŠTOVANI NAROČNIKI

Da bi nam prihranili kakšen denar še preden se v aprilu oglasi pri vas pismonoša, nam lahko do tega časa tudi sami nakazete letno naročnino din 42.00 na naš tekoči račun štev. 50100-687-45195.

Uprava Hsta

POPRAVEK

V prejšnji številki TV 15 je bilo v rubriki »Pravna posvetovalnica« priobčeno pojasnilo »ZAVAROVALNA DOBA S POVEČANJEM«. To pojasnilo je zastarelo in je bilo pomotoma objavljeno.

Po novih zakonskih predpisih velja zavarovalna doba s povečanjem tudi za invalide V. in VI. skupine. Uredništvo

pomagal Mussolinijeve slike. Fašisti so fante iz vasi med zasliševanjem surovo pretepali, Ivana pa so obsodili kot glavnega krivca na 15 mesecev težkega zaporu. Po zaporu so ga vtaknili v vojaško uniformo. Služil je v artilerijskem polku. Ko se je vrnil od vojakov, ni mogel dobiti dela. Ob začetku minule vojne so ga odgnali v »posebni«, kazenski, delavski vojaški bataljon kakor druge naše fante. Ivan se je po Italijanski kapitulaciji priglasil v 3. prekomorsko brigado. V artilerijski enoti je junaško tolkel po sovražniku na bojni poti od Visa do Trsta. Bil je dvakrat odlikovan. Po vojni je bil logar, nato pa do upokojitve v službi pri soški vodni skupnosti.



Franc Živec

Francu Živcu iz Idrskega so se na Silvestrovo iztekle ure. — Rodil se je pred 65. leti v zavedni delavski družini v Sempasu na Vipavskem. Že kot otroka so ga med prvo svetovno vojno izgnali na Kočevsko. Kot zaveden pionir in mladinec je k ljuboval fašističnemu nasilju na Primorskem dolgih 25 let. Ko je na počil čas obračuna s fašizmom, se je Franc priglasil v Gradnikovo brigado, pozneje pa se je bojeval v Kosovelovi brigadi. S štirinajstimi borci te brigade so ga poslali v Bosno. Ob nemškem napadu na Drvar je bil med junaškimi branilci Titovega štaba in bil tudi dvakrat ranjen. Po vojni je bil v službi pri ljudski milici v raznih krajih, dokler ni bil končno v Kobaridu upokojen. Bil je odlikovan kar s petimi odlikovanji. Pred sedemnajstimi leti se je naselil z družino v Idrskem. Bil je skrben oče štirih sinov. Pogreba se je udeležila velika množica, med njimi miličniki v paradnih uniformah. Pevski zbor iz Kobarida mu je zapel žalostinke pred domom in na grobu, s poslovnim govorom pa se je v imenu miličnikov poslovil od svojega tovariša komandir Ivan Jan ob odprtem grobu.

OBISKAL SEM ČIČARIJO

Leta 1943 so nas iz Serčerjeve brigade poslali, deset borcev, v neznani kraj. Šele blizu Čičarije smo zvedeli, kam gremo. Treba je bilo okrepiti naše enote na tistem področju naše domovine. Naša neposredna naloga pa je bila, da smo v Istri in bližnjem Trstu sprejemali novince v vrste naših borcev.

Pokrajina, ki jo imenujemo Čičarijo, ni velika. Slovenska Čičarija z večjimi vasi — Jelovica, Vodice, Poljane in Golac — nam je bila nekaj časa zaledje, to se pravi za četo istrskega odreda. Najbolj se mi je priljubila vas Golac. Tam sem srečal največ tovarišev in tovarišic, ki sem se z njimi sprijateljil. Med njimi je bil tudi Ivan Ivančič. Bil je še starejši možak. Vselej je bil pripravljen ustreči ter pomagati partizanom. Večkrat me je spremil iz vasi, ko so nam prepustili del svoje hrane, najsi je bila to ovca, krompir ali kaj drugega, kar je bilo treba potem prenesti vsaj tri ure daleč na hrib Zabnik, kjer smo navadno taborili.

V Golcu sem prvič govoril na množičnem sestanku v tistih krajih. Zbrala se je vsa vas, razen tistih, ki so bili na straži. Mislim, da je bil to prvi sestanek po italijanski kapitulaciji. Mnogi so prinesli darila — ta kakšno cigareto, drugi žganje, kar je pač kdo imel. Kruha pa sami niso imeli. Pozneje sem videl, da je bil tedaj glavna hrana ljudi krompir z mlekom in s sirom. Ovac je bilo v vasi precej, vendar so jih imeli le večji posestniki. Drevo je bilo že posekano, ker so kuhali oglje, ki so ga vozili v Trst.

Pišem zato, ker se mi zdi, da je ta kraj ostal brez pomoči. Golac je zdaj zapuščen. Ko smo se pripeljali v zaselek pri Golcu, so prišli vsi vaščani iz hiš, kjer je bil obisk tako nenavaden dogodek... Vas je štela med vojno 120 hiš, zdaj pa lahko domove skorajda pošteješ na prste. Le redki ljudje so ostali. Prijatelj Ivančič, ki mi je med vojno prepustil svoje edine čevlje in ki me je večkrat v taboru obiskal z aktivi-

sti, je zdaj star in bolehen. Nekoč sem prosil na občini v Sežani, naj bi malo poskrbeli zanj. Obljubili so, a... Razžalostil me je pogled na sicer lepo stavbo, ki zanemarjena propada.

Mnogo občin je že dalo domicil tej ali oni brigadi. Ali bi ne kazalo, da bi borci tistih brigad prevzeli pokroviteljstvo (patronat) nad šolami in domovi, kakršnih je mnogo v Brkinih — zelo mnogo, a so zapuščeni, prazni? Ali poznate, borci, vse naše kraje, kjer smo se bojevali in kjer je narava tako skopa, a tako lepa v svoji trdoti, kakršna je Čičarija?

MILAN CIRK

ŽE PETNAJSTIČ »KURIRSKI SMUK«

Že petnajstič je Združenje borcev NOV Javornik-Koroška Bela organiziralo »kurirski smuk« ekipno in posamezno za člane ZB, teritorialnih enot Gorenjske, šol in športnih organizacij v spomin na tragičen dogodek 21. januarja 1945 leta, ko so bili iz zasede smrtno zadeti štirje kurirji kurirske karavle G 22 in komandant IV. releske linije v Medjem dolu. Kurirska karavla G 22 je bila za Mavrami pod Belsko planino. Kurirska pot je vodila od Savskih jam prek Medjega do la Debelega brda pri Potoški planini. Sovražnik je to pot izsledil in postavil zasedo. Eksekutorji so bili gestapovski plačanci in izdajalci. Danes je tam spominsko obeležje.

Na razpis prirediteljev so se prijavili številni člani ZB gorenjskih občin, teritorialnih enot Gorenjske, športnih organizacij, mladina ter okoli 200 pionirjev in pionirk iz šol oz. športnih društev jeseniške občine.

Bila je edinstvena prilika, da obudimo spomin na padle kurirje in se pomerimo med seboj v smučanju. Vsi so tekmovali, da bi se čim bolj uvrstili; najmlajši so bili deležni še posebne pozornosti. Tudi drugi, med njimi Peter Lakota in Tine Mulej v ekipah teritorialnih enot, so bili deležni

NAMESTO CVETJA NA GROB

Namesto cvetja na grob pokojnega Lenardič Vlada — Vojka so darovali za šolo — spomenik NOB v Cerknem:

Vida Tomšič	100 din
Lidija Sentjura	100 din
Miha Marinko	100 din
Boris Zihl	100 din
Julij Beltram	100 din
Franc Kimovec-Ziga	200 din
Bogdan Osolnik	100 din
Dusan Kompara	100 din
Ivan Bratko	50 din
Lado Čehovin	50 din
Joško Stucin	50 din
Rudi Lukman	50 din
Jože Oblak	50 din
Janez Dolenc	50 din

odobravanja. Bilo je enkratno doživetje ob številni udeležbi in sončnem vremenu. Tega dne smo se srečale različne generacije. Mnogo nas je bilo.

Enaindvajsetega januarja pred osemindvajsetimi leti kurirji niso prišli do cilja. Zahrbno je bilo prekinjeno njihovo plodno življenje — sredi načrtov, razmišljanj in nenehnega snovanja...

Vse to se nam je prepletalo v mislih ob pogledu na mlajši rod in tiste, ki se pripravljajo in krepijo svoj um in telo, da bi se ubranili pred ljudmi sovražnih namenov. Želimo, da bi nas vedno prevzemala radost ob pogledu na mlajši rod in, da bi ga znali prav vzpodbujati v njegovih prizadevanjih.

Organizatorjem tekmovanja in sodelujočim vse priznanje. Od prvih tekmovanj, ki so bila le za člane ZB, in današnjim pa je viden velik vsesplošni napredek. Obljubljajo, da bodo čez leto dni še zboljšali program.

Iskrene čestitke tudi pokrovitelju — Založniškemu podjetju Partizanski knjigi iz Ljubljane.

GORAZD SKOPOREC

pravna posvetovalnica

VPRAŠANJE ŠE NI REŠENO

B. I. Otalež

VPRAŠANJE: V dopisu, ki ste ga poslali naši pravni posvetovalnici ste navedli podatke o svojem življenju. Italijani so vas konfinirali v Kalabriji, potem ste bili v posebnih bataljonih, nato ste bili v angleški vojski, kraljevem bataljonu in od 1.1.1944 v NOV. Nekateri od vaših vojnih tovarišev imajo priznано dvojno dobo tudi za tisti čas, ko so bili v angleški vojski in kraljevem bataljonu, nekateri imajo tudi status borca. Za vas pa vprašanje statusa borca, kot za vse Primorce, še ni rešeno. Dopisu ste priložili tudi dokumente o konfinaciji, izkaz o zdravljenju in prošnji za zvišanje priznavalnine.

ODGOVOR: Kakega konkretnega vprašanja niste postavili, pa tudi mi vam ne moremo dosti odgovoriti. Iz vaših podatkov izhaja, da ste stari 60 let in da imate majhno kmetijo. Kot kmet letos ne pridete še v poštev za kmečko zavarovanje. Če bi imeli priznan status borca NOV z dvojnimi štetjem, bi prišli v poštev za pokojnino kot kmet borcev. Seveda bi morali glede na sedanje predpise imeti priznано dvojno štetje pred 13.10.1943. Sami pa pišete, da se zavečate, da vprašanje borcev prekomorcev še ni rešeno. In na vašem primeru se najlepše vidi, kako ste prizadeti. Kakih sprememb predpisov še ni in vprašanje Primorcev, ki so po 13.10.1943 stopili v NOV, še ni rešeno.

Zal niste pojasnili, ali ste morda priznan vojaški vojni invalid. Najbrž niste, ker bi sicer priložili dokumentacijo. Ostaja torej le priznavalnina. Sami pišete, da občina nima dovolj denarja. Napravili ste prošnjo za zvišanje priznavalnine že poleti, niste pa dobili odgovora. Svetujemo, da napravite novo prošnjo za zvišanje, če je vaše socialno stanje ogroženo.

KDAJ BO PRIDOBIL PRAVICO DO POKOJNINE?

A. M.?

VPRAŠANJE: Vaš oče bo aprila letos star 63 let. Ima pa 13 let pokojninske dobe. Je še zaposlen. Sprašujete, kdaj bo pridobil pravico do starostne pokojnine.

ODGOVOR: Pokojnino lahko dobi zavarovanec, ki je izpolnil 65 let starosti in ima vsaj 15 let pokojninske dobe. Od tega 40 mesecev v zadnjih 5 letih oz. 80 mesecev v zadnjih 10 letih. Vaš oče bo te pogoje izpolnil šele čez dve leti, ker bo takrat imel 65 let in tudi 15 let pokojninske dobe. Zato bo pač moral biti zaposlen še dve leti, če bo potrebno, bo lahko na podlagi zdravniškega priporočila dosegel tudi zaposlitev s skrajšanim delovnim časom.

Sprašujete tudi, če bi vaš oče imel možnost, da se invalidsko upokoji. Za invalidsko upokojeitev se zahteva, da pokojninska doba dosega vsaj tretjino tki delovnih let. (Delovna leta so leta od 20 leta starosti do nastanka invalidnosti). Razen tega mora zavarovanec imeti 40 mesecev zavarovalne dobe, ki jo je dopolnil v zadnjih petih letih, oz. 80 mesecev v zadnjih desetih letih. Ker bo oče imel aprila 13 let in 6 mesecev pokojninske dobe, ta njegova pokojninska doba ne bo dosegla ene tretjine delovnih let. (Ena tretjina delovnih let znaša 14,3). Oče bi torej aprila letos ne mogel dobiti invalidske pokojnine, ker bi za to moral ob starosti 63 let imeti vsaj 14 let in 4 mesece pokojninske dobe.

POŠTAR HODI ČEZ DVORIŠČE

J. V. Selce

VPRAŠANJE: V kratkem dopisu pišete, da poštar hodi prek vašega dvorišča k sosedu in mu nosi pošto. Sprašujete, če lahko poštar ali pošto podjetje na ta način pridobi služnost prek vašega dvorišča.

ODGOVOR: Na ta način niti pošta niti poštar ne moreta pridobiti služnosti poti. Vsaj ne po našem mnenju. Sicer pa lahko to preprečite, če poštarju prehod prepoveste, če napravite ograjo ali pa s priposestvom služnosti, to je izvrševanjem najmanj 20 let z voljo, da si na ta način pridobi služnost. Take volje pa najbrž poštarju ni mogoče pripisovati, čeprav dejansko hodi prek vašega dvorišča.



Mirko Fratina

Konec decembra smo se poslovlili v Kobaridu od tovariša Mirka Fratina. Rodil se je pred 53 leti v Kredu pri Kobaridu v revni kmečki družini. Po kapitulaciji Italije je odšel v NOV, kjer se je junško boril do konca vojne. Za svoje zasluge v našem osvobodilnem boju je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in Redom zasluge za narod 3. stopnje.

Spomladi 1944 so domobranci zverinsko mučili in ustrelili njegovega brata Vinka. Pokojni Mirko je bil komunist in vso svojo družino je vzgojil v naprednem duhu. Bil je vse do svoje smrti aktiven v družbeno političnih organizacijah, bil je glavni organizator trgovskega podjetja v Kobaridu, dokler mu ni prerana smrt končala življenjsko borbeno, delovno pot.

Družina je izgubila skrbnega in dobrega očeta, vsi mi pa dobrega tovariša. Ohranili ga bomo v lepem spominu!

Trinkausov očka

Trinkausov očka z Leš je za vedno zapal med noveletnimi prazniki. Stiriinosemdeset let trdega rudarskega življenja je minilo rudarju Trinkausu na Lešah pri Prevaljah. Z ženo Avgusto sta lepo vzgojila številne otroke. Stiri sinovi so žrtvovali življenje za našo svobodo. Lep pogreb je pokazal, kako smo spoštovali Trinkausovega očeta.

Anton Žnidaršič

Anton Žnidaršič se je rodil pred 59 leti na Ostrožnem brdu kot sin revnih staršev. V mladosti se je prebijal skozi življenje kot dninar.

Vojna vihra druge svetovne vojne ga je zatekla v domačem kraju, kjer je postal že zgodaj simpatizer Osvobodilne fronte in pomagal borcem brkinske čete. V NOV je vstopil septembra 1943, leta, in sicer v brkinsko brigado, pozneje pa v udarno brigado Ivana Gradnika, kjer je bil vse do februarja 1946. Odlikoval se je kot vesten, požrtvovalen bорец in oficir-intendant. Po demobilizaciji je delal kot vzoren delavec na kmetijskem posestvu v Prestranku, nato pa v Kmetijski zadrugi v Sečoveljah vse do upokojitve.

Bil je pošten, delaven, skrben oče svo-

jin otrokom in dober mož. Od tragično preminulega Toneta so se na piranskem pokopališču poslovlili njegovi številni soborci in sosede iz Seče in Sečovelj.



Mirko Podpečan

Ni dolgo od tega, ko smo na šentiljskem pokopališču — Mislinja, mnogo prezgodaj pokopali komaj 44 let starega Mirka Podpečana. Ze kot 16-letni fant se je odzval klicu svobode in odšel v partizane, v brigado Ljuba Serčerja. Tako mlad, vendar zelo hraber, se je boril do konca vojne, saj je za svojo hrabrost in neustrašenost v borbi proti fašizmu prejel odlikovanje.

V svojem rojstnem kraju si je s težkim trudom ustvaril svoj dom, ki ga pa ni dogradil. Težka bolezen in prezgodnja smrt sta mu to preprečila. Zapustil je ženo in tri otroke. Njegovo prikljubljenost med sodelavci, prijatelji, tovariši in znanci je dokazala velika udeležba na njegovem pogrebu. Vsi, ki smo ga spremlili na njegovi zadnji poti, smo se razšli žalostni in potrti.

Naj mu bo lahka domača zemlja!



Dominik Fakin

Dominik Fakin iz Pliskovice pri Duvljah je umrl nenadno decembra. Pokopali smo ga v Pliskovici na Krasu. — Rodil se je pred 77. leti v kmečki družini. Izučil se je za kovača. Delal je v tržaški ladjedelnici. Kot zaveden Slovenec ni nikoli hotel biti hlapec fašistične oblasti. Bil je skrben oče svojih otrok. Sin Emil je bil hraber partizanski komandant bataljona in je žrtvoval življenje za lepšo prihodnost. Hčerka Milka je bila vneta aktivistka. — Dominik je bil skromen, delaven in pošten; vsakurje je rad pomagal. Med vaščani je bil zelo priljubljen. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Ivan Žagar-Ulcej

Žagarjev oče iz Zagrada nad Prevaljami je na zadnjega leta dan utrjen sedel k počitku. Ni več vstal, delo na hribovski kmetiji ga je dokončno izčrpalo. Do zadnjega trenutka se je ubijal s trdim delom, ki ga ni več zmogel. Leta 1942 mu je pogorel dom. Hotel je kolikor mogoče pomagati bolehnemu ženi. Tako je umrl trpin, ki nam bo ostal v najlepšem spominu.



Rozika Burjak

Nenadno se je izteklo življenje Roziki Burjak v Kotu nad Prevaljami, ko ni tega nihče pričakoval. Četrto stoletja je upala, da se bo vrnila ozdravljena iz Topolišice tja v dragi Kot med domače. Pomlad bo spet prišla, a Rozike ne bo več. — Rozika se je rodila 1928. Ze kot drobno dekletce je opravljala težko delo na kmetiji. Med vojno, ko je bilo treba prepeljati ranjenega partizana, a ni bilo nikogar, ki bi to tvegala, se je odločila Rozika, češ da gre po praprot. Ranjenca je varno prepeljala domov. Kakor je bila Rozika požrtvovalna in delavna med vojno, tako je po osvoboditvi z vso verno prijela za delo. Delala je celo v mežinskem rudniku, pomagala je nalagati vagona na prevaljski železniški postaji. Ni varčevala z močmi. Napadla jo je zahrbtna bolezen. Na zdravnika pa se je obrnila, ko se ni mogla več premagovati. Poslali so jo v Topolišico. V zdravilišču je pred vsemi skrivala svojo bolečino in pomagala, kjer koli je mogla, vivala pogum bolnikom in bedela ob operiranih. Končno je na maminih rokah za vedno zaspala v slovenjegraški bolnišnici.

Žagarjeva mama

Ni se še sedela zemlja na grobu Žagarjevega očeta, doma v Zagradu nad Prevaljami, že so priležali svečo tudi Žagarci — Žagarjevi mami. Strma Žagarjeva zemlja je izpila tudi materj moči. Ubijala se je na kmetiji brez vsake pomoči, tudi, ko je bila že izčrpana. Zlomila pa jo je smrt moža Ivana. Ne bomo je mogli pozabiti kot zgleadne, skromne, plemenite kmečke matere.

Hercegovka – brkinska partizanka

(NADALJEVANJE)

Najbolj me je presenetil patriotizem – vnama in ljubezen, s katero so delali za NOB. Večina borcev tega bataljona so bili primorski Slovenci, domačini iz Brkinov, vendar je bilo tudi nekaj Srbov, Črnogorcev, Hrvatov, Italijanov in Rusov, ki so se združili borili pod jugoslovansko in slovensko zastavo, opremljeno z rdečo zvezdo, simbolom svobode, in pod vodstvom komunistične partije Slovenije oz. Jugoslavije.

Moj bataljon in z njim tudi četa sta se pogosto premikala iz vasi v vas, ker so to zahtevale vojaške razmere in brkinske terenske prilike, toda pretežno smo se zadrževali v zahodnem delu Brkinov med Padežem, Materijo, Rodikom in Vremsko dolino. Neko jutro okoli 10. mar-



Dragica Ratković in Maks Zadnik v pogovoru s Franciško Amrožičevo na njenem domu pod Ostrožnim brdom, kjer so Dragico ranjeno previjali.

ca 1944, ko se je izvidnik vrnil z nočnega opazovanja, pa smo dobili ukaz za premik. Iz prejšnjih izkušenj smo že vedeli, da, ko zjutraj pride kurir, gre gotovo za daljši pohod. Tako je bilo tudi tedaj. Kmalu je bilo ukazano, da naj se zberemo v zbor, in res smo se hitro zbrali in se takoj zvrstili v pohodno kolono ter krenili skozi gost hrastov gozd proti Kozjanam.

Pohod s Kozjan na Ostrožno brdo

Na Kozjanah smo ostali le do popoldne, ko smo krenili proti Smagorski dolini in od tam na Ostrožno brdo, kjer je bil tisti dan štab odreda. Po večerji in nekaj urah počitka so se zbrali vsi deli bataljona, potem pa smo v kolono, na čigar čelu je bil bataljonski štab, krenili po poti proti cesti in Reki pri Ambrožiču. Med pohodom je bila zaukazana stroga tišina ter razmik med borci. Nihče izmed nas ni vedel, ne kam gremo in ne zakaj. V temi smo se s pogledi spraševali, da bi ugotovili, kakšne naloge – so nam dodeljene, kajti povedano nam je bilo le, da bomo opravili pomembno in težko dolžnost.

V zadušljivi tišini in tih noči je bataljon hitel med sadovnjaki, senožetji in njivami z Ostrožnega brda v dolino Reke. Komandirji čet in vodov so stalno opozarjali na tišino, velike razmike med borci in hitrost pohoda. Preden smo prispeli na breg Reke, se je prednji del kolone ustavil, da bi predhodnice preiskale varen prehod čez cesto in bi se zadnji del bataljonske kolone približal bregu. Predhodnica je kmalu sporočila, da je prehod prost, vendar moramo biti vedno pripravljeni na boj. Prebrčali smo hladno Reko in že smo bili ob cesti Divača–Ilirska Bistrica, po kateri so se Nemci sicer malokdaj vozili, vendar bi se utegnili vsak hip pripeljati kakšen njihov tovornjak ali oklepnik. Navzlic vsemu smo tudi cesto sredno prekoračili. Pozno zvečer smo prispeli na Staro Sušico, ki ni daleč od intenzivno kontrolirane železnice Ljubljana–Trst.

Pred vhomom v vas smo se ustavili v neki staji ali seniku, v katerem se je zadrževala skupina članov VOS. Tam smo se odpočili in shranili nahrbtnike, da nas ne bi obremenjevali med opravljanjem dolžnosti. Potovanje smo nadaljevali le z orožjem. Najprej smo v bližnjih vaseh

mobilizirali novince v NOV. Pri tem je prišlo v neki vasi do zmote, ker so nas prebivalci šteli za Nemce in domobrance. Zato so začeli bežati, toda kmalu se je vse uredilo. Prvo noč mobilizirani novinci so bili proti jutru poslani s spremstvom v Brkine. Ponoci smo odšli v drugo vas, v kateri bi morali ostati do večera, potem pa naslednjo noč nadaljevati z mobilizacijo. Okoli poldne 12. marca smo zamenjali straže in izvidnike, kosilo pa so nam pripravili terenci na Novi Sušici.

Hud boj našega bataljona z Nemci

Tistega strašnega dne so kmalu popoldne začeli skoraj idilični vaški mir na Novi Sušici vznemirjati posamezni strel nemških stražarjev ob progi nad Košano. Takrat sem bila z dvema tovarišema v izvidniški patrulji. Sašati je bilo čedalje več strel in kazalo je, kot da si sovražniki v določenem zaporedju dajejo znake, ki jih sicer nismo razumeli, vendar je to izzvalo sum, da se nam bliža nevarnost, zato smo okrepili budnost. Takrat me je navdala neka zla slutnja, da nam grozi hujša nevarnost, vendar nisem zaradi tega izgubila razsodnosti, pač pa sem se takoj obrnila in se začela previdno plaziti po strmih in vlažnem travniku proti vasi, potem pa sem stekla v hišo, v kateri je bil štab bataljona. Navdajali so me tesnobni občutki in čutila sem, da je bil zvok mojega glasu spremljen, ko sem poročala o sovražnih premikih vzdolž proge. Tovariš Smrekar (Anton Likar op. M. Z.), komandant bataljona, ni verjel mojemu obvestilu. Zavrnil me je, da sem panikar. Komandantovo nezaupanje me je hudo prizadelo, ker sem imela že tri leta bojnih izkušenj, starejši komunisti pa so me učili, da moram biti ne le pogumna, pač pa tudi previdna in učinkovita pri ocenjevanju preteče nevarnosti, posebno še, če je sovražnik v neposredni bližini, kot je bil tedaj. Nismo smeli izgubljati časa, ker je bila vsaka sekunda dragocena.

Kmalu so za nemške premike zvedeli tudi naši oficirji – namestnik bataljonskega komandanta Leopold Krebelj in komisar čete Jože Znidaršič, zato so takoj sklicali zbor, hkrati smo dobili tudi obvestila naših izvidnikov in patrol, da se Nemci pospešeno bližajo vasi. Takoj smo umaknili stražarje, odpoklicali patrulje in izvidnike. V nekaj minutah je bil bataljon pripravljen za pohod. V velikem razmiku, pripravljeni na boj, smo se napotili iz Nove proti Stari Sušici po vaški poti, ki je vodila mimo travnikov. Mitraljezi so šli v prednjem delu kolone, da bi čimprej zavzeli vrh griča, preprečili napredovanje sovražniku in omogočili umik večini bataljona. V hudo napetem vzdušju me je nekdo poklical, naj pridem naprej – mislim, da je bil komandant Smrekar – in mi ukazal, da se z enim borcem takoj obvestim enoto VOS, naj se pripravi na boj, ker se bližajo Nemci. Z dodeljenim borcem sva stekla v lopo, v kateri naj bi bili člani VOS, toda našla sva jo prazno in zaprto, kajti vosovci so bili odšli, ne da bi nas o svojem odhodu obvestili. Mi pa smo računali na njihovo pomoč v primeru nemškega napada na naš bataljon. V tistem hipu sem doživela drugo presenečenje: pred seboj sem opazila Nemce, za menoj pa je bila kolona naših borcev. Tedaj so začeli sovražniki streljati na nas z vseh strani. Na višinskih točkah so bili sovražnikovi mitraljezi. Po nas se je vsula toča svinčenk toda nikjer ni bilo nobenega kritja. V smrtonosno točo svinčenk so se pomešale eksplozije sovražnih min in ročnih bomb. V pravem pekelskem streljanju so kot refren odmevale komande – naše in nemške: »Hitro, naprej, juriš...« »Vorwaertz, aufpassen nach links, Eingriff, Hura...«

Nemci so prešli v napad z vseh strani, vrste so se pomešale. Začel se je boj prsi ob prsi, ki je trajal od treh popoldne do mraka.

Svinčenko, mine in tudi topovske granate so oglušujoče treskale, se križale in parale ozračje pred nami, nad nami in za nami. Zasipale so nas odtrgane vejice in po nas so padale grude vlažne zemlje. Bojno polje okoli vasi je objel dim, nosnice je dražil smrad izgorlega smodnika in razstreliva. Sončni žarki so le s težavo prodirali skozi oblake dima, spremašnega s smradom. Po blatni zemlji so se razlivale mlake krvi ranjenih in padlih borcev in sovražnih vojakov. V teh kritičnih trenutkih sem ocenila in spoznala, da nas je napadla močnejša enota dobro oborožena, izurjena in disciplinirana nemška vojska.

(SE NADALJUJE)

Plodno delo komisije VVI pri ZO ZZB NOVJ

V letu 1972 je komisija vojaških vojnih invalidov pri zveznem odboru ZZB NOV obravnavala mnoge zadeve iz področja invalidskega varstva in sodelovala pri urejanju nekaterih važnih zadev. K zakonu o vojaških vojnih invalidih je komisija izoblikovala več predlogov, ki jih je predsedstvo ZZB NOV potrdilo in zvezna skupščina tudi sprejela. Ti predlogi so se nanašali na:

– vsakoletno usklajevanje osebnih invalidnin s poprečnim osebnim dohodkom iz minulega leta;

– povečanje ortopedskega dodatka na realno vrednost iz leta 1963 in usklajevanje z dvigom življenjskih stroškov;

– dodatek za nego in tujo pomoč, ki se v treh skupinah prilagaja stopnji telesne okvare invalidov;

– pravico na regres za avtomobile, ki se ne omejuje več samo na zaposlene, ampak se razširja tudi na druge invalide I. do VI. skupine, ki imajo okvare na nogah;

– družinsko invalidnino, ki je zvišana in usklajena z ekonomskimi gibanji v državi.

S sprejetjem tega zakona je urejenih nekaj zelo važnih problemov, za katerih ureditev se je komisija VVI prizadevala

že nekaj let in v tem času nenehno predlagala spremembe, ki so sedaj bile uzakonjene. Pri tem pa ne gre prezreti polnega razumevanja za te predloge in pomoči skupne komisije vseh zborov zvezne skupščine za vprašanja borcev in vojaških invalidov, pa tudi predsedstva ZZB NOV Jugoslavije.

V prihodnje bo komisija spremljala izvajanje zakona o vojaških invalidih in še nadalje pomagala pri razvijanju invalidskega varstva. Sodelovala bo pri izdelavi zveznih predpisov, nanašajočih se na invalidske pravice. Gre namreč za sodelovanje pri izdelavi navodil za ocenjevanje invalidnosti, pri izdelavi pravilnika z medicinskimi indikacijami za razvrstitev invalidov I. do IV. skupine za dodatek za nego in tujo pomoč, pri izdelavi pravilnika o načinu izplačevanja invalidnin in ortopedskega dodatka ter drugih predpisov. Sodelovala bo tudi pri izdelavi pravilnika o oskrbi vojaških vojnih invalidov s protezami in drugimi ortopedskimi pripomočki in pri pravilniku o zdravljenju vojaških vojnih invalidov v naravnih zdraviliščih, pravilniku o delu zdravstvenih komisij itd.

Se posebej se bo komisija pripravljala za kongres ZZB NOV, ki bo letos decembra.

Sestal se je pododbor za »civilni logor«

Minulo soboto se je v Ljubljani sestel pododbor Notranjskega odreda za civilni logor. Sestanka so se udeležili: Marjetka Bavec iz Maribora, Ladica Petrič Štrifot in Božo Petrič iz Kopra, Rafael Baraga iz Postojne, Tone Avsec iz Medvode in Ivan Sterle iz Ljubljane. Za predsednika so izvolili Ivana Sterleta, za tajnika pa prof. Toneta Avsca.

V nadaljevanju so se dogovorili, da bodo v Ljubljani za administrativno delo pridobili eno od tovarišic, ki bi razposlala vprašalne liste tistim, ki jih še niso izpolnili, in izdelala kartoteko padlih, umrlih in še živih pripadnikov civilnega logorja. V komisiji za zbiranje zgodovinskega gradiva naj bi delala prof. Tone Avsec in Franc Levec, razširili pa naj bi jo še s tovariši in tovarišicami, ki so voljni delati. Ob tem je prof. Tone Avsec opozoril, da je v zgodovinskem arhivu CK ZKS našel še en dokument, ki govori o stanju v civilnem logorju, nastal pa je januarja 1943. V tem dokumentu so prvič omenjeni pionirji oziroma pionirska organizacija, kar pa so ob nedavnih proslavah pionirske organizacije prezrili.

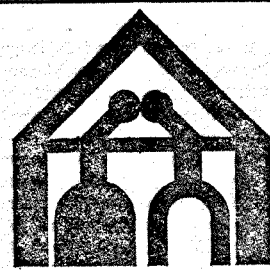
Komisijo za socialna in zdravstvena vprašanja bosta vodili Marjetka Bavec in Ladica Štrifot, pritegnili pa naj bi tudi Zofko Sterle-Stojanovič iz Celja, poklicno socialno delavko. Sestavile bodo poseben vprašalnik za ugotovitev zdravstvenega in socialnega stanja. Ko bo s tega področja zbrana vsa dokumentacija, bodo sprožile postopek pri ustreznih organih, da se rešijo vsaj najbolj kričeči primeri. Ob tem je Marjetka Bavec izrazila mnenje, da so bili otroci in mladinci, katerih organizem je bil šele v razvoju, mnogo hujše prizadeti in čutijo hujše posledice za prestane napore v NOB kot odrasli. Namen posebnih pravic, ki jih uživajo borci NOV, je v tem, da se jim z olajšavami za predčasno upokojitve povrne tisto, kar so v boju za svobodo izgubili, oziroma za kar so bili prikrajšani. Tu ne pomaga izogibanje izrazu »civilni logor«, za katerega je dokazano, da je bil specifično organizirana vojaška enota, pač pa je treba spremeniti miselnost in pojmovanja, da bi lahko status borca priznali vsem pripadnikom te partijske enote, ne glede na starost.

Za vodjo komisije, ki naj bi pripravila tovariško srečanje, je bil izvoljen Rafael Baraga. K delu bo pritegnil še druge tova-

riše. Predvsem naj bi poskrbel, da bi nekatere delovne organizacije kot Kovinoplastika iz Loža, Brest itd. prevzele pokroviteljstvo. Tovariško srečanje naj bi bilo 9. in 10. junija letos. Točen datum bo določen v dogovoru s predstavniki Notranjskega odreda in z organizacijo ZZB NOV v Cerknici, ki naj bi na svoj občni zbor povabila tudi predsednika in tajnika pododbora za »civilni logor«. Nadalje se je pododbor dogovoril, da bi bilo treba postaviti spominsko obeležje na kraje, kjer so padli posamezni borci iz »civilnega logorja« in ki so posebno pomembni za obstoj logorja. Za sporod ob tovariškem srečanju naj bi priskočila na pomoč osnovna šola »Janeza Hribarja« iz Starega trga pri Ložu.

Končno so se dogovorili, naj bi se po vseh krajih, kjer živi več borcev »civilnega logorja« (v Loški dolini, v Kopru, Celju, Mariboru in Ljubljani), organizirali aktivni. Na ta način bi ustvarili boljše povezavo in temeljiteje uresničili zastavljene naloge. Prihodnji sestanek pododbora bo konec marca.

S. F.



standard
invest

VSEM POTROŠNIKOM GRADBE-
NEGA MATERIALA SPOROČAMO,
DA SO KVALITETNI LEGOZIDAR-
KI ZE NAPRODAJ PRI NASLED-
NJIH PODJETJIH OZIROMA PO-
SLOVALNICAH:

LJUBLJANA
– STANDARD-INVEST, Celovška
cesta 89, Vodovodna 101

MARIBOR
– Trgovsko in lesno proizvodno
podjetje SMREKA, Valvazorjeva 3
CELJE
– KOVINOTEHNA, poslovalnica 9
NOVO MESTO
– Kmetijska zadruga KRKA in
MERCATOR
– poslovna enota Standard
KAMNIK
– METALKA, prodajalna Kidričeva
ulica

JESENICE
– UNIVERZAL, poslovna enota
KURIVO, Spodnji plavž
CERKLJE NA GORENJSKEM
– Kmetijska zadruga

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 48

VODORAVNO: Rokada, Veronika, elektron, Brest, ena, Cid, tank, MA, er, KE, at, DS, arara, asesor, omadi, Mark, SR, pero, ebonit, okan, tarok, kavatina, namig, kal, Tarn, otok, Nica, Atene, ta, rasa, sad, liter, KE, napa, reket, cepin, Bra, eter, perl, omarice, Srok, vrat, Kan, igla, itrij, alk, sok ato, Homer, episkop, Avala, Cezsoča, Selan, Eda, val, ac, na.

Knjige »Sveti Urh« prejme POTEKO Silvo, bolnišnica Vojnik, 9. 63212 Vojnik, »Beg z morišča« TURŠIČ Božena, Partizanska c. 14, p. 61280 Cerknica – »Prvi bataljon« JAUSOVEC Marta, Ob Ljubljani 36 a, p. 61000 Ljubljana.

Knjige bodo nagradenci prejeli po pošti od založbe »Borec«.

UPRAVA LISTA

»Ponižani in razžaljeni«

Danes, ko imamo na solidnih socialnih temeljih zgrajen zakon o vojaških vojnih invalidih, ko pristojni organi ta zakon iz leta v leto dopolnjujejo in izboljšujejo, si težko predstavljamo, kako so živeli in se borili za svoje pravice vojni invalidi med obema vojnoma. Ozrimo se v tisto dobo!

Sama ugotovitev, da je bila invalidska organizacija Slovenije ustanovljena že leta 1919 ne bi bila pomembna, če se ob njej ne bi ozrli nazaj in ne bi vsaj v bežnih obrisih pregledali nenega dela. Med obema vojnoma je ta organizacija dokazala izredno vztrajnost in odločnost v boju za pravice vojnih invalidov in v nenehnem naporu prizadevanju po zakoniti dostojni invalidskih predpisov. Boj za pravičen invalidski zakon je izpolnjeval dvajset let organizacijskega dela celotnega takratnega Združenja vojnih invalidov, vdov in sirot SHS. Ta boj je doživljal svoje plime in oseke, bil prepleten z neštetimi dogodki, organizacijskimi akcijami, medsebojnimi trenji v odborih pa tudi med posameznimi organizacijami. Toda vse to ne spreminja njegove glavne vsebine zahteve po pravičnem invalidski zakonodaji, marveč gre le za več ali manj odločen nastop, za bolj ali manj radikalne zahteve do takratnih reakcionarnih oblastnikov, ki so jim bili vojni invalidi le nadležno breme. Tudi najmanjši strankarski interes jim je namreč bil važnejši od invalidskega vprašanja.

Ze bežen pogled na obdobje 20-letnega razvoja in boja invalidske organizacije Slovenije nam pokaže mnogo značilnosti.

Od ustanovitve do septembra 1921, torej v dveh letih, je bila »Splošna organizacija invalidov, vdov in sirot« — tako so jo imenovali ob ustanovitvi 12. septembra 1919 — že tako utrjena širom po Sloveniji, da se je pokazala potreba po lastnem glasilu. »Vojni invalid«, glasilo te organizacije je namreč začel izhajati 15. septembra 1921.

Bistvo organizacijskega dela v teh dveh letih je bilo iskanje možnosti in načina, kako priti do enotne invalidske organizacije za vso državo. In res je bila 4., 5. in 6. septembra 1921 v Beogradu konferenca invalidov iz Srbije, Hrvatske in Slovenije. Na tej konferenci so sprejeli skupna pravila in resolucijo, v kateri so naglašali, da je skupno Združenje vojnih invalidov, vdov in sirot SHS plod triletnih naporov.

Boj za invalidski zakon

Kako važna je bila združitev vseh invalidov v enotno organizacijo, nam izpričujejo dogodki, ki so neposredno sledili ustanovitvi Združenja vojnih invalidov. Ze 20. novembra 1921 je bilo v Beogradu veliko protestno zborovanje, ki se ga je udeležilo nad 2000 invalidov iz vse države, da bi zahtevali sprejetje invalidskega zakona. O tem dogodku je zapisal »Vojni invalid« med drugim tudi tole:

»Lepo uvrščena množica invalidov z umetnimi nadomestnimi deli telesa, sestranih lic, gola, bosa, s povešenimi pogledi, je v hladnem zimskem času, tresoč se od onemoglosti, korakala po ulicah, noseč v rokah simbol svojih bolečin — napise, ki naj bi javno izpovedali ono, kar ni hotela poslušati vlada in ne javnost.«

Iz nadaljnega opisa te demonstracije razberemo, da so invalidi v sprevedu nosili tele napise: »Dajte nam kruha« — »Rešite naše sirote« — »Mogočniki ne pozabite, da vaša oblast izvira iz naših del« — »Žrtve za domovino se nagrajujejo in ne kaznujejo« — »Sramujte se naše bede« — »V nas je preteklost i prihodnost naroda« — »Živel bog pravice, dol bog protekcije« — »Dol vojni bogataši« — »Borba proti invalidom je borba proti domovini«.

Spreved je šel pred poslopje predsedstva ministrskega sveta, kjer so posamezni govorniki zahtevali sprejetje invalidskega zakona, naglašali bedo invalidov in napadali takratno vlado. Eden od govornikov je med drugim rekel tudi tole:

»Vlada! Mi smo obubožani, nimamo niti najpotrebnejših sredstev za življenje, nimamo kruha in strehe — zelo trpimo, a tvoje uradništvo nas maltretira.«

Tudi v Ljubljani je bil 2. aprila 1922 protestni shod, kjer so invalidi protestirali proti zavlačenju invalidskega zakona.

Prvi kongres Združenja vojnih invalidov, ki je bil v dneh 28., 29. in 30. oktobra 1922, je prav tako izzvenel v energično zahtevo po invalidskem zakonu. Na tem kongresu je bil izvoljen tudi odbor stotih. Sto invalidov iz vse države je namreč mesec dni posedalo na stopnicah Narodne skupščine in vsak dan opozarjalo poslance vseh takratnih reakcionarnih strank na nujnost sprejetja invalidskega zakona, toda zaman.

Po kongresu so se delegati uvrstili v spreved beograjskih invalidov, ki so po mestu demonstrativno razglašali svoje zahteve po invalidskem zakonu. V poročilu o tem sprevedu beremo med drugim tudi tole:

»Skliučene postave invalidov, oblečenih večidel v borne ponošene obleke, z izmučenimi, upadlimi in zamišljenimi obrazi so tvorile žalosten spreved.«

Edini uspeh, ki ga je invalidska organizacija v tem času dosegla, je bila prednost invalidov do prodaje tobaka na drobno. Toda dobili so le manjše trafike, kajti za večje so si znali s podkupninami pridobiti koncesije razni bogataši. Od tobačnih založb je šlo štiri promile v tako imenovani invalidski sklad, iz katerega je organizacija dobila nekaj drobcev. Tudi pri koncesijah za kinopodjetja si je organizacija priborila določen odstotek dohodkov in to je bilo vse.

Nesocialen šef socialne politike

Ko se je boj za pravičen invalidski zakon nadaljeval in je bil objavljen že prvi načrt invalidskega zakona, so bile uvedene specialne invalidske komisije z nalogo naj reducirajo število invalidov. Te komisije so neštetim, tudi težjim invalidom, odvzele naziv invalida in ker ni bilo zakona, ki bi invalide ščitili, so odpuščali iz služb tudi tiste redke, ki se jim je posrečilo službo dobiti. In zanimivo, šef invalidskega oddelka v Ljubljani dr. Goršič je bil prvi, ki je odpustil iz službe 6 invalidov. V članku »Proč s tlačitelji« je »Vojni invalid« 23. marca 1923 ostro obsodil to početje. Tudi takratni občni zbor občnega odbora Združenja vojnih invalidov je ostro obsodil postopek dr. Goršiča in zahteval njegovo odstavitev ter ponovno namestitev odpuščenih invalidov.

Protest vseh delegatov in organizacij Združenja iz vse Slovenije in zahteva v »Vojnem invalidu« sta bila zaman. Še več: dr. Goršič je svoje početje še nadaljeval. V »Vojnem invalidu« od 15. novembra 1923 beremo tole, z velikimi naslovi objavljeno obvestilo:

»15 invalidov reduciranih! — Vsi so brez sredstev, mnogi z družinami. Kam naj gredo? Kam naj se obrnejo? Kdo jim da kruha, kdo nasiti njihove otročičke?»

15 invalidov 90—100 odstotnih je vrgel dr. Goršič, nesocialni šef socialne politike, na cesto.

Tej naslovni novici sledi oster napad na dr. Goršiča, ki pa je bil le drobec takratnega gnilega družbenega sistema.

Odmev tega dejanja se dolgo ni polegel in tudi na rednem občnem zboru občnega odbora Združenja so v resoluciji delegati protestirali proti nehumanemu delovanju šefa oddelka za socialno politiko dr. Goršiča. Protestirali so tudi proti redukciji vojnih invalidov, proti delovanju posebne invalidske komisije in zahtevali sprejetje invalidskega zakona. In ko je bil nato 12. junija 1924 v Ljubljani kongres združenja, so njegovi udeleženci v resoluciji:

»Z bolelostjo v srcu konstatirali skrajno brezbriznost vseh kraljevskih vlad za ureditev invalidskega problema in jih obtožili, da so krive prerane smrti tisočev in tisočev najzaslužnejših sinov jugoslovanskih narodov, ter zahtevali sprejetje invalidskega zakona.«

Članki z naslovi v »Vojnem invalidu«: »Beračenja posameznih invalidov«, »Ponižani in razžaljeni«, »Živi ne moremo v zemljo«, »Žalostna slika prosjačenja« — samo potrjujejo, v kakšni skrajni bedi je živel takrat večina invalidov, potrjujejo pa tudi skrajno brezbriznost takratne vladajoče reakcionarne družbe do invalidov.

Kaj je prinesel invalidski zakon

Končno je bil invalidski zakon 17. novembra 1925 le sprejet. Toda razočarani invalidi ugotavljajo: »Dobili smo invalidski zakon, kaj nam koristi, če pa ne čutimo nobenega izboljšanja.«

In tako je tudi bilo. Ne glede na to, da so specialne invalidske komisije »reducirale« ogromno invalidov, je tistim, ki so še ostali, uveljavljeni invalidski zakon s svojimi diskriminacijskimi določbami povzročil krivice. Tako je bilo s tem zakonom določenih pet vrst invalidnih, najnižja za vojake, druga za 5 do 20 odstotkov višja za podoficirje, precej višja za oficirje, še višja za višje oficirje, za generale pa še posebna, zelo visoka invalidnina. Druga krivica je bila v določilu »Invalidi, ki so v državni službi, razen srbskih in črnogorskih oficirjev ter dobrovoljcev, ne prejema nobene invalidnine.«

Kako močno so bile zreducirane invalidske vrste, nam pokaže tudi primerjava proračunske postavke za invalidnine v letu 1927. Za 228.122 oseb z invalidskim svojstvom je bilo v proračunu določenih le 266 milijonov 706.991 dinarjev, to pomeni, da je

prišlo na osebo mesečno povprečno 96 din.

Zato je povsem razumljivo, da je bila kritika invalidskega zakona na dnevnem redu vseh nadaljnjih občnih zborov in kongresov Združenja.

Po šestojanuarski diktaturi

Toda do predlaganih sprememb v invalidskem zakonu ni prišlo. Nasprotno! Med šestojanuarsko monarhofašistično diktaturo je bil 3. julija 1929 objavljen nov invalidski zakon, ki je še občutneje zreduciral invalidske vrste in invalidske prejemke. S tem zakonom so izgubili invalidsko svojstvo vsi bolezenski invalidi. Pravico do invalidnine pa je med drugim izgubil tudi tisti, ki je delal proti interesom države ali je bil obsojen zaradi delovanja proti državi in njeni ureditvi, in tisti, ki je bil kaznovan zaradi razžaljenja vladarja in vladarske hiše. S tem je bila odvzeta invalidnina vsem revolucionarnim invalidom. Invalidske pravice so izgubili tudi tisti, ki so bili obsojeni, na zaporno kazen (čeprav samo na 24 ur). Če je kdo brez ribiškega dovoljenja ujel ribo, je bil obsojen na 24 ur zapora.)

»Uspeh« redukcije invalidov, ki ga je dosegel novi invalidski zakon se je zrcalil v proračunski postavki za invalidnine, ki se je znižala na 105 milijonov dinarjev letno.

Namesto zboljšanje zakonodaje — zastava

Ina boja za spremembo invalidskega zakona se je nadaljeval, zaradi diktature ne več tako glasno, toda vztrajno in z vsestransko argumentacijo. Osrednji odbor Združenja vojnih invalidov je takratna oblast 28. februarja 1932 razpustila in postavila komisarja. To je invalidske vrste po vsej državi še bolj razburilo, zato so takratni oblastniki smatrali za potrebno usmeriti pozornost invalidov drugam.

Po izrednem kongresu, na katerem je bil izvoljen nov osrednji odbor Združenja, je bilo 5. in 6. novembra 1932 sklicano v Beogradu veliko invalidsko zborovanje. V ta namen je bila za vse udeležence tega zborovanja odobrena brezplačna vožnja. In v Beogradu se je zbralo 15.000 invalidov iz vse države. A namesto sprememb invalidske zakonodaje, namesto priznanja bolezenskih invalidov, namesto ukinitve vpliva sodnih kazni na invalidnino, namesto zvišanja invalidnin, namesto neštetih pravic, ki so jih invalidi zahtevali, so prejeli »v dar« zastavo kralja Aleksandra.

Po prevzemu te zastave se je začel sredi Beograda pomikati spreved 15.000 invalidov, kot nema obsodba takratnega vladajočega sistema. Niti enega vzklika ni bilo slišati, bedni, ponižani in razžaljeni invalidi so počasi korakali po Terazijah in drugih ulicah sredi mesta. Vsi, ki so stali ob strani, so lahko videli na obrazih in oblekah večine le s težavo se premikajočih invalidov izraz splošne bede. Na čelu spreveda so nosili novo zastavo, a koj za njo so hodili najtežji invalidi in med njimi so se vozili trije brez obeh nog, toda ne na ortopedskih vozičkih — nikar na avtomobilih — marveč na doma izdelanih vozičkih, v katere so bili vpreženi oslički.

Tako je »podarjena« zastava še bolj razkrila splošno bedo v invalidskih vrstah.

Boj za izboljšanje invalidske zakonodaje se je nadaljeval in v vseh resolucijah občnih zborov in kongresov so bile na prvem mestu zahteve po izboljšanju invalidskega zakona. Toda reakcionarni oblastniki predaprilske Jugoslavije so ostali neizprosni vse dotlej, dokler se ni pričela nacistična agresija. Sele tedaj, ko je že vsak politično razgledan človek vedel, da bo prišlo do II. svetovne vojne, so se takratni oblastniki v Jugoslaviji zbal propagande brezpravnih invalidov, ki bi bila slaba vzpodbuda za vojsko, ki naj bi branila njihove pozicije in njihova premoženja. In prav zato je Cvetkovičeva vlada izdala uredbu o vojnih invalidih, ki je navidezno izboljšala njihov gmotni položaj. Invalidnino so po tej uredbi prejeli vsi invalidi, tudi državni namestenci zunaj Srbije in Črne gore. Tudi delu bolezenskih invalidov je bila invalidnina ponovno priznana. Toda ostal je isti vladni sistem, isti družbeni red, in to je bila glavna ovira, da mnogi invalidi niso mogli priti do zaslužka.

Posledica nezdrave politike v urejanju ne samo invalidskega in s tem povezanega splošnega socialnega problema, marveč tudi v reševanju nacionalnega vprašanja v bivši Jugoslaviji se je pokazala na zadnjem kongresu Združenja vojnih invalidov ki je bil v Zagrebu 1. 1940. Na tem kongresu so hrvatski invalidi izstopili iz Združenja. Zaradi tega je ta zadnji skupni sestanek delegatov iz vse države izzvenel kot pogreb skupne invalidske organizacije.

Bilo je vsekakor prepozno, da bi se takrat ta zadeva razčistila. Vojna je bila že pred vrati.

VEKOSLAV MLEKUŽ

ne zamudite

Nedelja, 28. januarja 1973

Hkrati s Kolumbovci teče na ljubljanski televiziji tudi romunska nadaljevanka GONJA. Tudi ta se dogaja med drugo svetovno vojno. Po formi je prava nadaljevanka, saj ima vseh sedem epizod skupno vsebino.

Scenarij za vseh sedem epizod sta napisala Eugen Barbu in N. Mihail, režiser pa je bil Radu Gabrea.

O romunskih filmih pri nas ne vemo dosti. Kolikor pa smo se le srečali z njimi, so bili to povečini kostumski filmi. Resda smo iz prijateljskih in nekaterih festivalskih virov pogosto slišali za precejšnjo filmsko dejavnost, prav nič pa ne o televizijski.

Do sedaj smo videli že tri epizode. Preostanejo nam še Stara obleka, Bumerang, Striček Jurij, Lutkovna igra.

Vsebinsko GONJE je v nekaterih nadrobnostih podobna naši nadaljevalki VOS. Obe namreč pripovedujeta o ilegalnih gibanjih in s tem o organiziranih napadih na okupatorja. GONJA je postavljena v Bukarešto in sicer v leto 1944. Komunistična partija je organizirala ilegalno radijsko postajo, ki vsak večer oddaja poročila iz zaledja in s fronte, in poziva ljudstvo k boju proti nacističnemu okupatorju. Nemci se seveda trudijo, da bi odkrili radijsko postajo. To jim tudi uspe. Toda ilegalci ne odnehaajo. Pripravijo drugo radijsko postajo in tako se njihovo delo nadaljuje. Le da se zaradi večje varnosti postaja seli iz hiše v hišo, seveda povsod, kjer je kolikor toliko varno.

Akcijskih dogodkov bo do izteka nadaljevanke še dovolj. Ni, da bi o njih že vnaprej pripovedovali, ker bi tako nadaljevanka izgubila precej svoje atraktivnosti.

O nadaljevalki GONJA bi lahko povedali tudi precej slabih lastnosti. Lahko bi na primer zapisali, da so ustvarjalci preveč težili k akciji, da so zanemarili psihologijo in podobno. Toda iskati slabe strani ni naš namen.

Nedelja, 28. januarja 1973

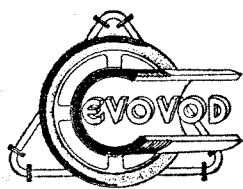
Beograjska televizija je po uspeli nadaljevalki Mojstri pred tedni začela prikazovati nadaljevalko SOFERJI. V njej nastopata kot glavna junaka Miodrag Petrović-Ckalja in Pavle Vujisić.

Scenarist te nadaljevanke, znani beograjski televizijski in filmski avtor Gordan Mihić, je namenil svojima dvema junakoma napol šaljivo, napol trpko usodo. Zato tudi vesela šala pogosto preide v satiro na naše družbene razmere in še naprej v trpko, osebno človeško tragiko. Prav to je tudi tisto, kar dela SOFERJE tako zanimive. Samo humor bi kmalu postal dolgočasen, tudi posameznih domislic in gagov bi kaj kmalu zmanjkalo, če ne bi bilo nadgradnje, o kateri smo malo prej govorili.

Posebna vrednost SOFERJEV je zasedba, kjer prednjačita prav Ckalja in Pavle Vujisić. Izoblikovala sta tako različna lika, da o kakšnem medsebojnem vzgledovanju ne more biti govora. Vseeno pa se prav zaradi te raznolikosti tudi dopolnjujeta. Zato SOFERJI boljše zasedbe skorajda ne bi mogli imeti.

Cetrtek, 1. februar 1973

V programu »film in literatura« je srbsko »Popje z ožganega grma« nadomestil slovenski omnibus film TRI ZGODBE, ki je bil posnet pred več kot petnajstimi leti. Takrat so se z literaturo Ingoliča, Kranjca in Prežihovega Voranca spoprijeli Jane Kavčič, Igor Pretnar in France Kosmač. Uvrstitev tega filma v televizijski program nam bo osvežila spomin na naše takratne filmske dosežke, hkrati pa se bomo znova srečali z zanimivimi tematikami in znova bomo te tematike ocenili, opredelili in jih soočili z našo stvarnostjo. Prav to bo še posebej zanimivo.



POSLOVNI PREDMET: projektiranje ter instaliranje vodovodov in sanitarnih naprav, centralnega gretja in klimatskih naprav, instalacije hladilnic, sušilnic, termotehničnih in namakalnih naprav, plinskih napeljav, cestnih vodovodov; proizvodnja izdelkov za instalacije vodovodnih in toplotvodnih naprav, proizvodnja hlevske opreme ter izdelkov birotehnike; uvozno izvozna dejavnost in zastopanje inozemskih firm. BANČNA ZVEZA: NB 518-1-101; BRZOJAV: »CEVOVOD« MARIBOR; TELEFON: 22-742, 22-743, 22-744, 25-507, DIREKTOR 21-251. Vodstvo gradbišča Ljubljana, Prečna 8, telefon 311-625, vodstvo gradbišča Varaždin, Prvomajska 55, telefon 45-706. Poštni predal: 14.

MONTAŽNO PROIZVODNO PODJETJE

62000 MARIBOR, MELJSKI DOL 1

**TOVARNA LESOVINE
IN LEPENKE**

CERŠAK

**ŠENTILJ
V SLOVENSKIH
GORICAH**

izdelujemo v priznani kva-
liteta sivo in rjavo embalažno
lepenko, lepenko za kovčke, kar-
tonski prešpan, knjigoveško le-
penko ter ostale vrste specialne
lepenke po želji kupcev. Za kva-
liteto jamči naša dolgoletna tra-
dicija.

Promptne dobave večjih količin
omogoča nov avtomatski stroj,
na katerem je možna izdelava
lepenke v različnih formatih.

ZA CENJENA NAROČILA SE
TUDI V 1973. LETU PRIPORO-
ČA DELOVNI KOLEKTIV.

**ZNEBITE SE SVOJIH TRANS-
PORTNIH PROBLEMŲ —**

**PRENESITE JIH
NA ŽELEZNICO!**

za vas opravljamo:

prevoze po železnici

dostavo blaga na dom in z doma
s cestnimi vozili

prevoze vagonov z avtotranspor-
terji na področju Maribora in
Slovenske Bistrice

špediterska dela v tuzemskem in
mednarodnem prometu, za pale-
tizirano blago takoj vračamo
prazne, standardne palete

postaja Maribor je odprta za
kontejnerski promet

**ORGANIZIRAMO SKUPIN-
SKE IZLETE PO DOMOVINI
IN V INOZEMSTVO**

PREPRICAJTE SE O KOMPLET-
NOSTI, KVALITETI IN CENE-
NOSTI NAŠIH USLUG.

**ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE**

**TRANSPORTNO PODJETJE
MARIBOR**

**ZAVAROVALNICA
MARIBOR**

M A R I B O R , PARTIZANSKA C. 47

S POSLOVNIMI ENOTAMI, ZASTOPSTVI IN ZASTOPNIKI V VSEH
VEČJIH KRAJIH SLOVENIJE SE PRIPOROČA IN SPREJEMA V ZA-
VAROVANJE VSE VRSTE IMOVINSKIH, TRANSPORTNIH IN OSEB-
NIH ZAVAROVANJ.

VELETRGOVSKO PODJETJE IMPORT-EXPORT

NANOS - POSTOJNA

Hitro, solidno in poceni boste postreženi edino v Marketih: Postojni,
Semedelu, Umagu, Poreču, Izoli;

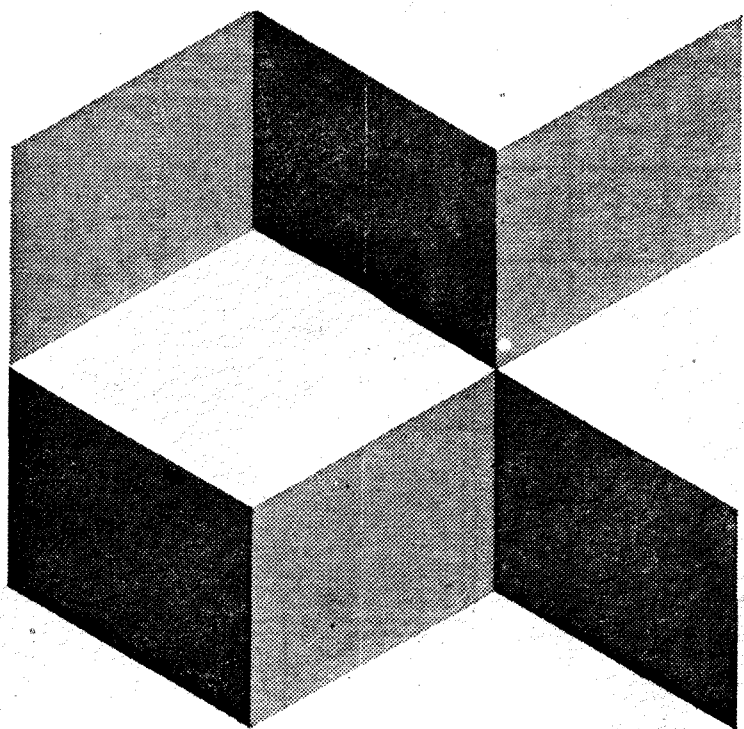
v samopostrežbah: Postojni, Portorožu, Piranu, Strunjanu, Luciji, Sa-
lari, Zusterju, Kopru, Bujah, Novigradu, Savudriji;

v delikatesah: Postojni, Piranu, Luciji, Bujah;

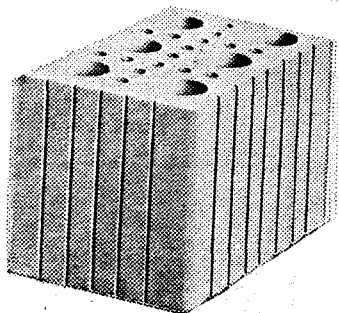
v biagovnicah: Postojni, Ajdovščini, Kopru, Izoli, Piranu;

v Supermarketu: Sežani.

VELIKA IZBIRA BLAGA ZA SIROKO POTROSNJO — KVALITETA!
Cenjeni potrošniki — priporoča se VAM VAS N A N O S



OPEKARNA KOŠAKI/MARIBOR



IZDELUJE
KVALITETNO
OPEKO

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

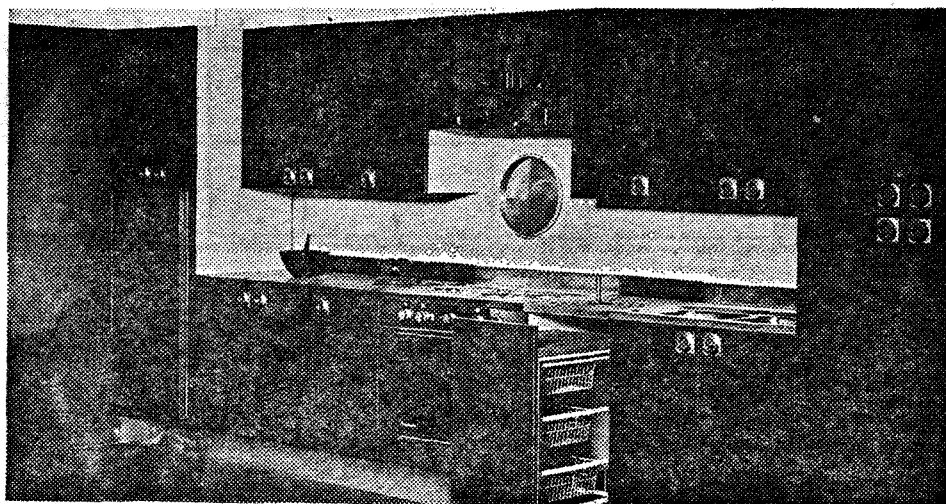
HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel SPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

**PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA**



TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.



kuhinja
»sirena« **lipa** ajdovščina
tel: 065-73011

IN V ZNAMENJU JANUARSKE VARČNOSTI
SPET NOVA PRILOŽNOST ZA UGODEN NAKUP pri

nama

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje

PRED POLLETNIMI
ZIMSKIMI ŠOLSKIMI POČITNICAMI nudi

nama

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje

od 15. - 31. januarja 1973

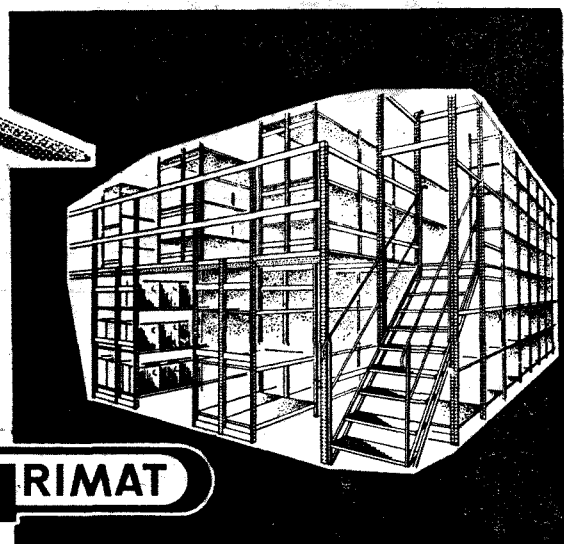
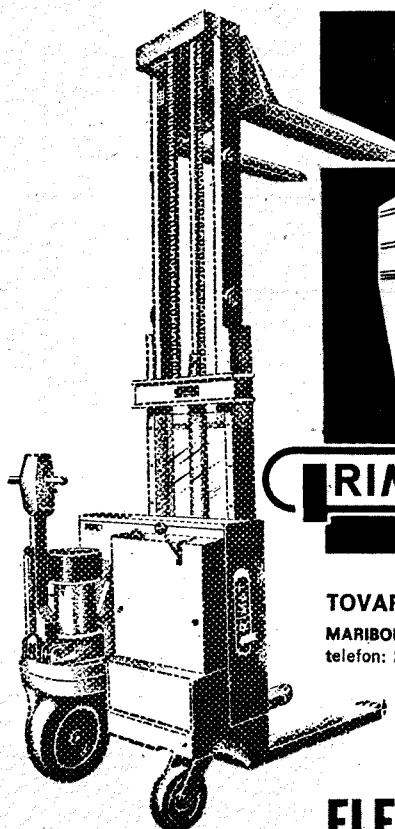
10%

POPUST

za nakup

ZIMSKO ŠPORTNE OPREME

- smuči in palice,
- vezi,
- pančerji,
- smučarska očala, kape in rokavice,
- različne maže za nego smuči,
- drsalke,
- sanke,
- športna konfekcija Mc Gregor — Toper



RIMAT

TOVARNA KOVINSKE OPREME

MARIBOR, Industrijska 22
telefon: 22 646, telex: YU 33 178

**ELEKTRIČNI PALETNI
VOZIČEK
Z VISOKIM DVIGOM**

Brezstopenjski sistem menjavanja hitrosti vožnje.

OKRETEN IN LAHEK za ozke hodnike in tudi za omejeno nosilnost tal.

UGODNO PREVAŽANJE, nesunkovita speljava.

CENEN IN EKONOMIČEN, idealna pomoč pri vašem transportnem delu.

Nosilnost: 1000 kg

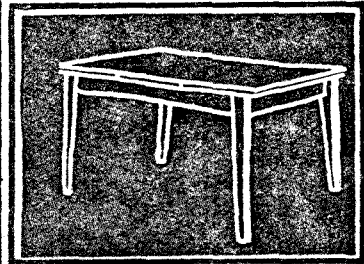
Specializirana tovarna za izdelavo skladiščne opreme in opreme za notranji transport.

KOMUNALNO PODJETJE

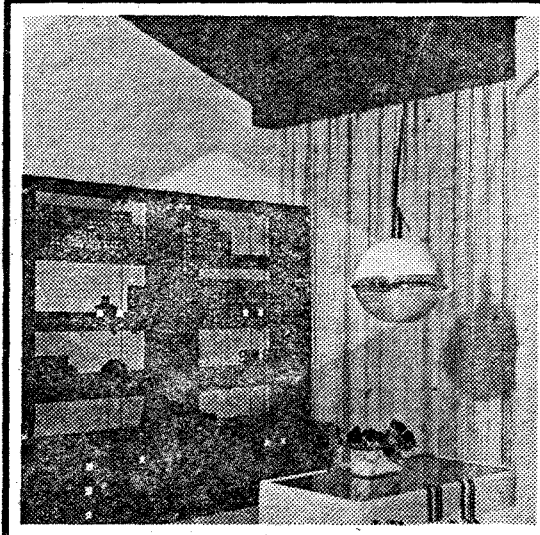
VODOVOD - NOVO MESTO

PRESKRBUJE POTROŠNIKE S PITNO VODO — VZDRŽEVANJE,
REKONSTRUKCIJE IN GRADNJE VODOVODNEGA OMREŽJA.

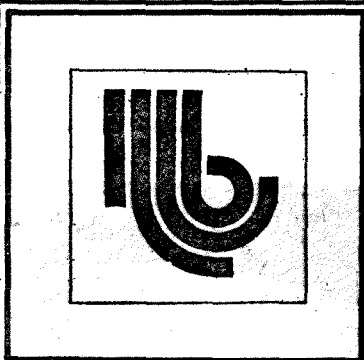
Nagradna križanka BREST št. 50



SESTAVIL: KOPRIVŠEK		MALUS	PISEC „ARIANE“	SODNI URADNIK V ZDA	TEKOČINA V ŽILAH	TURŠKI VELIKAS	SPROSTITEV, POČITEK	HUNSKI POGLAVAR	LAHKOATLET, REKVIZIT	KIP GOLEGA TELESA
PUSTOVANJE										
STROKOVN. ZA ENERGET.										
GL. MESTO JORDANIJE										

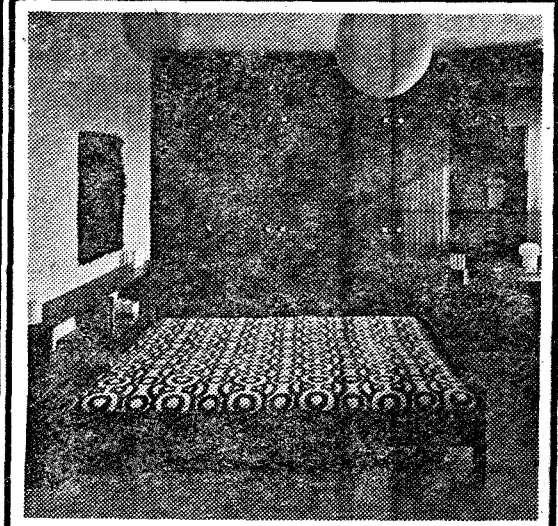


RISAL: J.K.	GLAS OB STRELU	PRISTAŠ MATERIA- LIZMA ORANJE								
NAJBOLJ RAZVITI SESALCI					SREDOZEM. RASTLINA	PTIČ SEV.MORIJA				„BREST“
ZELENICA V PUŠČAVI				NAJVIŠJA GORA	FUNTEK ANTON OBREDNIK	KARLOVAC REKA NA PELOPONEZU		ARZEN	LANTAN	
STRMINA					OCET		TOVARNA V LJUBLJANI			



BENETKE			NADAV			IT.SMUGAR, FIRMA				
CIUHA BRANKA			REDKO M.IME			GLASILO IT. SOCIALISTOV				
							DEL TV NAPELJAVE	1. MESEC		
								VNETJE ŠARENICE		
					ALJOŠA ŽORGA	HUS		RAZLIČNI CRKI TRAVA DRUGE KOŠNJE	ČEŠKA PRI- TROILNICA	

PROGRAM „BARBARA“	POGREB	GOZDNA ŽIRAFA	PISEC „ILIADJE“	NOČNA PTICA LEPO VEDENJE		INGOLIČ				NIKOLA TESLA	60 MINUT	ŠTEVNIK SPREJEM- NICE		
POHOTNIK						DOBROJ	MRTVIČNI KRC ZDRAVILNA RASTLINA						STRAŽNIK	ANTON AŠKERC
PROSTOR OKOLI NIŠE					IRIDIJ INDUSTRIJ. RASTLINA		REKA V BOSNI ZMIKAVT			NEUMNICA OKRASNA RASTLINA				
REDKO Ž.IME						JONES NOVO MESTO		GARDNER GRŠKA ČRKA		ALOJA				
TOVARNA OPEK							100 M ²		IGRALNA KARTA STANE SEVER	PODTALNO DELOVANJE	PIJAČA ST. SLOVANOV OS.ZAIMEK			PERNATA ŽIVAL
KRAJ PRI PORTOROŽU					MOUNT		DEL OBRAZA		ČLAN PIONIR ORGANIZACIJE TROPŠKA PTICA					



POVRŠINA											AKTINIJ KRČEVINA, LAZ			
NAŠ OTOK										SOVRAŽNICA ŽELEZA LITIJ				
KRAJ PRI HERCEG- NOVEM												ERBIJ	RADON	
JUNAK OTROŠKE PRAVLJICE														
ST.ŽIDOVSKI VLADAR											BOOICA			

Nagradni kupon 50

Priimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

Razpis nagradne križanke

Tole Brestovo nagradno križanko, rešeno, v posebni pisemski ovojnici z označbo »križanka štev. 50«, nam vrnite do 5. februarja 1973. Pravilne rešitve in imena treh izžrebancev pa boste zasledili v 6. številu, ki izide 8. februarja.

Pripravljene imamo tri knjižne nagrade — kot običajno: »Sveti Urh«, »Beg z morišča« in »Prvi bataljon«.

Takoj nam sporočite, če potrebujete še kakšen izvod »TV-15«.

Uredništvo in uprava

Listi iz albuma padlih

Zveza združenj borcev NOV občine Velenje je prav gotovo ena najbolj dejavnih pri ohranjanju revolucionarnega izročila. Doslej so zbrali gradivo o pomembnih dogodkih iz revolucionarnega in narodno osvobodilnega boja. Na osnovi tako zbranega in obdelanega gradiva so izdali album **SPOMENIKI REVOLUCIJE**, ki je nekakšna miniatura zgodovina NOB velenjske občine. Sedaj pripravljajo o tem kratkometražni film, izdelali pa so tudi albume padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja za vseh 16 združenj. Iz enega teh albumov smo si izposodili nekaj listov in jih ponatiskujemo.

Ta album je posvečen padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja s področja združenja borcev NOV Gaberke-Družmirje. Predsednik tega združenja je Stane Podvinšek, ki je postal član ZZB NOV kot sin padlih borcev Franciške in Franca in zato, ker je kljub mladoletnosti sam sodeloval v osvobodilnem gibanju, saj so ga Nemci zaprli komaj trinajstletnega in ga držali v temnici od 2. avgusta 1944 do 5. februarja 1945. S priimkom Podvinšek so v albumu kar štiri žrtve. Največ žrtev pa je s priimkom Skornšek in sicer kar šest. Nemški okupatorji so s to revolucionarno družino tako kruto obračunali, da je ostala pri življenju samo Milka Skornšek, sedaj poročena Jezernik. Naj bo naš ponatis skromna odložitve spomnu teh ljudi, ki so s svojo žrtvijo za veliko stvar slovenskega naroda in vsega človeštva postali nesmrtni.

V šestnajstih albumih je obdelanih s kratkimi življenjepisi in zbranih 638 fotografij padlih in žrtev fašističnega nasilja. Gradivo za albume je najprej zbiral upokojeni učitelj Avgust Rozman, po njegovem odhodu v Ruše pa je gradivo preverila, dopolnila in dokončno obdelala Mara Topolovec, ki je imela v pomoč 7-člansko komisijo. Za veliko delo izreka njej kot vsej organizaciji priznanje tudi naše uredništvo.

Podvinšek Franc-Bruno, sin Matevža in Helene, roj. Čas, 21. novembra 1907 v Ravnah, rudar iz Gaberk, poročen



Izhaja iz delavske družine. Tudi sam je delal kot rudar v velenjskem rudniku. Bil je razgledan in napreden delavec. Že pred vojno je politično delal. Sodeloval je z različnimi komunisti kakor tudi z Antonom Mlinarjem iz Gaberk in Ano Venek iz Pesja. Bil je član partije. Po razsulu stare Jugoslavije se je takoj vključil v osvobodilno gibanje. Sodeloval je pri organiziranju pomoči prvim bojem in aktivistom, pri pridobivanju zavednih ljudi za NOG. Vodil je sestanke s kmeti in zbiral orožje. Bil je izdan. Zato se je umaknil v ilegalo in potem v decembru 1941 med partizane. Pridružil se je 1. štajerskemu bataljonu. Pozneje je prešel v Pohorski bataljon. Postal je vodnik 2. čete Pohorskega bataljona, nato pa komisar. Zelo se je trudil za politično vzgojo borcev. V najtežjih razmerah je izvajal najbolj zahtevne akcije. Bil je hraber borec in dober tovariš. S svojim pogumom in drznostjo je pokazal vse odlike pravega revolucionarja in komuniste. Ko so Nemci 8. januarja 1943 pri Treh žeblih na Pohorju uničili Pohorski bataljon, je padel tudi Bruno.

Podvinšek Franciška, hči Franca Hrastnika in Terezije, roj. Tamše, rojena 30. septembra 1907 v Gaberkah, gospodinja iz Gaberk, poročena.

Izhaja iz delavske družine. Poročila se je z rudarjem Francem Podvinškom-Brunom, ki je bil predvojni komunist in borec za delavske pravice. Skupaj z možem sta



začela takoj po zlomu Jugoslavije sodelovati z osvobodilnim gibanjem. Mož se je kmalu umaknil v ilegalo in odšel v decembru 1941 med partizane. Franciška mu je sledila 5. januarja 1942, ko se je pridružila Saleški četi. Zaradi težavnih razmer so se morale ženske umakniti k raznim kmetom. Franciška Podvinšek in Marica Takauc-Zverka sta se umaknili h kmetu v Šentvidu in Sp. Razborju. Nato pa sta prišli h kmetu Podlesniku v Ravnah, ki je bil sorodnik Podvinškove. Ta je obe zadržal in o tem obvestil Nemce. Obe partizanki sta spoznali, da sta izdani in sta skušali ubežati. Tedaj ju je Podlesnik pobil s sekuro. To se je zgodilo julija 1942. Obe partizanki sta pokopani na šoštanjskem pokopališču.

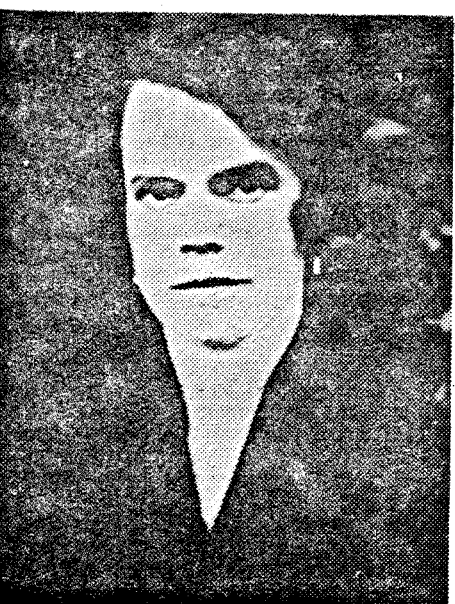
Podvinšek Marija, hči Matije Doblšek in Elizabete, rojene Hleb, rojena v letu 1888 na Ravnah pri Šoštanju, gospodinja iz Gaberk, poročena.



Kot hči revnega kmeta se je v letu 1917 poročila z vdovcem Matevžom Podvinškom, ki je bil oče enajstih otrok. Bila je skromna in tiha žena. Kmalu po okupatorjevem prihodu je odšel njen sin Franc v ilegalo in se pridružil partizanom. Mati mu je pomagala. Zaradi izdajstva so jo Nemci 4. avgusta 1942 odpeljali v taborišče Auschwitz, kjer je kmalu umrla.

Skornšek Cecilija, hči Franca in Ane, roj. Pristovšek, rojena 1. novembra 1903 v Gaberkah, delavka iz Gaberk, samska.

Oče je bil rudar. V družini je bilo devet otrok, pa si je morala že zgodaj najti delo. Kot vsa družina, je bila tudi Cilka



napredna in narodno zavedna. Kmalu po prihodu okupatorja je začela podpirati osvobodilno gibanje. S hrano in z drugim materialom je podpirala prve borce. Zaradi izdajstva so jo Nemci poleti 1941 odpeljali v celjske zapore, a so jo kmalu izpustili. Ni prenehala z delom. Zopet se je vključila v osvobodilno gibanje in pomagala partizanom. Zbirala je hrano, obleko in podobno. To delo je opravljala skupaj s svojimi brati. Imela je zveze še z drugimi aktivisti. 4. avgusta 1942 je bila zaradi izdajstva ponovno aretirana. Odpeljali so jo v celjske zapore, nato pa internirali v taborišče Auschwitz, kjer je umrla 8. novembra 1942.

Skornšek Anton, sin Antona in Marije, roj. Zajc, rojen 15. junija 1912 v Gaberkah, delavec iz Gaberk, samski.



Izhaja iz delavske družine, ki je živela v pomanjkanju. Zato si je Anton moral že zgodaj sam služiti kruh. Že kmalu je spoznal krivičnost takratne družbene ureditve. To spoznanje ga je kmalu po nemškem vdoru v Jugoslavijo privedlo med sodelavce osvobodilnega gibanja. Zaradi izdajstva so ga Nemci 2. julija 1942 odpeljali v celjske zapore, od tam pa v Maribor, kjer so ga ustrelili 8. junija 1942.

Skornšek Franc, sin Franca in Ane, roj. Pristovšek, rojen 29. marca 1906 v Gaberkah, delavec iz Gaberk.

Izhaja iz napredne slovenske družine. Oče je bil rudar in je v naprednem duhu vzgajal otroke. Tudi Franc je bil pristaš naprednih idej in je aktivno sodeloval v delavskem gibanju. Delal je v šoštanjki usnjarni. V letu 1935 je bil med organizatorji stavke v usnjarni. Zaradi te stavke je



bil odpuščen iz službe. Ker rednega dela ni mogel dobiti, se je preživljal s priložnostnimi zaslužki. Spomladi leta 1941 je dobil delo v obratu lesne voine v Šoštanju, kjer je delal do aretacije. Julija 1941 je bil aretiran zaradi sodelovanja z osvobodilnim gibanjem. Odveden je bil v celjske zapore, nato pa v taborišče Mauthausen, kjer je umrl 14. novembra 1941.

Skornšek Franc, sin Antona in Marije, roj. Zajc, rojen 30. septembra 1916 v Gaberkah, rudar iz Gaberk, samski.

Osnovno šolo je dokončal v Šoštanju. Nato se je zaposlil kot rudar v velenjskem rudniku. Bil je priden delavec in napredno usmerjen. Že kmalu se je pridružil osvobodilnemu gibanju. Zbiral je živež in drug material za aktiviste in prve partizanske skupine. Za njegovo delovanje so zvedeli Nemci. 2. junija 1942 so ga



odpeljali v celjske zapore, od tam pa v Maribor. Nato so ga internirali v taborišče Mathausen, pozneje pa v taborišče Dachau, kjer je umrl 12. novembra 1942.

Skornšek Ivan, sin Franca in Ane, roj. Pristovšek, rojen 21. oktobra 1920 v Gaberkah, delavec iz Gaberk, samski.

Že pred vojno se je družil z naprednimi delavci, se ravnal po njihovih navodilih in se napredno usmeril. Zaposlen je bil v tovarni usnja v Šoštanju. Kmalu se



je povezal z osvobodilnim gibanjem. Zaradi izdajstva so ga Nemci 31. januarja 1942 odpeljali v celjske zapore, od tam pa v Maribor, kjer so ga ustrelili 7. aprila 1942.

Skornšek Karel, sin Franca in Ane, roj. Pristovšek, rojen 7. novembra 1907 v Gaberkah, rudar iz Gaberk, poročen.

Izhaja iz napredne proletarske družine in se je tudi sam napredno usmeril. Do leta 1935 je delal v šoštanjki usnjarni. V tem letu je bil zaradi stavke v tovarni odpuščen z dela. Nato je bil nekaj časa brez stalne zaposlitve. Končno mu je uspelo dobiti delo v velenjskem rudniku.

Po prihodu okupatorja je bil 29. junija 1941 aretiran in odpeljan v celjske zapore. Po treh tednih je bil izpuščen. Še vedno je sodeloval z osvobodilnim gibanjem, pomagal je s hrano in drugim materialom.



Njegovo delo je bilo izdano. 4. avgusta 1942 so ga z družino vred ponovno aretirali. Karel je bil poslan v taborišče Auschwitz, kjer je kmalu umrl.

Znanka iz IV. in V. ofenzive

Ponosni so nanjo. Nima vsakdo take mame. Sicer so zdaj trije že na univerzi, a spomin na dni, ko jih je učila prvih korakov, je še vedno živ. »Ringa ringa raja... kuža pa pri-teče in vse na tla pomeče...«

Le kdo se ne spominja te pesmice! »Vsi smo se radi igrali, tudi moji otroci,« se spominja Katarina Lisjak in s prijetnim nasmehom nadaljuje: »Veste, ni jim pa bilo jasno, zakaj ne smejo počepniti na tla tako kot jaz, z nogo naprej. Saj veste, otroci oponašajo starejše v vsem in zato je bilo treba na njihova radovedna vprašanja odgovarjati. Mamica ne more počeniti, ker ima trdo koleno... Zakaj? Zato, ker je bila ranjena. Kaj pa je to ranje-na? Težko je tako majhnim otrokom pojasniti, jim odgovoriti, da bodo za-dovoljni. Ne vem, kako sem jim takrat potešila radovednost, toda z leti, ko so odrasli, jim je postalo jasno...«

Trije so že na univerzi, najmlajši pa v drugem razredu osemletke. Ponosni so na svojo mamo. In kako tudi ne! V letih, ko so oni komaj dojemali res-nico o grozotah zadnje vojne, je bila njihova mama že partizanka. Titovko je nosila, ko ji je bilo komaj 14 let. So-borci so jo klicali kar za Mladena.

»To pa ni slovenski ime,« pravim. »Seveda ne, saj sem Črnogorka. Po-prej sem se pisala Djoković...«

»Kako pa to, da ste odšli tako mladi k partizanom?«

»Moja sestra Angelina je bila še mlajša. Bilo ji je komaj 9 let. Pa kako je bila pogumna in pametna! Oče in bratje so bili že v gozdovih, mater pa so Italijani Zaprli. Tako sva ostali sa-mi doma. Toda imeli sva zvezo z oče-tom. Ko naju je italijanski poveljnik vprašal, kje so partizani pa oče in brat-je, je Angelina takole odgovarjala: ...Kje da so? Na kmetih čuvajo živi-no... Pušk pa nimajo, imajo samo vile in kose. Komunisti da so? Kaj pa je to? Ali se to namaže na kruh? Ko na-ju je hotel podkupiti z bomboni in čo-kolado, sem sladkarije odklonila. Se-stra pa je rekla: 'Le vzemi, če bova mi-dve pojedli, bodo pa oni imeli manj!' Kmalu zatem so partizani ujeli nekaj Italijanov in v zameno zanje je bilo osvobojenih iz zapora nekaj jetnikov, med njimi tudi moja mama. Potem smo vsi skupaj postali partizani...«

»In kdaj ste bili ranjeni?«

»Dvakrat sem bila. Prvič v tretji ofenzivi leta 1942 v vasi Zavrč pri Sa-rajevu. Vse naše brigade so odšle v Bo-sno. Peta črnogorska se je počasi po-mikala za glavino. Sčutili smo bolnico in ranjence. Nenaadoma se pojavi na nebu dvokrilec, nas večkrat preleti, na-to pa se zgubi za smrekami. Sava Ko-vačević takoj ukaže premik. Toda kma-lu nas sovražnik napade. Orožja smo imeli sicer dovolj, le streliva nam je primanjkovalo. Dva dni smo bili brez hrane, vodo pa je sovražnik zastrupil. Z vseh strani so žvižgale krogle in tako je zadelo tudi mene. Kljub ranjenemu kolenu sem še lahko hodila in jahala. Tako nam je končno uspelo priti do

Grmeča. Tam sem postala bolničarka, instrumentarka...«

Po četrti ofenzivi je partizanka Mla-den postala politična komisarka čete, ki se je vadila za boj s topovi. V tej četi je bil tudi vod italijanskih partiza-nov.

»Mama, pa povej še to, kako je bilo tisto zimo, ko ste morali prati perilo!« se oglasi eden od sinov.

»Ja, ko smo se ustavili pozimi blizu Nikšića, so dekleta prala perilo. Seveda je bilo vmes tudi perilo italijanskih partizanov. Ne, njim pa že ne bodo prale, so se uprle. Zato sem začela sa-ma prati. Z zgledom sem pomagala, da so potem dekleta premagala še tisti, takrat človeško razumljivi kanček od-pora do italijanskih borcev. Ko sem morala na novo dolžnost v Plevlje, to je v moj rojstni kraj, so italijanski bor-ci protestirali. Hoteli so, da ostanem z njimi. Pa sem jih,« se hudomušno na-smeje, »kar odločno pomirila. Stopila sem do vsakega posebej in ga nagovo-ri-la: 'Bruno, Mario, Antonio... parti-zan?' 'Ja' partizan.' 'Torej?' 'Razu-mem...«

Tu je prekinila najin pogovor so-se-da, ki je prišla na običajen klepet. Kot je to v družini Lisjak navada, je moja sogovornica takoj pristavila na plin vo-do za kavo. Njeno odsotnost pa so iz-koristili otroci ter postregli še z neka-terimi podatki o svoji mami.

»Veste, ko so pred leti v ljublan-skih kinematografih predvajali naš film Neretva, smo nagovarjali mamo, da bi si ga skupaj ogledali. Kajti bila je sa-ma udeleženka četrte ofenzive. Toda vse preveč blizu in prebleči so zanj-tisti časi, ko jo je sama ranjena doživ-ljala. Rekla nam je, da ne bi mogla prenesti, če bi jo videli ljudje, kako jo-če. Sami pa le pojdit, je še prista-vila. Pa tudi ob nedeljah, ko so po radiu oddaje »še pomnite, tovariši?«, moramo paziti, da mama ne pride v sobo. Preveč je občutljiva in kar joka-ti začne. Pa ne mislite, da je zmeraj tako občutljiva. Najraje smo jo poslušali, ko nam je pripovedovala o dnevih in letih po osvoboditvi. Velikokrat se je vračala domov v Plevlje k materi in očetu. Prišla sta tudi brat in sestra. Razen sestre so bili vsi ranjeni. In kot za šalo je oče dejal: 'Ajde, invalidski zbor da zaseda!' Očeta je sploh imela najrajši. Zanj je bil 'veliki oče'«

»No, v peti ofenzivi pa sem bila ra-njena v obe nogi,« je nadaljevala, ko smo popili kavo. »Pravzaprav se mo-ram zahvaliti za življenje svojemu uči-telju, ki me je sunil v jarek, takoj ko je opazil sovražni mitraljez. Njega pa je ubilo. Ranjeno me je našel oče in me še s petnajstimi mladinci prenesel v Bosno. Prvič me je operiral švicarski zdravnik. Nič kaj uspešno. Potem sem bila v Beogradu operirana sedemkrat. Seveda že po osvoboditvi in tekem ne-kaj let, zadnjikrat pa v Zagrebu...«

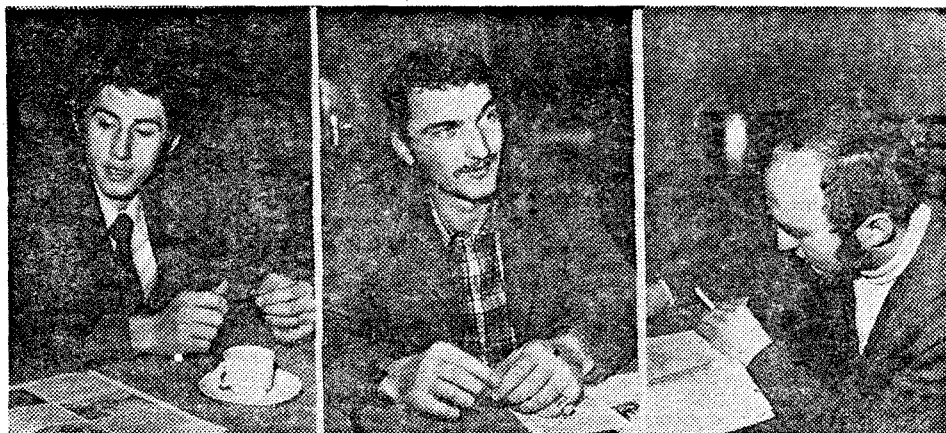
Vse do leta 1955, ko je bila invalid-sko upokojena, je Katarina služila v armadi. Je 80-odstotni vojaški vojni in-valid, nosilka partizanskega spominske-ga znaka od 1941, njeno sobo pa poleg slik iz časov, ko je bila partizanka, kra-si tudi Titovo priznanje in zahvala za zasluge v veliki bitki na Sutjeski. Leta 1949 je prišla v Ljubljano. Naslednje leto pa se je poročila. Ima štiri otroke, toda znanci govore, da jih ima veliko več... In prav imajo, zakaj mnogim dekletom in fantom iz okolice ali pa iz drugih krajev je kakor mati.

»Kar zmrza me po vsem telesu, ka-dar slišim tisto noro čevkanje, da je današnja mladina pokvarjena. In le, kaj motijo nekatere dolgi lasje? Po la-seh res ne moreš soditi mladine...«

Optimizem in prepričevanje. To je bilo in je še vedno Katarinino orožje. Lisjakovo dvorišče je še posebej v času letnih počitnic športno igrišče v ma-lem. Glasovi mladih, tudi dolgolascev, se širijo po sosednjih dvoriščih, prav tako udarci bele žogice ob loparje in zeleno mizo. Mladi se pogovarjajo o glasbi, športu, filmih, ljubezni... in povsod je prisotna Katarina.

»Treba se jim je posvetiti, živeti se moraš v njihov svet, gledati ga moraš z njihove perspektive, pa vidiš, da so mladi zares zlati. Le nekaj malega jim je treba nuditi, le nekaj toplih be-sed...«

ROMAN VERAS



V pogovoru o delu mladih Občinske konference ZMS Ljubljana-Šiška, so sodelovali tudi: VIDO GANIČ, BORIS ČRNE in JANEZ ELIČAN.

Šele v akcijah spoznamo mlade

Spominjam se jih... Blatni so bili in od hoje ter pesmi razgreti, ko so iz Ljubljane pripešali v partizansko Cerkljo. Ne, ne bom začel naštevati vseh akcij, ki jih je pripravila Občinska kon-ferenca ZMS Ljubljana-Šiška. Še nekaj trenutkov in bom njihov gost.

Ugotavljam, v katerem izmed sed-mih nadstropij se bova ustavila. STO-JAN KREBELJ ni le predsednik občin-ske konference mladih; je tudi študent in prijazen gostitelj, čeprav prihaja s polurno zamudo.

Konferenca mladih iz Šiške ima mla-dinske aktivne v krajevnih skupnostih, v organizacijah združenega dela in v os-novnih ter srednjih šolah.

Prvo, drugo, tretje nadstropje... Na srečo je Stojan zgovoren mladenič. Pre-den prideva na dolg hodnik, izvem, da ima Občinska konferenca komisije za različna področja dela: komisijo za družbeno-ekonomske odnose, komisijo za krajevne skupnosti in klube, za vzgo-jo in izobraževanje, za splošni ljudski odpor in idejnopolitično komisijo. Med vsemi je najsamostojnejša komisija za SLO, ki ima med drugim nalogo, da ob-navlja tradicijo NOB, da ob obletnicah pomembnejših dogodkov iz naše polpre-teklosti organizira proslave, pohode, ko-memoracije...

Začela sva klepetati o mladinskem centru v Zg. Šiški pa o tistem, ki ga ustanavljajo mladi v Medvodah, pa o... Nisva več sama. Za dolgo mizo si se-gamo v roke.

BORIS ČRNE (študent, član sekre-tariata aktivna mladih):

»Ne, o mladini, ki se zapira v svoj krog, ne moremo govoriti. Dejavnost mladine je odvisna predvsem od nas — mladih. Kjer se pojavljajo zaprte skupi-ne, se da razbrati, da odnosi med ljud-mi niso zdravi, da je med njimi nekak-šna oblika karierizma, ki negativno vpli-va na vse okolje in seveda odbija tudi mlade.«

Že nekaj mladincev s skromnimi sredstvi lahko omogoči v ustreznem okolju primerne oblike organiziranosti mladih. Mislim, da to potrjuje tudi naša organizacija v Šiški, ki je živela tudi po-tem, ko so občinsko organizacijo ukinili.

Toda najvažnejše je, da skrbimo za akcije, ki privabljajo širok krog mladih. Na tak način tudi skrbimo za kadrovan-je mladinskih aktivistov. Prepričan sem, da daje dandanes šola mlademu človeku za družbeno delovanje mnogo premalo usposobljenosti in da se zaradi tega mladi ljudje ne znajdejo.

Mladi komunisti imajo prav to po-membno nalogo, da poskušajo vključiti svoje sovrstnike v vse oblike organizi-ranega delovanja, s čimer pripomorejo k širši aktivnosti in razbijanju zaprtosti v mladinskih organizacijah. Seveda pa ustvarja v mladinskih organizacijah neaktivnost tudi dejstvo, da imajo mla-di premalo ustreznih prostorov in se-veda premalo sredstev. Gradimo nova naselja in pozabljamo na prostore za družbeno dejavnost, za delo krajevnih skupnosti, hišnih svetov in mladinskih aktivov.

Seveda pa je naš način dela tak, da si najprej priborimo osnovne pogoje za delo, poskrbimo za široko zasnovane akcije, ki pritegnejo zaradi svojega kul-turnega, političnega ali športnega pome-na zelo veliko mladih. V takih akcijah mlade šele spoznamo.

Naj pripovedujem o DNEVU MLA-DIH ŠIŠKARJEV? S to akcijo smo pridobili izredno širok krog mladih tudi za politično delo. Usposobili smo jih na naših političnih šolah in jih pozneje vključili v delo na terenih, kjer živijo in delajo.«

Pravzaprav govorimo o družbeni ena-kopravnosti mladine. Nobenega dvoma ni, ali nas starejši občani obravnavajo kot sebi enake, menijo moji sogovorni-ki. Šišenski mladinci so vključeni v

vrsto samoupravnih organov v občini, imeli so delegata na drugi konferenci ZKJ, njihovi predstavniki so v izvršnem odboru SZDL... Kadar te kdo izvoli, ti da tudi zagotovilo, da si vreden zaupa-nja.

Vido GANIČ (uslužbenec, sekre-tar aktivna mladih komunistov):

»In vendar... Šišenski mladi komu-nisti smo že pred Titovim pismom ugo-tovili, da bo treba našo aktivnost razši-riti še na nekatera področja. Zavedamo se, da je v družbenopolitičnih organiza-cijah premalo mladih komunistov. Ni dovolj, da mladi komunisti zgolj poživ-ljajo delo v mladinski organizaciji. Na-ša naloga je tudi idejnopolitično izobra-ževanje. Zaradi tega smo pripravili vr-sto predavanj in seminarjev.«

Mladi so opozorili na pomanjkanje socialistično angažirane šole. Ugotavlja-jo, da je šola prepuščena sama sebi, da je pogosto usmerjena mimo programa Zveze komunistov. Prav tako so mladi opozorili na premajhno povezanost med mladimi in starejšimi komunisti. Mladi so ostajali večkrat brez konkretnih de-lovnih nalog. Torej omenjajo preskro-mno povezanost med partijsko organi-zacijo.

In kakšen je kriterij za sprejem mla-dih v Zvezo komunistov? Mladinec je moral v preteklem obdobju pokazati neko svojo družbenopolitično dejavnost. Poudarjamo, da je sprejetje v Zvezo ko-munistov priznanje mladincu za do-seďanje uspešno delo pri izgradnji soci-alistične družbe.«

Naj se za trenutek vpletem v klepet. Pred leti je bilo precej problemov z mladimi Šiškarji, ki so živeli v »svojem« svetu. Toda z vse večjo aktivnostjo mla-dinske organizacije in njenimi oblikami organiziranja je takih pojavov vse manj, kar potrjujejo tudi podatki up-rave javne varnosti. Kadar so mladi pri-marno organizirani in zaposleni tudi v svobodnem času, ne postanejo objekt »pocestne« vzgoje in tudi ne gostilniški »inventar«. Kadar si mladi sami usta-vijo pogoje za svoje oblike delovanja (Mladinski center v Zg. Šiški), se ni bati, da ne bodo postali pozitivno organi-zirana družba.

»Toda,« pravi Boris Črne, »če invest-i-torji pozabljajo na tisti del zakonskega določila, ki zahteva, da ima vsako po-slopje zaklonišče, se ni čuditi, da imajo mladi še manj možnosti, da bi prišli povsod do svojih klubskih prostorov.«

JANEZ ELIČAN (strojni ključavni-čar, član predsedstva aktivna ZMS Lito-stroj):

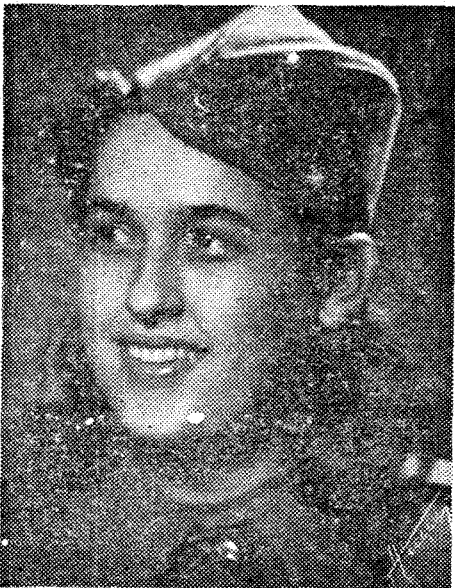
»V našem podjetju smo imeli že leta 1968 ustanovljen aktiv mladih komu-nistov, ki je bil idejni nosilec vsega načrt-nega dela v ZMS. Poudariti moram, da se je mladina v tovarni Litostroj še po-sebej zanimala za ustavne spremembe, 21. in 22. ustavni amandma, ki govorijo o pravicah in dolžnostih delavca — ne-posrednega proizvajalca. Naša mladinska organizacija je na področju vklju-čevanja mladih v delavsko samouprav-ljanje, dosegla velik napredek. Mladin-ci so vključeni v vse temeljne organiza-cijah dela, v poslovne odbore... so ena-korapni udeleženci v odločanju v samo-upravnih organih.«

Seveda smo tudi v temeljnih organi-zacijah dela ustanovili mladinske akti-ve, s čimer smo šli v drugo fazo ustavnih sprememb, kjer se govori o politič-nih aktivih, ki jih sestavljajo: Zveze ko-munistov, sindikati, mladinske organiza-cije in samoupravni organi.

Pripravljali smo izobraževalne semi-narje in naše delo je obrodilo lepe uspehe.«

Samo poslušal sem in si želel, da bi bil večno mlad... (Fotografija in tekst) SILVO TERŠEK

o mladih in za mlade



Katarina Djoković, poročena Lisjak, je imela partizansko ime Mladen.

Vohunstvo v belem

Anita ni izmišljena junakinja s filmskega platna. Je partizanska obveščevalka, ki je s svojo inteligenco in s svojim junaštvom delala prave čudeže. Bila je ena tistih številnih žensk, ki so pogumno delovale v tako imenovani podzemski fronti, tam, kjer se je bil boj za odkrivanje sovražnikovih tajnosti. Povsod so bili potrebni domači ljudje: v nemški in ustaški mornarici, v letalstvu in pešadiji, v nemških, ustaških in četniških štabih ter pisarnah, povsod in ob vsakem času. To številno vojsko so sestavljale gimnazijke, študentke, delavke, bolničarke, učiteljice, zdravnice, gospodinjje... Med njimi je bila tudi mlada bolničarka ANITA DROBNIĆ-MRDŽENOVIC.

»Dokumente, prosim!« V vojni je bila ta ukaz zelo pogost. Vlaka je bil jutranji. V vagonu, kjer so počivali delavci in uslužbenci, je zavladala tišina. »Ustaši spet nekoga lovijo,« je zašepetal nekdo. »Dokumente!« je ponovil vodja patrolje neki lepi ženski. »Izvolite!« »Potujete v Karlovac?« »Kakor vidite!« Vrnili ji je dokumente in nadaljeval s pregledom drugih potnikov.

Od Zagreba do Karlovca se je pot vlekla celo večnost. Mlada potnica Marija Plevko, ki je potovala v tretjem razredu in ki so jo pravkar legitimirali, je postala malce nestrpna. V dvojnem dnu svoje torbice je nosila zelo važne dokumente in nekaj dinamita. Ni potovala k bolni teti, kot je bila povedala ustašu, temveč je opravljala nalogo, ki so ji jo zaupali partizani v Zagrebu. Njeno ime in njen priimek sta bila izmišljena, zakaj bila je obveščevalna kurirka. Na pot jo je poslal vodja tajne partizanske službe, komunist in ilegalce, ki so ga poznali le pod imenom Brko.

Vlak se je ustavil. Izstopila je, pokazala stražarju ponarejeno izkaznico in pohitela v mesto. Ustavila se je pred vrati zapora in brez oklevanja pozvonila. Povedala je, da je zmenjena z dr. Zegarcem, ki je bil sodnik in upravnik zapora. Bil je član iste tajne službe kot Marija. Poklical je stražarja in mu ukazal: »Zapri gospodično v celico št. 3! Samo za to noč, seveda!« Okoli polnoči so se vrata njene celice odprla. »Zdravo!« je rekla mlademu človeku. Dala mu je svojo torbo, ki je bila namenjena partizanom in sprejela pošto z navodili partizanskemu obveščevalnemu centru v Zagrebu. Ta način vzdrževanja zveze je bil nekoliko nenavaden, a takrat najhitrejši in dokaj varen. Naslednje jutro se je poslovila od sodelavca, dr. Zegarca. »Se še vedno bojiš te nevarne igre?« jo je pred odhodom vprašal. Samo pogledala ga je in on je nadaljeval: »Ti ni žal življenja?« »Pa tebi, tovariš?« »Toda ti si tako mlada... lepa...« Marija niti pomislila ni na to, da ga zadnjič vidi. Nekega dne je odšel v gozd in padel v vrstah partizanskega odreda.

Skrivnostna potnica na progi Karlovac—Zagreb je bila Anita Drobnić. Delala je v ambulanti v Hirčevi ulici kot medicinska sestra. Hkrati je študirala na glasbeni akademiji. Izreden talent in dobra volja sta ji omogočila, da je obe področji spretno združevala z napornim delom za partizane.

Nekega dne jo je prijatelj Branko Faleskini nagovoril: »Anita, potrebuje-

mo te!« »Zakaj?« je vprašala Anita. »V domobranski kasarni v Crnomercu nas nekaj oficirjev in vojakov dela za osvobodilno gibanje. Potrebna nam je dobra zveza. In ti bi bila kot naročena.« Privolila je. Ni se prestrašila niti tedaj, ko je prišlo do prvih aretacij v tisti kasarni in so Faleskinija zaprli. Nadomestil ga je Ljudevit Gerl, ki je hotel dobiti zdravila in kirurške instrumente. Za le-te pa za obleko in hrano je morala poskrbeti Anita.

Njen velik uspeh je bil — ustaš Tomo Oršić. Nekdanji grafični delavec je zašel med Paveličeve emigrante in ostal z njimi v Italiji vse do vrnitve v Jugoslavijo. Človeško je bilo v njem le nagajanje do žensk in alkohola. Postal je visoka ustaška glava in zato tudi Anitin plen. »Tomo, dal mi boš dve dovolilnici za Jasenovac! Moje sosede, ki se prav nič ne razumejo na politiko, imajo tam sorodnike, ki so nekaj mešetarili, in tako bi jim rade poslane pakete. Saj vladi to nič ne škoduje, kajne?« Dvignil je oči s kozarca čiste slavonske slivovice in pokimal z glavo. Prek te veze je Anita rešila iz Jasenovca Meriko Brever. Ko jo je osvobodila, je bila leta bolj podobna okostnjaku kot živemu bitju. Pozneje je odšla k partizanom. Kot vsi pijanci je bil tudi Tomo pod vplivom alkohola zelo zgovoren. Dovolj je bilo le spretno postavljati vprašanja in zvedeli so marsikaj: Se posebno se je izkazala Anita. »Polkovnik Moškov se pripravlja za čiščenje Moslavinske gore. Brž ko ozeleni, bodo Nemci in ustaši odšli na Kozaro in tedaj bodo videli komunisti...« je povedala. Razen Oršića so bili v Anitini mreži še nekateri drugi. Tako ji je uspelo rešiti precej partizanov.

V prvem obdobju obveščevalnega dela je bila tesno povezana s skrivnostnim Brkom. Ivan Krajačić, kot je bilo njegovo pravo ime, ji je dal tudi taka navodila: »Sestajaj se z ustaškimi oficirji. Zanimajo nas njihovi vojni načrti, napadi... Potrudi se, da čimveč odkriješ!«

In Anita je odkrivala...

Leta 1942 so okupatorji požgali Kozaro in del Posavine ter pustili za seboj ogromno otrok brez staršev in domov. Ker se ustaška vlada ni zmenila za »pravoslavne otroke«, je zanje poskrbel Rdeči križ. V Josipovcu so odprli dom za te vojne sirote. Številni zdravniki, medicinske sestre in meščani so jim prihiteli na pomoč. Med njimi je bila tudi Anita Drobnić.



Anita Drobnić-Mrdjenović

O tem je povedala naslednje:

»Nekega dne me je po telefonu poklicala medicinska sestra Anka Meleš in me poprosila za pomoč. Prišla sem in takoj prevzela dežurstvo. Nikoli ne bom pozabila tistih nekaj noči, ki sem jih preživela v domu v Josipovcu. Dežurala sem v dveh velikih sobah, ki sta bili napolnjeni s sirotami, starimi meseci dni do štirinajstih let. Otroci so neprenehoma jokali. Za hrano? Ne! Za starši. Mama, oče, dedek, babica... Nekateri so bili še v šoku in so grozno kričali in vpili. Ob misli, da so med njimi mnogi, ki so gledali mučenje in ubijanje svojih staršev, sem se še bolj zdrznila. Spominjam se dekle — stara je bila okoli deset mesecev — ki sem jo morala vso noč pestovati. Če sem jo položila v posteljo, je začela jokati in viti ročice jih stegovati proti meni... Ko sem jo prišla, me je tesno objela, mi naslonila glavo na prsi in se umirila. Prestašena in žalostna se deklica v novi sredini ni znašla. Ni hotela jesti. Umrla je, dva, tri dni kasneje... Tudi drugi prizori so me pretresli prav do kosti. Spominjam se dveh bratcev — mlajši je imel tri leta, starejši deset. Oba sta bila oblečena v bele široke hlače. Malček je vso noč klical mamico in očka, starejši pa ga je miril. »Noč je. Ne kriči! Ko se bo zdanilo, bo sta prišla očka in mama.«

Takoj naslednje jutro je Anita sklenila, da bo otrokom pomagala. Odločila se je za nevaren korak. Odšla je v ustaški štab k ministru Vladimiru Košaku. Nagovorila ga je: »Tudi ti si oče. Imaš dva otroke. Mislim, da boš razumel...« Pazljivo je poslušal njeno poročanje o sirotah v Josipovcu. Ko je končala, ji je dejal: »Svetujem ti... ne zanimaj se za take reči! Umakni roke od tega, sicer boš nesrečna.«

Anita Drobnić-Mrdjenović pa je nadaljevala z delom.

Iz »Sveta« prevedla: MIRJAM RACE

Želje

Da bi moja najmlajša sestra ozdravela in shodila, bila je na operaciji kolkov...

Da bi novo leto 1973 prineslo mir Vietnamu in vsem ljudem na svetu...

Da bi se vrnila sestra iz tujine...

Da bi dobili vodovod in bi ne bilo več treba tako daleč nositi vode...

Da letošnje leto ne bi bilo tako hudo kot lansko, ko nam je pogorela hiša...

Da bi brat ozdravel. Zelo je bolan in starši ne spijo vse noči; zanje je hudo, saj delajo v hosti, čeprav je zima...

Da nikoli noben otrok ne bi bil lačen...

Da bi se bolje učila, ker ne smem opravljati težavnega kmečkega dela in se bom morala kaj izučiti...

Da bi tovariš Tito še dolgo živel...

Nekaj drobnih zapisov iz nalog »Moja novoletna želja«, ki so nam jih poslali učenci šestega razreda žužemberške osnovne šole.

Brigada

Ob osvoboditvi naše domovine je bil moj očka komaj malo starejši, kakor sem jaz danes. Mnogo hiš je bilo požganih in porušanih. Treba je bilo graditi in obnavljati. Tudi pionirji niso stali ob strani, ustanavljali so delovne enote in pomagali po svojih najboljših močeh.



Očka se je vključil v delovno brigado rogaškoslatinskih pionirjev. Najprej so pomagali graditi zadrugi dom v Ratajski vasi. Pionirji so vozili samokolnice s peskom, zlagali opeko, stregli zidarjem in opravljali še mnogo drugih koristnih stvari.

Med vojno so okupatorji požgali osnovno šolo v Dobrini pri Žusmu. Brigada pionirjev, kjer je bil tudi moj očka, je pohitela na pomoč. Mnogi so pri delu dobili pekoče žulje. Očka je staknil kar krvavo temne mehurje. Najtežje je bilo, ko sta z ravnateljem nižje gimnazije v Rogaški Slatini tovarišem Kosom nosila beton. Na zbitih deskah ni bilo prijetno nositi tega tovora v prvo nadstropje. Skoraj je omagoval, a ni hotel popustiti. »Moram vzdržati!« si je prigovarjal. Tovariš ravnatelj je rad pravil, kako je bil očka močan. Ko je bila šola zgrajena, so bili vsi veseli. Očka je dobil bronasto udarniško značko. Se bolj pa je bil očka vesel, ko je nekaj let pozneje obiskal šolo v Dobrini in videl, kako srečni so učenci v novi šoli.

Njihova brigada je storila še marsikaj. Tekmovali so v zbiranju bukovega žira, ki je rabil za pridobivanje olja. V opustošeni deželi tudi hrane ni bilo dovolj. Otroci si danes težko predstavljamo, kako bi bilo, če ne bi bilo kruha. Toliko ga imamo, da ga mnogi mečejo v smeti, med vojno in tudi še po vojni pa je bil kruh zlata vreden...

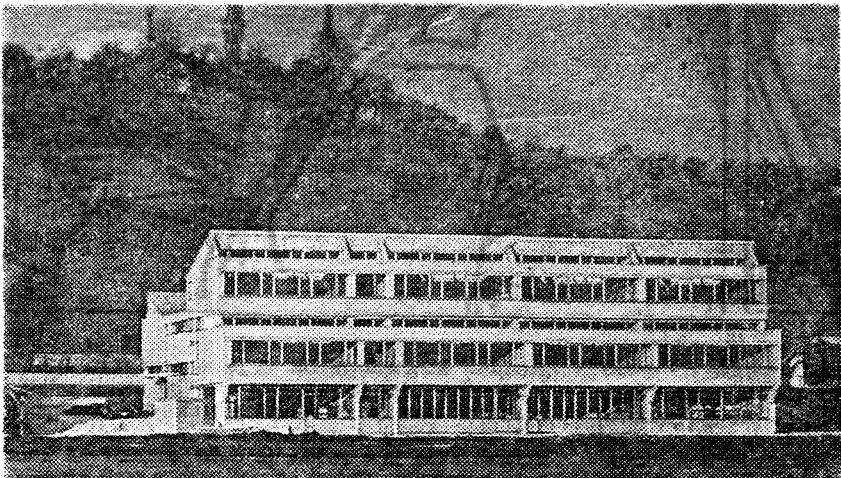
Vsi, ki so takrat sodelovali v takih brigadah, so pripomogli, da je Jugoslavija danes tako lepa in polna novega.

LUCKA LEŠNIK

kramljanje

Draga Milena!

Priznam, da je prišel zapis o otvoritvi nove šole v Poljčanah k vam nekoliko pozno. Čakala sem na fotografijo in upam, da jo boste s prispevkom vred radi objavili.



Osnovna šola v Poljčanah

Govorice o gradnji nove šole v Poljčanah so se pojavljale že vrsto let. Pred petimi leti so se domačini odločili za samoprispevek in lani so že zasadili prve lopate. Sestega januarja, ko se vsako leto spominjamo tragičnega konca legendarnega Pohorskega bataljona, pa je bila slavnostna otvoritev.

Pred šolo smo se zbrali ob de-

seti uri dopoldne. Slavnostni trak je prerezal delavec podjetja Granit, ki je poljčansko osnovno šolo zgradil. Najmlajši so pripravili kulturni program, ki ga je sklenila godba na pihala.

S tem, da smo dobili v Poljčanah novo šolo, smo dobili marsikaj. Sedaj bomo v lepi, svetli in topli šoli. Dolga leta smo si jo želeli in sedaj kar ne moremo verjeti, da je res... Obljubljamo, da se bomo pridno učili in s tem dokazali, da trud naših staršev ni bil zaman.

Vsem, ki so na kakršenkoli način pomagali pri graditvi osnovne šole v Poljčanah, se najlepše zahvaljujemo.

Prejmite lepe pozdrave!

Majda Slambergar
Poljčane 131
62319 Poljčane

Draga Majda!

Ne zameri, da sem zapis o novi poljčanski šoli združila s pisemcem in vse skupaj objavila v kramljanju. Nekako lepše in bolj pristržno mi je zvenelo, pa tudi zapoznelost poročanja v tej obliki in na tem mestu manj moti.

Lepo pozdravljena!

MILENA

ZASLUŽEK ZDOMCEV

Po zadnjih podatkih v letu 1971 700.000 naših delavcev, zaposlenih v Evropi, ustvari neto 3,3 milijarde dolarjev. Delavci so od te vsote prejeli 2,23 milijarde dolarjev, preostali znesek pa je šel na račun davka in drugih izdatkov. Tretjino od te vsote — 730 milijonov dolarjev so delavci porabili za različne izdatke v inozemstvu.

Hranilne vloge naših delavcev v inozemstvu znašajo poldrugo milijardo dolarjev, od te vsote pa je v Jugoslavijo prispelo 652 milijonov dolarjev, ostanek ali 858 milijonov dolarjev pa leži v inozemskih bankah. V Jugoslavijo je torej prispela pomaj petina ustvarjenih sredstev delavcev v tujini, vendar ta vsota predstavlja dvakratni dohodek od turizma. Delavska enotnost, 13. I. 1973

ZAREKLI SO SE...

Na Hrvatskem pripravljajo poostrene zakonske predpise o zaposlovanju upokojencev. Med drugim se uvaja obveznost delovnih organizacij, ki zaposlujejo upokojence, da vsakih šest mesecev ponovno razpišejo delovna mesta.

Toda že na prvi javni razpravi v republiškem sindikatu je predstavnik združenja upokojencev Hrvatske zahteval, naj od te obveznosti izvzamejo organizacije upokojencev, ker po njihovem statusu so v tej organizaciji lahko zaposleni samo upokojenci.

»Dobro, da to vemo,« je takoj pripomnil predstavnik republiškega sekretariata za delo, češ da je tak statut protustaven in, da ga je treba preklicati. To bi sicer pomenilo, da na primer v borbeških organizacijah lahko delajo samo borci, v združenjih pravnikov samo pravniki...

Borba, 18. I. 1973

ŽITNICA

Statistiki so izračunali, da Vojvodina prehranjuje 6 milijonov Jugoslovancev. To je štirikrat do petkrat več kot pred 25 leti. Vojvodinci pridelajo letno več kot milijon ton živil.

Nedeljski dnevnik, 21. I. 1973

KO PA TEČE VODA V GRLO...

Sele sedaj prispeli dodatki povedo, da se beograjska podjetja zadnje dni starega leta izdala skoraj 500 tisoč nalogov bankam za izplačilo, da bi, kar je povsem razumljivo, s tem dosegli deblokiranje svojih žiro računov. Takega prometa z virmani že zdavnaj ni bilo. Bančniki so se zelo čudili, kajti nenadoma so imeli vsi dolžniki denar. Več mesecev prej pa so upniki zaman čakali, prosili, tožili...

Ce naj bi presojali po tem beograjskem »dogodku«, potem smo lahko optimisti. Ko je stvar postala skrajno resna, ko je do uveljavitve novih ukrepov manjkalo en dan ali dva, so denar našli. Toda dokler ni voda stekla v grlo, se je na dolgove in terjave oziral le malokdo.

NIN, 14. I. 1973

Ameriška centralna obveščevalna služba (Central Intelligence Agency, s kratiko CIA) je nastala leta 1947, da bi zbirala in usklajevala informacije, ki so v zvezi z državno varnostjo Združenih držav. Vpliv na mednarodno politiko je začela dobivati leta 1948. Odtlej je ta organizacija izvajala državne udare, podpirala politike, financirala vojne in revolucije v Afriki, Južni Ameriki in Aziji. Zdaj ima letni proračun nad 20 milijard dolarjev in zaposluje 20.000 ljudi.

To skrivnostno in orjaško ustanovo, ki je povsod navzoča, pa vendar iznikajoča se očem, okrog katere so se spletale bajke, ki so presegale romantične pustolovščine, so svoj čas imenovali »mladoletnega prestopnika ameriške zunanje politike«. Kar pa se zdi neverjetno, je to, da so bili lani objavljeni tajni dokumenti o vojni v Vietnamu, ki so pretresli in podelili ameriško javnost, pokazali, da je bila CIA glede te vojne zvečine bolj na strani »golobov« kot »jastrebov« in da se je norčevala iz iluzij državljanov in vojaških osebnosti o možnosti zmage. Nasprotovale je tudi bombardiranje Severnega Vietnama. Zakaj?

Lahko bi rekli, da se je CIA, tajna vojnarska organizacija, raje hotela v jugovzhodni Aziji boriti sama, voditi nekakšno »osebno vojno«, kot si jo je bil zamislil John Kennedy in kot je spodbujal tudi potekala po barah in po naseljih v okolici Saigon ter vzdolž reke Mekong, z ročno izdelanimi bombami in bodali, z menjavanjem marionetnih režimov in s premirji, z otroki, ki so služili za sle, in z lepimi dekleti, ki so mešala nasprotnika...

Potreba je domišljija, da bi prodrli v dejavnost CIA, da bi izluščili resnico iz prave zmešnjave raznih finančnih operacij, številnih imen, številnih javnih in tajnih agentov, trupel. Že pokojni demokratski senator Richard Russell, ki je bil predsednik komisije za oborožene sile in ki je z največjimi pridržki spremljal dejavnost CIA, je rekel leta 1956: »Ob poslušanju vsega tišega, kar počno po svetu agenti Združenih držav, vam skoraj zleden mozeg v kosteh«. Senator Leverett Saltonstall, najbolj vpliven republikanec v prav isti komisiji, pa je priznal, da ni hotel preveč raziskovati dejavnosti CIA, iz strahu, »da ne bi dobil informacij, ki jih osebnost raje ne bi vedel«.

V bajkah o CIA potemtakem ni vse izmišljeno. O podvigih Edwarda Lansdala, agenta CIA v Indokini od tedaj, ko so se v njej borili Francozi, pa do začetka ameriške intervencije, sta bili napisani dve knjigi, »Mirni Američani« Angleža Grahama Greena in »Grdi Američani« dveh ameriških piscev, Williama Ledererja in Eugena Burdicka. Lansdale je imel Kennedyjevo podporo, in ko je le-ta še mislil, da bo zmagal s pomočjo tajne vojne, »s posebnimi silami« (»zele-nimi baretkami«), ga je povišal v generalmajorja. To je bil tisti »mirni Američan«, romantičen, a tudi nevaren, spletkar in dinamitaš, ki je ubijal nedolžne in sejal zlo — v nasprotju z »grdim Američanom«, ki je počenjal vse te reči po navodilu drugih, ki so si predstavljali, da vedo več od njega. In tako so poveljniki vrhovnega štaba postavili nasproti Lansdalu Viktorja Krulaka, »grdega Američana«, poveljnika marincev, zadolženega za protiporniško dejavnost. Lansdale je bil kmalu odstanjen in tako je vietnamska vojna prešla iz rok CIA v roke Pentagona.

Da bi to razumeli, je treba vedeti še tole: pretvarjanje in sprenevanje je v nasprotju z ameriško tradicijo. Združene države so ustvarili priseljenci, ki so se doma uprli vsenogočni politični, verski in zemljiški gospodi, ljudje, ki so se naveličali tajnih odločitev, tajne policije in spletkarjenj; če je v ameriški zgodovini prihajalo do napak, je bilo to zaradi nasilja, zaradi ustvarjanja vsemogočnih skupin, ne pa zaradi zvijač in spletk.

Jana
sodoben ženski tednik

Ameriška družba je odprta. Privolila je v vohunjenje v vojnem času, toda celo sam Truman, ki je ustanovil CIA, je čutil odpor do tega, da bi — kot je rekel — »ustvaril nekaj gestapo«. In vendar je dandanašnji moč slišati, da »vohunski posel napreduje«: domnevajo, da trošijo Združene države kakih pet milijard dolarjev (nad 80 milijard dinarjev) za obveščevalne službe. Od te vsote pogoltne CIA nekaj med četrtino in petino sredstev.

Vseh zaposlenih v CIA, tako na njenem sedežu kot drugje po svetu, naj bi bilo kakih dvajset tisoč, kar naj bi predstavljalo, po mnenju profesorja Ransoma (ki je na harvardski univerzi proučeval probleme obrambe) 15 odstotkov vseh ljudi, kolikor jih dela za razne ameriške obveščevalne ustanove. Slovita CIA namreč ni edina, niti ne naj-

večja obveščevalna služba Združenih držav: oborožene sile imajo lastno obveščevalno službo, poleg treh v sklopu pehote, mornarice in letalstva.

Poleg tega obstaja še »National Security Agency« (Državna varnostna agencija, s kratiko NSA), ki ima svoj sedež, dobro za-gradjen in zastražen, neke na pol poti med Washingtonom in Baltimorom. To je najdražja, najbolj skrivnostna in številčno najmočnejša izmed vseh ameriških vohunskih organizacij, zadolžena pa je predvsem za izdelavo elektronskih in šifriranih oddaj ter za prestrežanje in razvozlanje oddaj drugih dežel. Zunanje ministrstvo ter komisija za atomsko energijo, ki nadzoruje jedrske poskuse v tujini, imata svojo tajno službo; FBI, zvezni raziskovalni urad, pa je pristojen le za notranjost Združenih držav.

Zapleteno je razložiti, kaj je CIA. Ne je, da je treba prodreti v njene skrivnosti, ampak se je treba tudi spopasti s pravo zmešnjavo najrazličnejših vohunskih dejavnosti, ki so brez pravega reda nastajale v zadnjih letih in ki so med sabo teknovala.

Ko je bil direktor CIA Richard McGarrah Helms, je bil hkrati tudi predsednik »Central Intelligence«, brez dodatne besede »Agency«: to ni bila obveščevalna ustanova, ampak poseben odbor, katerega člani so bili vodje vseh zgoraj imenovanih obveščevalnih služb. Helms se je tako spoznaval s različnimi, tudi nasprotujočimi si podatki in poročili o svetovnem položaju nasploh in v podrobnostih, potem pa je o tem poročal predsedniku Združenih držav in najvišjemu izvršnemu organu, svetu za nacionalno varnost.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Javite nam

Objavljamo fotografijo borca istrskega odreda, ki so ga Nemci dobili bolnega v neki hiši na Prelozah (menda 12. aprila 1944) in ga zaklali. Pokopan je na Ostrožnem brdu, bil pa je po rodu Tržančan. Vsakogar, ki bi vedel njegovo ime ali naslov njegovih sorodnikov, prosimo, da to sporoči na naše uredništvo!

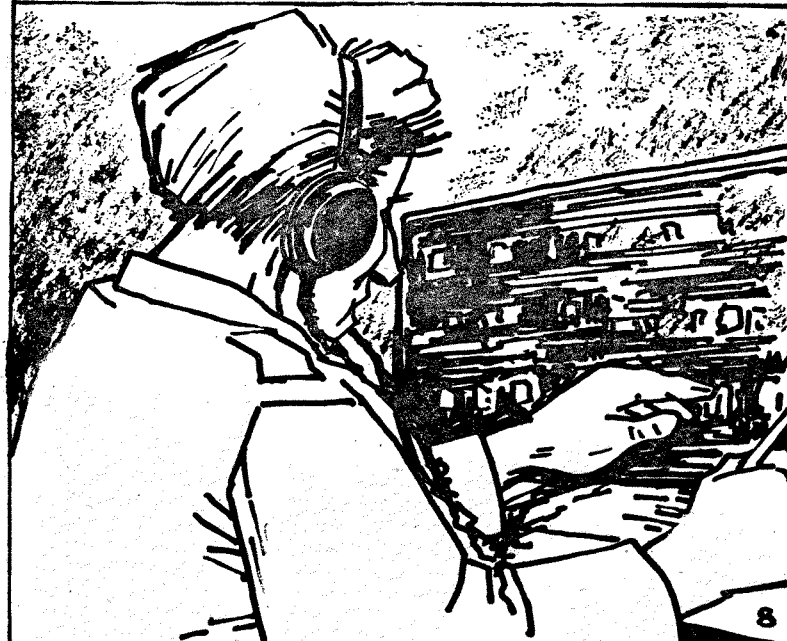
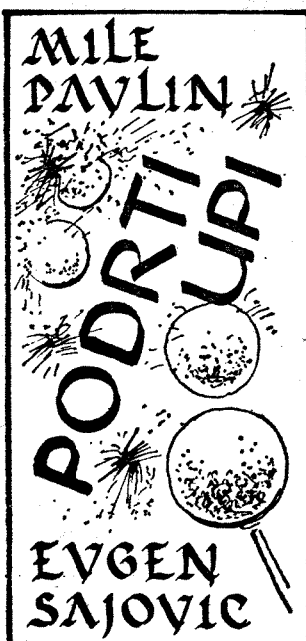


Prav tako nas zanima, katera tovarišica je bila zaprta pri domobrancih v Ajdovščini med 15. februarjem in 15. marcem 1945 in jo je iz zapora spustil neki nemški vojak. Menda je bila doma iz Lokovca pri Ajdovščini, njen brat je bil menda kurir na komandi mesta Ajdovščine.

Dalje prosimo krojača iz Krepej pri Sežani — baje se je pisal Enci — ki je delal za NOV in se mu je leta 1944 uspelo zadnji hip umakniti pred nemško aretacijo, da sporoči svoj naslov.

Končno bi radi zvedeli tudi za naslov obveščevalca Vojka, ki se je v zimi 1944/45 zadrževal na Repentaboru pri Opčinah. Menda je bil bivši jugoslovanski podoficer, deloval pa je pri obveščevalnem centru NOV za Trst. Vsakogar, ki bi karkoli vedel o tovarišici in tovarišu, ki zanje sprašujemo, prosimo, da to sporoči uredništvu TV-15, Beethovnova 10, 61000 Ljubljana, s pripisom: za rubriko »Javite nam!«

Naslov Mihe Goltnika so nam javili: Stanko Peršolja iz Dobrovega 29 v Brdih, Ivanka Goltnik iz Velenja in Justina Grbec iz Grobelnega. Vsem trem se najlepše zahvaljujemo.



10. Komandant je spravil pismo v žep, komisar pa je vzel opremo in orožje, se poslovil in odšel proti hribom. Pred hišo je zagledal Janezka, ki je mirno dremal na soncu. Ubogi fant, je pomislil. Naj ti kasneje, ko boš večji, kdo pove, kaj te je doletelo. Tedaj boš laže prenesel bolečino in tudi čas bo že vsaj malo zacelil rane. — Hodil je hitro in o prvem mraku je prispel v vas, kjer je bil štab. Sprejel ga je komisar in v nekaj minutah je bilo vse urejeno. Kurir je s sporočilom odhitel k šifrirjem, ti so se nemudoma lotili dela in čez kako uro je že skozi prostor splavalo vprašanje...

11. Radijskih valov niso ovirale ne nemške zasede ne domobranski bunkerji ne bodeča žica in deroče reke. Neki v Beli krajini je telegrafist, ki je dežural pri sprejemniku s slušalkami na ušesih prisluhnil znaku, da gre za nekaj nujnega, potem je zapisal nerazumljive znake s kopicami števk. V sosednem prostoru so bili šifrerji, ki se jim po borni večerji ni preveč mučilo spat, in kmalu so se številke spremenile v besedilo. Eden izmed njih je odhitel s sporočilom v štab, kjer so se pravkar odpravljali spat. Komisar je preletel sporočilo in kratko ukazal: »Sporočite, naj ga nemudoma pošljejo k nam. Dohitel jih bo.«

12. Komisar komande mesta se je še pred zoro vrnil. Komaj kake četrte ure je zadremal in že je moral vstati, saj so partizani zaradi nevarnosti sovražnikovega napada vstajali zelo zgodaj. Sovražnik je namreč rad napadal prav jutraj. »Vse je v redu,« je dejal komisar na komandantovo vprašanje. »Takoj ga pošljemo v štab korpusa, opoldne je lahko že tam. Samo spremno pismo napišem in poslovimo se. Le glej, da se ne boš izdal s kako nepremišljeno besedo. Fant je bister in bo takoj uganil, da nekaj ni v redu. Tačas ko bomo pisali, se poslovimo, da ne bi izgubljali časa.«